

หนังสือเรียนศิลปศึกษา

ศ ๓๐๔ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

กระทรวงศึกษาธิการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

พุทธศักราช ๒๕๒๘ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

หนังสือเรียนศิลปศึกษา

ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕ - ๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

ของ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๒๐๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๓๖

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๖๑.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

องค์การค้ำของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๕ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือเรียนศิลปศึกษา รายวิชา ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะ
กับชีวิต ๕ - ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ใน
โรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

(นางสาวจุไร ลีอากาศ)

รองปลัดกระทรวง วิชาการ การแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) และแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และวิชาศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ นั้น คณะกรรมการฯ ได้จัดทำหนังสือเรียนศิลปศึกษาเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับรายวิชา ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕ - ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เพื่อจัดพิมพ์ใช้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศต่อไป

การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง มุ่งเน้นที่การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ จัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับความสนุกสนานให้เกิดอารมณ์ที่ดี เกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาศิลปะในเบื้องต้น และสามารถปฏิบัติขั้นพื้นฐานอย่างง่าย ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปเลือกเรียนจากวิชาเลือกเสรี ตลอดจนเห็นคุณค่าของศิลปะที่มีต่อการดำรงชีวิต

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตร อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มนี้อาจยังมีข้อควรปรับปรุงแก้ไขอยู่อีก กรมวิชาการยินดีรับข้อเสนอแนะจากผู้สอนและผู้เรียนมาปรับปรุงให้หนังสือเรียนเล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กรมวิชาการขอขอบคุณคณะกรรมการฯ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหนังสือเรียนเล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

(นายพนม พงษ์ไพบูลย์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๕ ธันวาคม ๒๕๓๕

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑. โรงเรียนสวยด้วยศิลปะ	๑
หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์	๑
องค์ประกอบศิลป์	๑
การรับรู้และชื่นชมในศิลปะ	๒
การนำศิลปะมาใช้ในโรงเรียน	๓
คืออย่างไรกับโรงเรียนของเรา	๔
วาดภาพสร้างสรรค์โรงเรียน	๔
การจัดบอร์ดหรือป้ายนิเทศในโรงเรียน	๕
๒. ศิลปะกับบุคลิกภาพ	๑๓
ศิลปะที่ประยุกต์ใช้ในวิถีประจำวัน	๑๓
วัสดุกับการสร้างสรรค์คุณค่าอันงดงาม	๑๔
ศิลปะกับการสร้างสรรค์ พัฒนาบุคลิกภาพและวิถีประจำวัน	๒๓
กิจกรรมการสร้างสรรค์ทางความงาม	๒๕
๓. ศิลปะกับสิ่งแวดล้อม	๔๔
ศิลปะกับการสร้างสรรค์ชุมชน	๔๕
คุณค่ากับความงาม	๔๕
ศิลปะช่วยชุมชน	๔๕
การสร้างงานโดยจัดทำเป็นโครงงาน	๔๖
การตกแต่งเวที	๔๗
การสร้างและตกแต่งหน้ากาก	๔๘
จิตรกรรม	๔๙
ประติมากรรม	๕๓
ป้ายและโปสเตอร์โฆษณา	๕๖

๔.	การแสดงและพิพิธภัณฑ์	๖๐
	พิพิธภัณฑ์	๖๐
	การแสดงที่เป็นเรื่องใหญ่	๖๑
	กิจกรรมเสนาณะ	๖๕
๕.	การละครเพื่อการศึกษา	๖๖
	คุณสมบัติและหน้าที่ของผู้กำกับการแสดง	๖๙
	คุณสมบัติและหน้าที่ของผู้กำกับเวที	๖๙
	การจัดทำบทละคร	๗๐
	กิจกรรมเสนาณะ	๗๒
๖.	กิจกรรมจัดการแสดง	๗๑
	งานเกิดพระเกียรติราชวงศ์	๗๔
	กิจกรรมเสนาณะ	๗๗
๗.	เพลงไทยไพเราะ	๗๘
	ทำอย่างไรจึงจะฟังเพลงไทยไพเราะ	๗๙
	การขับร้องเพลงประเภทต่าง ๆ	๘๕
	เพลงที่ใช้ในการฝึกหัดขับร้อง	๘๗
	การฝึกหัดเป่าขลุ่ย	๙๙
๘.	คีตกวีไทย	๑๐๒
	พระประดิษฐ์ไพเราะ (มี ดุริยางกูร)	๑๐๒
	หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)	๑๐๓
	จางวางทั่ว พาทยโกศล	๑๐๔
	มนตรี ตราโมท	๑๐๕
	เพลงเขมรไทยโยค	๑๐๗
	เพลงนกเขาอะแมร์ เถา	๑๐๘
	เพลงลาวดวงเดือน	๑๐๙
	ศัพท์ล่องคี่	๑๑๑

บทที่	หน้า
๙. อารมณ์ของคนตรี	๑๑๕
องค์ประกอบของคนตรีที่สำคัญ	๑๑๗
ศัพท์และเครื่องหมายเพื่อการปฏิบัติ	๑๒๕
๑๐. คีตกวี	๑๒๕
คุณสมบัติพื้นฐานของนักดนตรีและนักร้อง	๑๔๗
เครื่องดนตรีสากล	๑๔๘
กิจกรรม	๑๖๑
๑๑. การขับร้องประสานเสียง	๑๖๒
ขั้นตอนในการจัดตั้งวงขับร้องประสานเสียง	๑๖๒
วิธีร้อง	๑๖๗
แบบฝึกหัดขับร้องประสานเสียง	๑๖๗
๑๒. วาครูป้องร่ำทำดนตรี	๑๗๖
สายธารแห่งประสบการณ์ศิลป์	๑๗๖
คิดทุกอย่างให้เป็นสีเขียว	๑๗๗
ทำให้สำเร็จ	๑๘๐
จัดตั้งศูนย์สร้างสรรค์สิ่งใหม่จากของที่ไม่ใช่แล้ว	๑๘๒
พิสูจน์ด้วยตนเอง	๑๘๕
บรรณานุกรม	๑๘๖

โรงเรียนสวยด้วยศิลปะ

ในชีวิตคนเรานั้น แท้จริงมีเรื่องศิลปะเข้ามาเกี่ยวข้องตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการทำหน้าที่ ศึกษาเล่าเรียน หรือการทำงานประกอบอาชีพอื่นใดก็ตาม และแม้ในยามว่าง หรือพักผ่อน มนุษย์เรา ใช้หลักเกณฑ์ความงามด้านศิลปะ สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ เกิดคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตเสมอ หลักการและเกณฑ์แห่งความงามที่ว่านั้นก็คือ

หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ ได้แก่

- ความสมดุลในลักษณะต่าง ๆ
- ความมีเอกภาพหรือความเป็นหนึ่งเดียว
- ความมีจุดเด่นหรือจุดประทับใจ

องค์ประกอบศิลป์

องค์ประกอบหรือส่วนประกอบที่จะเกิดเป็นงานศิลป์ก็คือ สิ่งที่เราพบเห็นกันตลอดเวลาได้แก่ เส้น สี แสงและเงา รูปร่าง รูปทรง ขนาด ลวดลาย และอื่นๆ อีก การศึกษาศิลปะเพื่อชีวิตจึงเป็นการนำส่วนประกอบต่างๆ เหล่านี้มาจัดหรือมาประกอบกันขึ้น โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับหลักการ วิธีการ การจัดองค์ประกอบศิลป์ สร้างสรรค์ให้เกิดความกลมกลืน อย่างมีจังหวะ มีความขัดแย้งหรือความประสานสัมพันธ์ จนเกิดเป็นความงาม

ทำการปฏิบัติฝึกฝนจนเกิดความชำนาญเกิดประสบการณ์สั่งสมมากขึ้น และนำประสบการณ์เหล่านั้นมาสัมพันธ์ประสานกับความรู้ลึก ความคิด ตามสภาพแวดล้อมต่าง ๆ จนเกิดจินตนาการ และความต้องการที่จะถ่ายทอดออกมาโดยการสร้างสรรค์เป็นผลงานขึ้นให้เป็นสิ่งมีความหมาย ให้ความงาม และมีคุณค่ายิ่ง ๆ ขึ้น

สุดท้าย คือการนำความรู้ ประสบการณ์ มาวิเคราะห์เพื่อประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีรสนิยม มีความเหมาะสม มีความกลมกลืนกับชีวิตอย่างมีคุณค่า ทั้งต่อตนเองและสังคม เพราะศิลปะเป็นเรื่องของความงาม เป็นสิ่งมีคุณค่าที่ปรากฏให้เห็นได้ เช่น ความวิจิตรตระการของลวดลายงานเขียน งานปั้น หรือแกะสลักตามโบสถ์วิหารก็ตาม หรือความสวยงามโดยการประดับตกแต่งสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดตกแต่งบริเวณสวนหย่อม สวนสาธารณะ ตลอดจน ขบวนแห่บุปผชาติ งานเทศกาลต่าง ๆ รวมความว่า งานศิลป์นั้นล้วนก่อให้เกิดชื่นชมยินดี และเป็นสุข เมื่อได้พบเห็นทั้งสิ้น

การรับรู้และชื่นชมในศิลปะ

นักเรียนได้ผ่านประสบการณ์การรับรู้และชื่นชมในศิลปะมาแล้ว โดยเริ่มต้นจากการเห็น ได้สัมผัสกับความงามที่ปรากฏในรูปร่าง รูปทรง และเงา สีเส้นของธรรมชาติ ซึ่งน้อมนำให้มนุษย์นำความงามจากธรรมชาติมาสร้างสรรค์แต่งเติมหรือตัดทอนเป็นผลงานศิลปะ

ทิวทัศน์จากแหลมพรหมเทพ
จังหวัดภูเก็ต ฝีมือการเขียนภาพ
สีน้ำของศิลปินสตรีของไทย
สมัยรุ่น พระคอกไม้

การไปทัศนศึกษาเพื่อชมผลงานศิลปะในหอศิลป์ หรืองานแสดงนิทรรศการศิลปกรรมจะช่วยให้เราได้รับรู้และชื่นชมความงามของศิลปะได้ดียิ่งขึ้น

การรับรู้ทางความรู้สึก อันเกิดจากการได้พบเห็นงานศิลปะหลายรูปแบบ อาศัยความสังเกต ทัศนิจพิจารณาในความงามและความแปลกใหม่ แล้วมีผลกระทบต่ออารมณ์และความรู้สึกของเรา ว่า ภาพนี้สวยหรือไม่สวย ภาพนี้สีสิ้นเย็นตาหรือร้อนแรง เป็นต้น

ความเข้าใจ เป็นขั้นที่นักเรียนจะสามารถอธิบายการรับรู้โดยความงามให้ผู้อื่นฟังได้อย่างมีเหตุผล โดยอาศัยความรู้ความเข้าใจทางศิลปะขั้นพื้นฐาน เช่น การจัดภาพ เส้น สี แสงเงา ฯลฯ

ความซาบซึ้ง เป็นการรับรู้และชื่นชมในคุณค่าของศิลปะอย่างแท้จริง โดยเน้นการลงมือปฏิบัติงานศิลปะด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน คิดค้นหาวิธีการแปลกใหม่ในการแสดงออกอย่างอิสระ โดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์หรือความสวยงามเหมือนจริงมากนัก แต่มุ่งพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากกว่าทักษะฝีมือ

ความสนุกสนาน ชื่นชม และ
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใน
การแสดงออกทางศิลปะของ
เด็กเป็นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญ
มาก นอกเหนือไปจากทักษะ
ฝีมือ

การนำศิลปะมาใช้ในโรงเรียน

คุณค่าของการเรียนรู้ศิลปะนั้น นอกจากจะได้ชื่นชมในคุณค่าของความงามแล้ว สิ่งสำคัญยิ่งก็คือ การนำประสบการณ์ทางศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการนำมาใช้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเรา ได้แก่ โรงเรียน ชุมชน และสังคมได้อีกด้วย

การที่นักเรียนรู้จักนำวิธีการทางศิลปะมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียน ในรูปแบบต่าง ๆ นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เป็นการแสดงออกถึงความรักโรงเรียนและความสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นความคาดหวังของสังคมไทยที่มีต่อเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่

คิดอย่างไรกับโรงเรียนของเรา

จุดเริ่มต้นในความคิดที่จะพัฒนาโรงเรียนนั้นอยู่ที่นักเรียนจะมองโรงเรียนของเราอย่างไร

นักเรียนอาจจะมองเห็นปัญหาที่มีอยู่ในโรงเรียนอย่างหลากหลาย ทำลายต่อการคิดแก้ไขและพัฒนาอยู่ไม่น้อย เช่น ปัญหาการมาโรงเรียนสาย การแต่งกายผิดระเบียบ การมั่วสุมสูบบุหรี่ การหนีเรียน ห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน สกปรก ฯลฯ

นักเรียนที่ห้องอาจจะแบ่งกลุ่มกันพูดคุยวิเคราะห์ถึงปัญหาว่าปัญหาใดสำคัญที่สุด ควรจะได้รับการแก้ไขก่อนโดยเรียงลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของปัญหา

เมื่อแต่ละกลุ่มได้ปัญหาที่จะต้องแก้ไขและพัฒนาแล้ว เด็กก็จะช่วยกันปรึกษาหารือ ถึงสาเหตุและหนทางแก้ไข

วาดภาพสร้างสรรค์โรงเรียน

เมื่อนักเรียนคิดหาวิธีการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาโรงเรียนได้แล้ว ก็จะช่วยกันคิดรูปแบบและวิธีการทางศิลปะ เช่น การวาดภาพเสริมสร้างค่านิยมที่ดีงาม การเขียนคำขวัญหรือคติพจน์เตือนใจ เป็นต้น แล้วเลือกรูปแบบและวิธีการที่เห็นว่าดีที่สุดและเหมาะสมกับกลุ่มของตนพร้อมทั้งวางแผนปฏิบัติงาน

สร้างสรรค์และชื่นชม การปฏิบัติงานร่วมกันของนักเรียน ควรจะมีการแบ่งหน้าที่กันตามความถนัดและความสนใจและช่วยกันวาดภาพด้วยความชื่นชมยินดี กระบวนการปฏิบัติควรมีขั้นตอนตรวจสอบผลงาน เพื่อประเมินผลระหว่างปฏิบัติ และการปรับปรุงแก้ไขหรือตกแต่งให้สวยงามและสมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปติดแสดงเผยแพร่ต่อไป

ภาพที่ปรากฏจะผ่านสายตาของนักเรียนนับร้อยนับพันคน โฉมหน้าให้เกิดความคิดและแนวทางสร้างสรรค์พัฒนาตนเองและส่วนรวม เป็นภาพที่จดจำถึงความคิดและการกระทำ

กระบวนการกลุ่มกับการสร้างสรรค์ศิลปะ : นักเรียนของโรงเรียนสิงห์ราชพิทยาคม แบ่งกลุ่มกันวาดภาพส่งเสริมความ "รักโรงเรียน" โดยนักเรียนส่วนใหญ่ช่วยกันคิดวิเคราะห์หาที่อยู่และแนวทางและมอบให้ตัวแทนกลุ่มหนึ่งช่วยกันวาดภาพเพื่อติดตั้งเผยแพร่แนวคิดแก่นักเรียนโดยส่วนรวม

สัตว์โลกที่น่ารัก

เป็นการนำภาพแต่ละกลุ่มมาต่อกันเป็นเดียว ประดับตกแต่งโรงเรียน โดยเน้นการแสดงออกทางอารมณ์และความคิดสร้างสรรค์ มากกว่าฝีมือ

วาดภาพประดับตกแต่งสำนักงานในโรงเรียน

ภาพวาดฝีมือของนักเรียน ตกแต่งสำนักงานวิชาการหรือห้องพัสดุ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังสีพาสเทลบนผนังปูน ผลงานของนักเรียน ตกแต่งอาคารสถานที่ให้เกิดบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติและความสวยงาม

ศิลปะกับธรรมะ

สวนธรรมะในโรงเรียน ปุ่อกันไม่ให้มีความร่มเย็น
คั่นไม้ทุกคืน ประดับป้ายพุทธภาษิตและธรรม
กล่าวไม่ สรวิธรรม์ความสดชื่น รามดา

แทเทียนพรรษา-วันอาสาฬหบูชา

การนำศิลปะช่วยประดับตกแต่งเทียนพรรษา นายนันทวรรณและกาวนศกธนาฏศิลป์

การจัดบอร์ดหรือป้ายนิเทศในโรงเรียน

นักเรียนสามารถใช้ศิลปะช่วยจัดป้ายนิเทศในโรงเรียน ทำให้
เกิดคุณค่า น่าดู น่าชมยิ่งขึ้น

หลักการง่ายๆ ในการจัดป้ายนิเทศ คือ การนำหลักการจัดภาพมาใช้

๑. เล็กภาพ คือ การจัดที่รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกลมกลืนกันไม่ดู
กระจัดกระจาย
๒. จุดสนใจ คือ เน้นส่วนที่เป็นจุดเด่นเพียงจุดเดียว ภาพบนป้ายนิเทศจะเด่นชัดเพียงใดขึ้นอยู่กับที่
พื้นป้าย ควรมีน้ำหนักสีช่วยเน้นภาพมิใช่ล้อมภาพ
๓. สมดุล คือ การจัดที่เหมาะสมพอดี ไม่เอียงหรือหนักไปทางด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป

ตัวอย่างกิจกรรม : เทคนิคการวาดภาพทิวทัศน์ด้วยสีน้ำอย่างง่าย ๆ ที่นักเรียนทุกคนทำได้
เป็นภาพประดับตกแต่งภายใน

สื่อการถ่ายทอด ภาพทิวทัศน์ทะเล

อุปกรณ์

๑. สีน้ำ
๒. พู่กัน เบอร์ ๑๒ และเบอร์ ๖
๓. จานสี
๔. แก้วใส่น้ำ
๕. ผ้าเช็ดสี
๖. กระดาษแข็ง

วิธีการ

๑. นักเรียนคิดสร้างสรรค์ ภาพท้องฟ้าและบรรยากาศส่วนรวมของภาพว่าควรจะเป็น
สีโทนเย็นหรือโทนร้อน

๒. บีบสีเหลือง แดง น้ำเงิน ลงในจานสีทั้ง ๓ ย่อ แล้วผสมด้วยน้ำสะอาด ถ้าต้องการ
บรรยากาศโทนเย็น ให้เพิ่มปริมาณสีน้ำเงิน ถ้าต้องการบรรยากาศโทนร้อนให้เพิ่มปริมาณสีแดง

๓. นำสีเหลืองระบายลงบนกระดาษวาดเขียน ให้มีปริมาณน้ำสีเหลืองชุ่มทั่วกระดาษ เอียง
กระดาษประมาณ ๑๕ องศา

๔. ระบายสีแดงระบายบนกระดาษด้านบนเพื่อเอียงกระดาษให้สีไหลลงด้านล่างหรือด้านข้าง
ตามใจชอบ สีแดงจะซึมซาบผสมผสานกับสีเหลืองด้วยสวยงาม

๕. นำสีน้ำเงินระบายตามลงไปในลักษณะเดียวกันกับสีแดง ระวังอย่าล้ำข้ามจนทำให้สีเหลือง
แห้ง สีเหลือง แดง น้ำเงิน จะผสมกลมกลืนกันอย่างสวยงาม

๖. พิจารณาวรรยากาศของภาพที่ระบายไปแล้วว่า สีส่วนรวมเป็นสีอะไร แล้วจึงผสมสี
โทน นั้นเป็นสีเข้มขึ้น ๓ น้ำหนัก คือ อ่อน กลาง เข้ม เพื่อระบายภาพภูเขา

๗. วาดภาพภูเขา ๓ ระยะ ใกล้ กลาง ไกล แล้วระบายสีอ่อนในระยะใกล้ สีกกลางใน
ระยะกลาง สีเข้มในระยะใกล้ หากภาพสืบรรยากาศส่วนรวม ค่อนข้างเป็นสีมืดครึ้ม อาจใช้วิธีเช็ดสี
ด้วยผ้านุ่ม ๆ ชุบน้ำหมาด ๆ เพื่อสร้างภาพน้ำทะเลเสียก่อนที่จะระบายสีภูเขา

ภาพแสดงการระบายสีภูเขา ๓ ระยะ จะช่วยให้ภาพเป็น ๓ มิติ ดูลึกยิ่งขึ้น

การเช็ดสี ด้วยวิธีตัดกระดาษแข็งปิดส่วนบนคือท้องฟ้า แล้วนำผ้าชุบน้ำหมาด ๆ เช็ดสีออก เพื่อสร้างภาพน้ำทะเล

๘. สร้างพื้นผิวของน้ำหรือคลื่นน้ำ ให้แตกต่างไปจากท้องฟ้าด้วยการนำพู่กันผสมสีแห้ง ๆ ปิดเบา ๆ บนพื้นน้ำ

๙. ใช้เทคนิคการตัดกระดาษแข็ง สีนํ้าขาว เพื่อนำเส้นกระดาษมาแต้มสีเพื่อพิมพ์เป็น เส้น เสา หรือกิ่งไม้

นอกจากเส้นกระดาษแล้วนักเรียนอาจคิดหาวัสดุมาพิมพ์ เส้น เสา แทน เช่น ไม้จิ้มฟัน หลอดกาแฟ ฯลฯ

๑๐. ตกแต่งเพิ่มเติมต้นไม้ หรือกิ่งไม้ระยະไถ่ และวาดรูปเรือสำเภาเล็กๆ กลางทะเลเห็นไกลๆ

๑๑. ปรับปรุง แก๊โซ่ เพิ่มเติม ภาพให้สวยงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมติดการ์ดหรือใส่กรอบภาพ

๑๒. นักเรียนผลัดกันวิจารณ์ ชื่นชมผลงานของเพื่อนในห้อง

๑๓. นำภาพที่วิทัศน์ทะเลไปประดับตกแต่งห้องเรียนหรือที่บ้าน

ผลงานสำเร็จแบบง่าย ๆ ซึ่งนักเรียนทุกคนสามารถทำได้โดยไม่ยาก

ศิลปะเพื่อสังคม สิ่งแวดล้อม

“คุณค่าของการไม่สูบบุหรี่” ภาพจิตรกรรมผ่านน้อบนกำแพง ขณะเลิกการแข่งขัน ในหัวข้อเรื่อง “คุณค่าของการไม่สูบบุหรี่” เป็นภาพวาดที่มีความหมายดีมาก คุ้มค่า ชัดเจนและลึกซึ้ง เป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าในการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้แก่เยาวชน สอดกับคำขวัญที่ว่า “คนรุ่นใหม่ ไม่สูบบุหรี่”

ศิลปะกับการพัฒนาสภาพแวดล้อม ในภาพนักเรียนกำลังวาดภาพตกแต่งกำแพงโรงเรียนประถมศึกษา
ภาพวาดเป็นรูปทิวทัศน์ริมทะเล ลักษณะศิลปะทอรูปทรง ลงสีแบนๆ แต่ใส่น้ำหนักอ่อนแก่ เป็นงานองค์ประกอบ
ศิลปะอย่างง่าย ๆ

ศิลปะกับบุคลิกภาพ

๑. ศิลปะที่ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

แท้จริงแล้วชีวิตประจำวันของคนเราก็คือ ศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นทำอะไร อย่างไร ที่เป็นสิ่งงดงาม ล้วนเป็นศิลปะทั้งสิ้น ปัจจุบันมีการแข่งขันกันในเรื่องของข่าวสารข้อมูล ใครมีมากกว่าก็จะเป็นผู้ถำ ขั้ยชนะ มีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วย เช่น สมอองกล (คอมพิวเตอร์) มีการออกแบบ เขียนภาพ ระบายสี โดยสมอองกลควบคุมซึ่งก็เป็นศิลปะและความฉลาดของมนุษย์ผู้สร้างศิลปะนั่นเอง เพราะ ทุกสิ่งทุกอย่างต้องใช้ศิลปะ

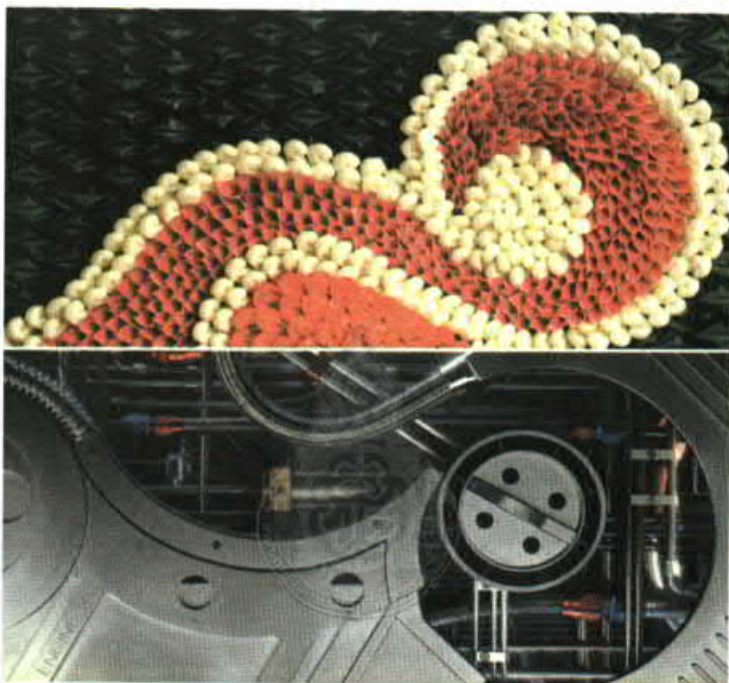
* งานศิลปะของ ไมตรี พอมทอง มีการ ใช้หลอดไฟพามาแต่งประดับให้เกิด ความงามแปลกตา

กล่าวกันว่า เมื่อยุคของข่าวสารข้อมูลเจริญรุดหน้า ทุกคนมีข้อมูลข่าวสารทัดเทียมกัน เมื่อ นั้นผู้ที่กำลังขั้ยชนะก็คือผู้มีความคิดสร้างสรรค์ และยุคนั้นก็คือยุคของศิลปะอย่างสมบูรณ์

* ข้อมูลสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของไทย ถ่ายทอดสื่อสาร ด้านศิลปะลงบนภาหิน ที่ผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพโฆษณา การบินไทย ซึ่งแสดงถึงศิลปะแบบไทย ๆ กับเทคโนโลยีสมัยใหม่

* ข้อมูลข่าวสาร สมัยใหม่ สื่อสารด้วยการพิมพ์ การโฆษณา และใช้ศิลปะ ผสมผสานกับเทคโนโลยี

ศิลปะ จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์รู้จักและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งที่โดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว ดังนี้

๑.๑ มนุษย์มีเป้าหมายที่ต้องการเพียบปึงจัยสี่ นอกจากอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค แล้ว มนุษย์ต้องการ การพัฒนาด้านจิตใจ จิตสำนึกดีงาม มนุษย์ต้องการ ความปิติ ความสนุกสนาน ความสวยงามแปลกใหม่ ความยิ่งใหญ่ มหัศจรรย์

๑.๒ ความงาม ความมีชีวิต ผ่องอยู่ในปึงจัย ๔ เราต้องการอาหารที่มีการจัดวางสีสัน งดงาม เราต้องการบ้านสวยงามน่าอยู่ เราต้องการแพรวพราวดี ๆ แม้ยามเจ็บป่วยก็ยังต้องการยาที่

มีการออกแบบและมีสีสัน ปิงจัย ๔ จึงมีคุณค่า มีชีวิตชีวา

๑.๓ สำคัญที่ใจ ร่างกายสมบูรณ์ มนุษย์ไม่ใช่ต้องการเพียงความสมบูรณ์แข็งแรง มีพละกำลังเท่านั้น แต่มนุษย์ต้องการมีจิตใจที่เป็นสุข แจ่มใส สดชื่น ศิลปะเป็นศาสตร์ที่จะเติมเต็มคุณค่าทางด้านจิตใจให้กับชีวิต

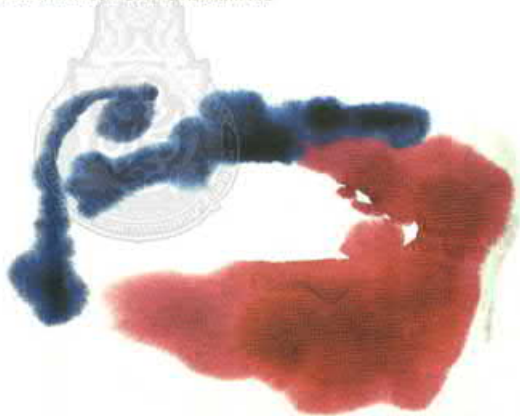
๑.๔ ศิลปะรู้จักประยุกต์ใช้ได้ประโยชน์ ศิลปะช่วยเสริมสร้างรสนิยม บุคลิกภาพ ช่วยยกระดับ ภูมิปัญญาและจิตใจ รู้จักเลือกชม เลือกใช้ เลือกสร้างสรรคในสิ่งงดงาม

* ภาพศิลปะสมัยใหม่ เน้นความแปลกใหม่ เช่น ความงดงามด้วยสีสัน นักเรียนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างอิสระ และสนุกสนาน

* เครื่องใช้ได้รับการตกแต่งให้งดงาม มีใช้มีเพียงแต่ประโชนใช้สอยเท่านั้น

* การจัดจังหวะการโกลของถืออย่างงดงามเป็นศิลปะการจัดภาพสมัยใหม่
แบบหนึ่ง

* ผลงานของ กมล ทัศนาญชลี ความงามที่ประกอบกับลีลาการเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง

* หน้ากาก บุคลิกใหม่ที่สร้างขึ้นจากผลงานศิลปะนิมิตมนุษย์

๒. วัสดุกับการสร้างสรรค์คุณค่าอันงดงาม

ธรรมชาติได้สร้างสิ่งงดงามไว้ให้กับโลกมากมาย มนุษย์ได้สืบต่อด้วยการสร้างสรรค์บางสิ่ง
ที่ธรรมชาติให้ไว้ซึ่งยังไม่สมบูรณ์

มนุษย์เฝ้าดู...

* ธรรมชาติงดงาม ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอยู่กับผู้คอยกำกับดูแล เป็นความสมบูรณ์ที่มนุษย์มิได้สร้าง

มนุษย์ได้ใช้พลังกาย และพลังใจ สติปัญญา ประกอบกับเวลาเท่าที่มีอยู่ กับวัตถุดิบจากธรรมชาติ มาต่อเสริม เติมแต่งจนงดงาม กลายเป็นศิลปะ มีวิสดูต่าง ๆ มากมายที่มนุษย์รู้จัก และนำมาประยุกต์ใช้ต่าง ๆ กัน

* มนุษย์ถ่ายทอดธรรมชาติเป็นความงามของศิลปะ โดยใช้ธรรมชาติเป็นแม่แบบ

๒.๑ วิสตุจากธรรมชาติ อาจแยกประเภทได้เป็น ของแข็ง ของเหลว ของอ่อนนุ่ม ได้แก่ ก้อนหิน ก้อนกรวด เม็ดทราย น้ำ น้ำมัน พรอท ดอกไม้ ใบโหม ยางพารา เป็นต้น นำมาประดิษฐ์ คิดค้นเป็นของประดับและตกแต่งได้มากมาย

๒.๒ วิสตุจากเทคโนโลยีฝีมือมนุษย์เกิดเป็นวิสตุสังเคราะห์จากกรรมวิธีการวิทยาศาสตร์ เป็นเครื่องมือและของใช้ต่าง ๆ เช่น กระดาษ พลาสติก โลหะ สิวัดดูต่าง ๆ พู่กัน ดินสอ ตลอดจนสมองกล เป็นต้น

๒.๓ วิสตุผสมผสาน ศิลปะไม่มีขอบเขตชัดเจน เป็นความอิสระของการแสดงออก และการสรรค์สร้าง เราจึงสามารถนำวิสตุธรรมชาติ และวิสตุสังเคราะห์มาใช้ร่วมกันได้ตามโอกาสอันสมควร เช่น การจัดสวนไม้ดอกไม้ประดับ

* ดอกไม้ และน้ำในไตรยถก วัสดุจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นสื่อในการสร้างสรรค์อมนุษย์ (นิมิต นครราชสีมา)

ศิลปะตกแต่งสิ่งของต่าง ๆ โดยใช้วัสดุหลายชนิดร่วมกัน

การก่อสร้างอาคาร บ้านเรือน จิตรกรรม ประติมากรรม สื่อผสมในการสร้างสรรค์อื่นๆ ตลอดจน การแสดงที่ใช้ศิลปะหลาย ๆ อย่างร่วมกัน

การผสมผสานศิลปะต่าง ๆ เพื่อการประดับตกแต่ง อาคารสถานที่ที่สำคัญของไทย

ทวารบาล ๒

- สืบแผ่นสุพรรณภูมิภูมิการ พัทธกษัตริยทวารบาล ทุกเบื้อง บ มิดด บ มิดดอย
- คือทวารบาลเนย์นักรบย ชนัฒเกล้าเจ้าทยอย เจ้าทยอยแย่งยื้อพระธรณี
- แสนสำอาวอคระวี ฤาพตอคือ ตราบต้องลือเลาะสะสม
- เจื่อมจ้าวเกาทันทระคม คาบคว่ำอาคม แลโจลงโจรวมใจ
- เหยียบพื้นเหยียบภูอูไพรเหยียบยุคเหยียบบมัย หยัตยั้งอยู่เฝ้ายามเฝ้าเฝ้า

ทวารบาล ๑

- เหยียบสิงห์เหยียบภูอูไพรเหยียบยุคเหยียบบมัย หยัตยั้งอยู่เฝ้ายามเฝ้าเฝ้า
- เห่งแผ่นสุพรรณภูมิไพราม พันสิกระทิกถาม และพระกัฏฐะครทระทวย
- แสนพหลพหลบาทอาจอวยเฝ้าสุเนนละลวย อริราชราพณ์รอนอ่อนระอา
- บดแสดสุริยันจันทรา สำแดงเดชา คือชัยพิชัยนรงค์
- ขอยุทธโยธาทระนง อองอาจหยัตยั้ง ยงหยัตยั้งธรรมสถิตสถาน

ทวารบาล วัฒนธรรมด้านศิลปกรรมของไทยในการ ตกแต่งสถานที่สำคัญ

๓. ศิลปะกับการสร้างสรรค์พัฒนาบุคลิกภาพและชีวิตประจำวัน

กิจกรรมต่าง ๆ ทางศิลปะ ช่วยพัฒนาศักยภาพ และการรับรู้ของมนุษย์ ก่อให้เกิดทรัพยากรบุคคลที่มีภูมิปัญญาจิตใจและอารมณ์ดีมีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ศิลปะช่วยพัฒนา อารมณ์ ร่างกาย การรับรู้ สังคม สุนทรียภาพ ตลอดจนการสร้างสรรค์ และคุณลักษณะอันพึงปรารถนาทุกประการคือ ความซื่อสัตย์ ความตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ความรักในงาน ความรอบคอบ และความเป็นประชาธิปไตย

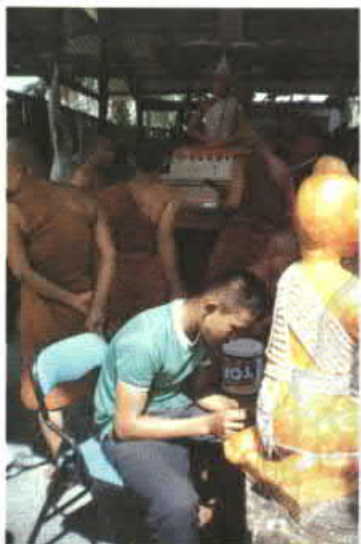
ศิลปะเสริมสร้างประเพณีและ
วัฒนธรรม

๓.๑ การสร้างสรรค์ความงามเพื่อยกระดับจิตใจ เมื่อเราสร้างสรรค์ศิลปะ นั่นคือ เรากำลังฝึกฝนเพิ่มเติมคุณค่าทางใจให้กับชีวิต รู้จักในการเลือกหา เลือกใช้ เลือกชมในสิ่งที่ตนพอใจ และไม่ทำให้ใครทุกข์ร้อน

ผลงานจิตรกรรมไทย ของศิลปินต้นเข็ม ณ.ศ. ปรีชา เกาทอง

๓.๒ การสร้างสรรค์เพื่อการใช้สอยวิชาการทางด้านศิลปะก่อให้เกิดเป็นผลงานที่มีประโยชน์
ใช้สอยตามที่มนุษย์พึงประสงค์ ทำไว้ใช้เอง ทำไว้ขาย ทำไว้แลกเปลี่ยน หรือเป็นของที่ระลึกต่าง ๆ
เช่น งานนิเทศศิลป์ งานประยุกต์ศิลป์ มัณฑนศิลป์ตกแต่งต่าง ๆ

แกะเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

นักเรียนในระดับมัธยมก็สามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อสังคมได้ ถ้ามีความตั้งใจและความพยายาม

กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อประโยชน์ใช้สอย

กิจกรรมการสร้างสรรคทางความงามในชีวิตประจำวัน มนุษย์สามารถแสดงออกทางศิลปะ ได้อย่างเต็มที่ ทั้งที่เป็นศิลปะบริสุทธิ์ และศิลปะประยุกต์ อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาตน ดังต่อไปนี้

ประติมากรรมปั้นหล่อโลหะ ผลงานของ มิเชียม อิบดินฮอย ศิลปินอินเียน

งานศิลปะบริสุทธิ์ เป็นงานที่กระตือรือร้นและเกริมสร้าง ภูมิปัญญาให้กับผู้ที่สร้าง และผู้ชมงานศิลปกรรมนั้น

- ศิลปิน : ยศนันท์ แยมเมือส "ความเร็ว ๒ พระอาทิตย์" สีอะครายลิก ๘๖ x ๖๖ ซม.

ผลงานคือประติมากรรม - เครื่องประดับ

งานโฆษณา

งานเครื่องแก้ว สอดสี

งานประดิษฐ์ทางความงาม

ภาพวาดประกอบเพลง ใช้สีลาของ รอยพู่กัน และสี เขียนตามอารมณ์ เพลงที่ได้ยินให้ปรากฏเป็นบันทึกของ เสียงด้วยสีดิน : ศิลปิน ประเทือง เอมเจริญ ๒๕๓๕ (ภาพผลงาน ประมวล เพื่อจัดสร้างพิพิธภัณฑ์เด็ก)

วาดภาพตามเพลง : กิจกรรมกลุ่มในการเรียน วิชาศิลปะกับชีวิต ของนักเรียนโรงเรียนมัธยม สาคีตสถานันราชภัฏสวนสุนันทา

กิจกรรมศิลปะที่ ๑

โครงการ ออกแบบลวดลาย

ชื่อกิจกรรม ต่อลายด้วยเส้นสาย

เป้าหมาย

๑. ฝึกการคิด
๒. ฝึกความละเอียดประณีต
๓. ฝึกการจัดวางองค์ประกอบศิลปะ

วัสดุ

ปากกา และหมึก หรือดินสอดำ

เวลา

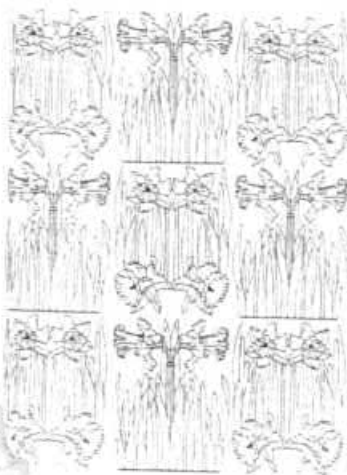
๑ - ๒ คาบเรียน

เนื้อหา

ออกแบบลายขนาดต่าง ๆ เป็นสายเส้น ใช้เทคนิคการต่อสาย เช่น แนวอน แนวตั้ง เส้นหัก เส้นเฉียง ตาหมากรุก ขึ้นบันได การซ้ำ การสร้างความสมดุล สมส่วน การแผ่พุ่งไปรอบตัว การต่อเนื่องกันได้

จุดหมาย

ได้แบบลายสวยงามแปลกใหม่

โครงการศิลปะที่ ๒

โครงการ การ์ตูนภาพ

ชื่อกิจกรรม การ์ตูนไทย

เป้าหมาย

๑. รู้เทคนิคการวาดภาพการ์ตูน
๒. มีกเทคนิคการระบายสีต่าง ๆ
๓. เสริมสร้างคุณค่าเอกลักษณ์ความเป็นไทยในตนเอง

วัสดุ

๑. อุปกรณ์วาดเส้น
๒. สีชนิดต่าง ๆ ตามความเหมาะสม
๓. กระดาษชนิดต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

เวลา

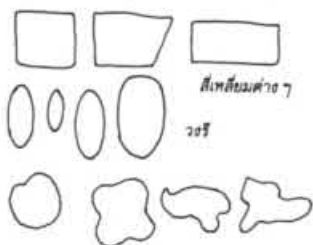
๑ - ๒ คาบ

เนื้อหา

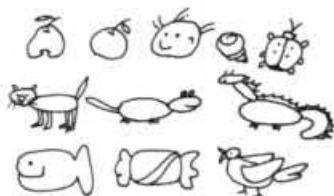
การ์ตูนเป็นภาษาสากลของโลก สื่อสารได้ทุกชาติทุกภาษา แบ่งเป็นประเภทต่างๆ เช่น การ์ตูนที่มีความต่อเนื่อง มีคำบรรยาย นิยายภาพ ภาพล้อ การ์ตูน ซึ่งเป็นลักษณะของภาพง่ายๆ อาจบิดเบี้ยวโยเย ไม่เหมือนในโลกของความจริง แต่มีรูปแบบลักษณะเลียนแบบธรรมชาติ ซึ่งเขียนขึ้นได้ด้วยวัสดุต่างๆ ได้แก่ ปากกาเขียนแบบ, ปากกาสปีดบอล, ปากกาเมจิก, พู่กัน และหมึก ตลอดจนสีต่างๆ โดยฝึกเขียนให้มีลักษณะไทย คือเป็นฝีมือของตัวเอง ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน

จุดหมาย

ผู้เรียนเขียนการ์ตูนไทย มีเอกลักษณ์เฉพาะตนได้

รูปนิพจน์ยาวต่าง ๆ

การเขียนรูปการ์ตูนอย่างง่ายจากการประกอบกันของรูปวงกลม วงรี และสี่เหลี่ยมผืนผ้า

การเขียนคนในลักษณะเส้นเดียว

ภาพการ์ตูนที่แสดงเอกลักษณ์ไทย ความเป็นตัวเอของนายวันเฉลิม สุธะมาก

กิจกรรมศิลปะที่ ๓

โครงการงาน เปเปอร์มาเช่ หรือกระดาษ ๓ มิติ (PAPER MACHE)

ชื่อกิจกรรม กระดาษ ๓ มิติ สดสวยสีใส

เป้าหมาย

๑. ทำกระดาษไฉ่เองได้
๒. รู้จักประดิษฐ์ตกแต่ง
๓. มีความละเอียดประณีต

วัสดุ

๑. เศษกระดาษ
๒. น้ำ
๓. เครื่องปั่นผลไม้
๔. กาว
๕. สีโปสเตอร์ & สีพาสติก
๖. พู่กัน
๗. แล็กเกอร์ชนิดสเปรย์

เวลา

๑ - ๒ คาบ

เนื้อหา

นำกระดาษมาฉีกเป็นชิ้นเล็ก ๆ แช่น้ำ ๑ - ๒ วัน นำเข้าเครื่องปั่นให้ละเอียด ผสมกาวลาเท็กซ์ ที่ละลายน้ำ ๑ : ๑ ส่วน ปั่นเป็นรูปหรือใส่ในแม่พิมพ์ตามต้องการ ผึ่งแดดให้แห้ง รองพื้นด้วยสีพาสติก (ขาว) แต่งลวดลายสีอื่น และเคลือบเงา

จุดหมาย

นักเรียนทำเปเปอร์มาเช่ได้

เปเปอร์มาเช่ : ผลงานของ สุดาวรัตน์ ชำละเอียด นักศึกษาศิลปะ
สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา

กระตาดขี้ก ผสมน้ำ

ปั้นเป็นรูปทรง

ผิวไวไฟแห้ง

ตกแต่งผิวคล้ายสีดิน

ปิดบนแบบมีวนกระดาด

ตกแต่งสี

โครงลวดขึ้นรูปทรง

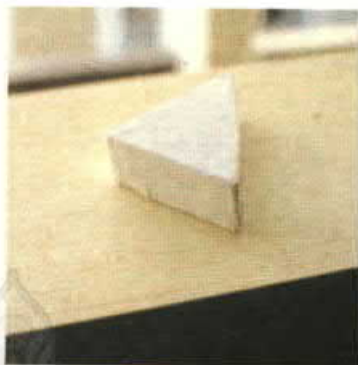

ปิดประกะดาดบนนวลลวด

โหนดบน

ปีกกระดาษ

ดอกคองสี

กิจกรรมศิลปะที่ ๔

โครงการ งานกระดาษสา

ชื่อกิจกรรม กระดาษสาแสนสวย

เป้าหมาย

๑. ตัดแปลงกระดาษสาเป็นงานศิลปะ
๒. รู้จักการออกแบบประดับตกแต่ง
๓. รู้จักการเลือกใช้วัสดุต่าง ๆ

วัสดุ

๑. กระดาษสา
๒. วัสดุตกแต่งต่าง ๆ

เนื้อหา

นำกระดาษมาตัดแปลงเป็นงานตกแต่ง หรืองานประดิษฐ์ต่าง ๆ เช่น การ์ดอวยพร

เวลา

๑ - ๒ คาบ

จุดหมาย

ผู้เรียนสามารถทำงานกระดาษสาตกแต่งได้

แปลงโคมกระดาศาเป็นต้นกระบองเพชร
จากความคิดของ คุณสัจด์ อนันตะทัต แห่ง “ปอย ไม้ประดิษฐ์”

กิจกรรมศิลปะที่ ๕

โครงการ เชมมิกล์

ชื่อกิจกรรม ปั้นไว้ใช้

เป้าหมาย

๑. ประยุกต์งานศิลปะเป็นอุตสาหกรรมได้
๒. ประดับตกแต่งชิ้นงานให้สวยงามได้
๓. สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัสดุ

๑. ดิน
๒. สีเคลือบ หรือสีตกแต่ง
๓. เตาเผาเซรามิกส์

เวลา

๑ - ๒ คาบ

เนื้อหา

ปั้นดินเป็นงานประดับตกแต่งชิ้นเล็ก ๆ เช่น แจกัน เข็มกลัด ถ้วยชาม นำไปเผาดับหลังจาก
ผิวแห้งแล้วเผาเคลือบ หรือแต่งสีให้สวยงาม โดยทำเป็นกลุ่ม ๆ และทำเป็นจำนวนหลายชิ้น ใน
ลักษณะของอุตสาหกรรม

จุดหมาย

ผู้เรียนสามารถทำงานเซรามิกส์ในระบบอุตสาหกรรมได้

บทที่ ๓

ศิลปะกับสิ่งแวดล้อม

โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์เราทุกคนจะมีความรักสวย รักงาม นิยมชมชอบในสิ่งที่มีความประณีตบรรจง และมักจะมีวัตถุประสงค์การได้เป็นเจ้าของหรือแม้เพียงได้มีโอกาสสัมผัสพบเห็นก็ความที่มนุษย์เราฉลาดและเรียนรู้ที่จะปรับตัว รวมทั้งสภาพแวดล้อมใกล้ตัวให้เกิดความสวยงามจนเป็นที่พอใจ

ศิลปะช่วยให้ทั้งความงามและประโยชน์ใช้สอย

ชุมชนในแต่ละแห่งอาจมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป เช่น แตกต่างในด้านวัฒนธรรม ประเพณี สภาพพื้นที่และภูมิอากาศ เป็นต้น มนุษย์เราทุกคนมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสภาพแวดล้อมในการดำเนินวิถีชีวิตโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ อาคารบ้านเรือน พืชสวน ถนนหนทาง ยวดยานพาหนะ อากาศ น้ำ เป็นต้น

สภาพแวดล้อมมีทั้งส่วนที่เกื้อกูลประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของคน ถือเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งของชีวิตเรา เช่น คนในครอบครัวชุมชนที่มีความรัก ความสามัคคี มีเมตตาต่อกัน อีกทั้งบ้านเรือน ถนนหนทางสะอาดสวยงาม แหล่งน้ำและอากาศบริสุทธิ์ ชีวิตย่อมมีสุข

แต่ถ้าหากสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยมลภาวะต่างๆ เช่น น้ำเน่า ความสกปรก อากาศเป็นพิษ การจราจรติดขัด ใจร้ายชุกชุม เหล่านี้ย่อมเกิดเป็นโทษร้ายต่อการดำเนินชีวิต ทำให้ปราศจากความสุขได้

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสรรหาแนวทางสร้างสรรค์สิ่งซึ่งจะสามารถลดความน่าเกลียด ความแออัดยัดเยียดเหล่านั้น ให้ดูมีคุณค่าขึ้นจนเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของคนเรา

ศิลปะกับการสร้างสรรค์ชุมชน

ถ้าศึกษาจากคำนิยามและความหมายของศิลปะแล้วจะเห็นว่า ศิลปะเป็นเรื่องของความงาม ความประณีต ละเมียดละมัยอ่อนหวานด้วยการบรรจงจากใจผู้สร้าง และเพราะคุณสมบัติอันนี้เอง มีส่วนกล่อมเกล่าจิตใจ อารมณ์ของคนเราให้เกิดความสบายใจ สามารถรับรู้ความงามได้จนเกิดความรู้สึกปีติสุข ในยามที่เราได้สัมผัสกับงานศิลป์ที่มีค่า และเมื่อคนเรามีความสุข มีความสบายใจ ก็จะคิดและทำแต่ในสิ่งที่ดีงาม คนที่มีอารมณ์ดี มีความสุขก็จะทำให้องค์กรในองค์กรและสวยงามอีกด้วย

คุณค่ากับความงาม

การตกแต่งอาคารบ้านเรือน เป็นสิ่งซึ่งมองเห็นประโยชน์และความจำเป็นได้ง่าย อย่างเช่น ถ้าแม้ว่าบ้านของเราเป็นเพียงห้องสี่เหลี่ยมขนาดต่าง ๆ มีหลังคา กันแดด กันฝน และมีสิ่งของเครื่องใช้เพียงเพื่อการกินอยู่ หลับนอน มีอุปกรณ์อะไรก็วางตั้งระเกะระกะไปตามเรื่อง เราคงรู้สึกอึดอัดใจไม่น้อย

แต่ถ้าบ้านนั้นได้มีการจัดวางสิ่งของต่าง ๆ อย่างมีระบบโดยการคิดวางแผน มีการออกแบบเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม และมีการประดับตกแต่งให้เกิดความสวยงามตามหลักศิลปะ มีสิ่งของงามจำเป็นต้องใช้อยู่แล้วเราคงรู้สึกสบายใจ จินตนาการในสภาพแวดล้อมชุมชนก็ต้องอาศัยศิลปะช่วยสร้างสรรค์เช่นกัน

ศิลปะช่วยชุมชน

เนื่องจากศิลปะเป็นเรื่องของความงามดังได้กล่าวแล้ว ถ้าจะให้ชุมชนมีความสวยงาม มีคุณค่าตลอดจนมีเอกลักษณ์ จำเป็นต้องอาศัยศิลปะเป็นสิ่งช่วยปรับปรุงสร้างเสริมเติมแต่ง ซึ่งสามารถทำได้มากมายหลายลักษณะ กิจกรรมที่ควรจัดให้มีขึ้น เช่น การออกแบบเพื่อสร้างสรรค์ การประดับตกแต่งด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชน เช่น การตกแต่งบริเวณ การจัดสวนหย่อมสาธารณะ สนามโรงเรียน ถนนหนทาง รวมทั้งศาสนสถาน เช่น วัด หรือสถานที่

อันเป็นสมบัติส่วนรวมในชุมชนนั้น ๆ ลักษณะการสร้างสรรค์ ได้แก่ การใช้หลักความงามทางศิลปะ
เดิมแต่ปรับปรุง รวมทั้งใช้ผลงานด้านศิลปะเพื่อช่วยเน้นการตกแต่งนั้น ๆ ให้เกิดจุดเด่นงดงาม
และมีคุณค่า

ไม่ว่าจะเป็นภายนอกหรือภายในล้วนใช้ศิลปะเป็นสิ่งให้เกิดคุณค่าและความงาม

กิจกรรมเหล่านี้ นักเรียนอาจขอคำ
ปรึกษาหาแนวทางจากครูอาจารย์ในการจัดทำ
โครงงานขึ้น สร้างงานเพื่อสนองความต้องการของ
โรงเรียน ชุมชน ฯลฯ

การสร้างงานโดยจัดทำเป็นโครงงาน

จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักทำงานอย่างมีระบบ และรู้จักใช้กระบวนการในการปฏิบัติอย่างจริง ๆ
รู้จักการรับฟังเหตุผลของเพื่อน รู้จักการวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การได้ลงมือทำงานกันอย่างจริง ๆ
จะช่วยให้เกิดประสบการณ์ตรงคือได้กระทำและทำได้อีกถือเป็นจุดสุดยอดของความรู้ในการนำไปใช้ให้
เกิดประโยชน์โดยตรงกับชีวิต

ลักษณะกิจกรรมที่สามารถเขียนเป็นโครงงานได้ ตัวอย่างเช่น

- โครงงาน
- สร้างอุปกรณ์เพื่อจัดฉากและประดับตกแต่งเวที
 - สร้างหน้ากากและหัวโขนประกอบการแสดงในโอกาสต่าง ๆ

- จิตรกรรมเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
- ประติมากรรมเพื่อประดับสวนหย่อม
- โปสเตอร์เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อม ฯลฯ

การตกแต่งเวที

การจัดฉาก การแสดงต่าง ๆ

การตกแต่งฉากเวที นับเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะด้านการแสดงละครฉากจะเป็นสิ่งซึ่งจะช่วยให้การแสดงนั้น ๆ มีบรรยากาศที่สมจริง และเป็นสิ่งเสริมบทบาทของตัวละครให้ผู้ชมเกิดอารมณ์รู้สึกตื่นเต้นคล้อยตามและประทับใจได้

ดังนั้น การจัดฉากจะต้องใช้หลักการออกแบบทางศิลปะ และต้องพิถีพิถันในรายละเอียดต่าง ๆ อย่างยิ่ง จึงจะช่วยเสริมให้งานการแสดงประสบความสำเร็จอย่างดี

ฉากและเวทีแสดงจะมีตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ประกอบด้วย แสง สี เสียง ซึ่งใช้ศิลปะหลายแขนงในการสร้าง

การจัดฉากจะต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับเรื่องราวที่แสดง

การจัดฉาก

โดยการจำลองธรรมชาติเข้ามาไว้ในห้องรับแขกด้วยกระถางดอกไม้ประดับชนิดต่างๆ จะช่วยให้สภาพแวดล้อมดูอ่อนหวาน สดชื่น สวยและร่มเย็น

การสร้างและตกแต่งหน้าฉาก

เพื่อการแสดงในโอกาสต่างๆ ได้แก่ การตกแต่งหน้าฉากตัวละครได้เหมาะสมกับบุคลิกภาพ และบทบาทของตัวแสดง เช่น ตัวพระเอก นางเอก ผู้ร้าย ตัวตลก รวมทั้งออกแบบจัดทำอุปกรณ์ประกอบชุดการแสดง การแต่งกาย ในส่วนที่เป็นเครื่องประดับ ตลอดจนทำรูปหน้าหรือหัวสั้วต่างๆ ที่ใช้ประกอบการแสดง

การออกแบบหน้ากากให้ความรู้สึกตามที่ต้องการ แล้วลงมือสร้างแบบ

การสร้างภาพหัวใดเป็นรูปสัตว์ชนิดต่าง ๆ จะช่วยสร้างความตื่นเต้นและความสนใจได้เป็นอย่างดี

หน้ากากมือสุรกายหรือ
สัตว์ประหลาดที่น่ากลัว

การแต่งกายในการแสดงละครและการละเล่นต่าง ๆ
รวมทั้งการแต่งหน้าเพื่อเด่นและเหมาะสมกับบทบาท
การแสดง

จิตรกรรม

โดยทั่วไปในส่วนที่เป็นลักษณะ คุณค่าซึ่งนอกจากจะเสนอความงามในทางสุนทรียแล้ว ก็
ยังจะสะท้อนเอาเจตนารมณ์ ความเชื่อ ตลอดจนความต้องการที่จะเสนอแนะ หรือปลูกเร้าให้เกิด
จิตสำนึกต่าง ๆ ได้ ซึ่งอาจแบ่งเป็นหัวข้อเพื่อทำกิจกรรมการปฏิบัติงานได้ดังนี้

จิตรกรรม เพื่อ

- ความงามที่บริสุทธิ์
- สื่อความหมายในเรื่องราวต่าง ๆ เช่น เรื่องในวรรณคดี เป็นต้น
- สอนหรือความเชื่อด้านศาสนา พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ
- ปลูกจิตสำนึกในทางอนุรักษ์ ส่งเสริม หรือแม้แต่ต่อต้านในเรื่องต่าง ๆ ได้

▲ ภาพความศรัทธาในองค์พระมหากษัตริย์ ผู้ทรง
เป็นประมุขของชาติไทย

◀ ภาพแสดงถึงความงามความบริสุทธิ์แห่งธรรมชาติ

ภาพชื่อ "ทิว"
นายรักสิทธิ์ สิงห์แก้ว อายุ ๑๙ ปี
วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี
จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพชื่อ "ธอ"
นายอนุชัย วิริยะเศรษฐกุล อายุ ๒๐ ปี

จิตรกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตมนุษย์ ในบางแง่มุมซึ่งประกอบด้วยความทุกข์ ความเศร้า และ ความตาย

จิตรกรรมผ่านผนังแสดงเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ ชนบทประเพณีไทย : ประดับศาลาในสวนเอ็กซีโป' ๔๒
ที่ประเทศสเปน

ผลงานที่มิจิตรกรจากนิคมสารลมนา

ประติมากรรม

คือ งานปั้น หรือแกะสลัก เป็นรูปร่าง หรือลวดลาย ซึ่งอาจมีรูปลักษณะวิจิตรพิสดารแตกต่างกันไป ตามความต้องการและเจตนาของศิลปินผู้สร้าง

ประติมากรรม อาจถูกนำไปใช้ประโยชน์แตกต่างกันไปตามประเภท รูปแบบ และขนาด เช่น

- เพื่อการประดับตกแต่งภายในหรือภายนอก อาคาร สถานที่ รวมทั้งบริเวณที่เป็นสนาม สวนหย่อม สวนสาธารณะ อนุสาวรีย์ เป็นต้น
- เพื่อประดับโต๊ะรับแขก ตู้โชว์

นอกจากนี้ยังมีปฏิมากรรม อีกลักษณะหนึ่งซึ่งส่วนมากเป็นเรื่องราวในพระพุทธศาสนา มิใช่เพื่อสักการบูชา ได้แก่ พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า พุทธศิลป์

ภาพประติมากรรมปูนสูงหรือกึ่งลอยตัว แสดงเป็นเรื่องเป็นราว ตามลัทธิความเชื่อทางศาสนา

จากนิคยสารนารายณ์โศเดิล

ภาพชื่อ การเล่นทยอยของ
ผลงานของ มิเชียม ยิบอันชอย

ประติมากรรมชิ้นเล็ก ๆ ซึ่งมีลีลาและรูปทรง ในลักษณะ
อิสระเสรี

ประติมากรรมชิ้นเล็ก ๆ เหล่านี้ เหมาะสำหรับประดับ
ตกแต่งภายใน เช่น ในตู้โชว์ หรือโต๊ะรับแขก

ในภาพจะเห็นประติมากรรมชิ้นเล็ก ๆ ถูกนำมา
ประดับตามชั้นและมุมต่าง ๆ

ภาพโดย ๕๐๘ สดุดีโอ
นิติยสารแพรว

ภาพปั้นมหาบุรุษ องค์พระสมเด็จพระศาลา สิมมาสัมพุทธเจ้า

ประดิษฐานธรรมเขื่อน "สามเหลี่ยมสีเขียว"
ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและเพิ่มคุณค่าแก่สวนสาธารณะ

ผลงานของ
บุญชัย วัชรวิโรจน์

ป้ายและโปสเตอร์โฆษณา

ป้าย หรือแผ่นป้าย โดยทั่วไปมี ๒ ลักษณะ คือ

- ป้ายชื่อ สถานที่ต่างๆ เช่น สถานที่ราชการ ป้ายชื่อบริษัท ห้างร้าน

- ป้ายประกาศ ซึ่งเป็นสัญญาณเตือน หรือแจ้งให้รู้เรื่องต่างๆ นอกจากนั้นยังมีโปสเตอร์ เพื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้เกิดการปฏิบัติ หรือต่อต้าน เช่น โปสเตอร์รณรงค์ให้ช่วยกันปลูกป่า เพื่อรักษาสภาพแวดล้อม หรือรณรงค์ต่อต้านภัยจากโรคเอดส์ เป็นต้น

ป้ายบรรจุข้อความจะช่วยเสริม เน้นกิจกรรมต่าง ๆ ให้ความชัดเจนและมีความหมายยิ่งขึ้น

ป้ายชื่อ และโฆษณาบริษัทห้างร้านมีการออกแบบโดยใช้เทคนิคสี แสง เข้าช่วยทำให้ดูแปลกตา ดึงดูด ท้าทาย อย่างยิ่ง พร้อมทั้งแฝงด้วยความงามแห่งรูปแบบสีสัน โดยเฉพาะในยามค่ำคืน

ตัวอย่าง

แบบฟอร์ม การเขียนโครงการย่อย ๆ ซึ่งเป็นทั้งแผนงานอยู่ในตัว เริ่มด้วย ชื่อโครงการ
ชื่อโครงการ
เป้าหมาย
ผู้รับผิดชอบ
ทำอะไร อย่างไร ปรับปรุงแก้ไขอย่างไร
ผลงานที่ได้และข้อสรุปอย่างไร
หมายเหตุ.....

กระบวนการปฏิบัติงาน

ควรดำเนินเป็นขั้นตอน เช่น

๑. ขึ้นเตรียมงาน
๒. ขึ้นวางแผน
๓. ขึ้นปฏิบัติตามแผน
๔. ขึ้นประเมินผล

ตัวอย่างกิจกรรม

โครงการ "กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ประเพณีในท้องถิ่น" เวลา ๒-๖ คาบ

งานโครงการ	เป้าหมาย/ ความคาดหวัง	ทีมงานรับผิดชอบ ชื่อ - สกุล	ทำอะไร อย่างไร/ปรับปรุง แก้ไขอย่างไร	ผลงานและ ข้อสรุป	หมายเหตุ
กิจกรรมเพื่อ การอนุรักษ์ ประเพณีใน ท้องถิ่น	- มีประสบการณ์ ในการสร้าง งาน - มีส่วนช่วยให้ เกิดการอนุรักษ์ ประเพณีใน ท้องถิ่น	๑. ๒. ๓.	- ช่วยกันสร้างกิจกรรม เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม ท้องถิ่นแสดงหรือ ประดับสถานที่สำคัญใน ชุมชน - โดยได้คำแนะนำจากผู้รู้ใน ท้องถิ่น	- ได้ผลงานชิ้น - ผลอย่างเป็น ที่ยอมรับ ของชุมชน	-

การกำหนดขั้นตอนได้ชัดเจนมีผู้รับผิดชอบภายในระยะเวลาที่กำหนดจะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมายยิ่งขึ้น

๓. ชั้นปฏิบัติ

- ลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
- ระหว่างปฏิบัติงาน ควบคู่กัน ตรวจสอบจุดบกพร่อง ปัญหา อุปสรรค และช่วยกันปรับปรุงอยู่เสมอ
- ปรึกษา ครูอาจารย์ รวมทั้งผู้รอบรู้ในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อนำข้อเสนอแนะปรับปรุงงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๔. ชั้นประเมินผล

- เมื่อทำงานเสร็จครบตามขั้นตอนแล้ว ตรวจสอบขั้นสุดท้ายดูว่า งานสำเร็จมากน้อยเป็นไปตามเป้าหมายเพียงใด และใช้เกณฑ์อะไรตัดสิน
- งานที่เสร็จแล้วจะให้ประโยชน์คุ้มค่าเพียงใด ได้รับการชื่นชมและการยอมรับเพียงใด
- ในฐานะผู้สร้าง มีความรู้สึกพอใจในผลงานเพียงใด

กิจกรรมโครงการอื่น ๆ ก็ใช้วิธีการปฏิบัติลักษณะเดียวกันนี้

การแสดงและพิพิธภัณฑสถาน

ชาวไทยเป็นชนชาติที่มีศิลปะทางวัฒนธรรมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานโดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์นั้น มีอยู่หลากหลายกระจายไปทั่วภูมิภาคของประเทศ ในบทนี้จะกล่าวถึงนาฏศิลป์ เพียง ๒ ประเภท ได้แก่พิพิธภัณฑสถาน และการแสดงเป็นเรื่อง

พิพิธภัณฑสถาน เป็นลักษณะวิธีการจัดการแสดง ที่ประกอบด้วยการแสดงชุดสั้น ซึ่งมีจุดประสงค์ตามเวลาที่กำหนดไว้เพื่อความสวยงาม และสนุกสนานนำมาแสดงติดต่อกันหลาย ๆ ชุด

ตัวอย่างการแสดง

๑. รำอวยพร (เพื่อเป็นการต้อนรับ)
๒. ฟ้อนเทียน-ฟ้อนเล็บ (เป็นการแสดงพื้นบ้านภาคเหนือ)
๓. การขับร้องเพลง หรือการเล่นนิทาน
๔. เชื่องต่าง ๆ (เป็นการแสดงพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
๕. รำเดี่ยว
๖. การบรรเลงวงกลองยาว และรำกลองยาว (เป็นการแสดงพื้นบ้านภาคกลาง)
๗. เดินร่อนเงี้ยว (เป็นการแสดงพื้นบ้านภาคใต้)
๘. การแสดงประกอบเพลงปลูกใจ ๓ เพลง
 - เพลงเพื่อนไทย
 - เพลงเราสู้
 - เพลงโนน้ำมีปลา โนนามีข้าว

วิธีการจัดพิพิธภัณฑสถาน ควรจัดการแสดงที่มีความสวยงามสลับกับชุดการแสดงที่สนุกสนาน และควรจัดชุดการแสดงที่ผู้แสดงสามารถผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันแสดงได้ (ในกรณีที่ผู้ใช้ผู้แสดงซ้ำหลายชุด) และในชุดท้ายสุดนั้น ควรเป็นการแสดงที่ให้ความจริงตรงต่อใจแก่ผู้ดู และสอดแทรกสาระไว้ด้วย

เบิกโรง เป็นการแสดงชุดสั้น ๆ ก่อนการแสดงชุดใหญ่หรือการแสดงเป็นเรื่องยาว

การเบิกโรง เป็นระเบียบวิธีการจัดแสดงที่มีมาแต่โบราณ เชื่อกันว่าได้รับอิทธิพลมาจากการแสดงละครสันสกฤต และเข้ามาสู่ประเทศไทยไม่น้อยไปกว่าสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ดังเห็นได้จาก

การแสดงเบิกโรง หลายชุด ในวรรณคดีเรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์ ซึ่งมีประวัติกล่าวว่า เริ่มต้นประพันธ์ขึ้น ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

การแสดงเบิกโรง มีอยู่ ๒ ลักษณะคือ

๑. เบิกโรงด้วยชุดการแสดง เช่น ร่ำอวยพร ร่ำประเลง ร่ำก้องไม่เงินทอง
๒. เบิกโรงด้วยเรื่อง หมายถึงการเบิกโรงด้วยการแสดงเป็นเรื่องสั้น ๆ มีความยาวประมาณ ๔๕ นาทีถึง ๑ ชั่วโมง การแสดงเบิกโรงลักษณะนี้เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายมาก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังปรากฏอยู่ในบทละครดึกดำบรรพ์ ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบูรณ์อินทราไชยฯ

- เบิกโรง เรื่อง สองกรรวิก
- เบิกโรง เรื่อง จันทกินรี

ในการแสดงโขน ก็มีการแสดงเบิกโรงเช่นกัน การเบิกโรงในการแสดงโขน ได้แก่

- เบิกโรง ชุดรวมสูร-เมขลา
- เบิกโรง ชุดจับสิงห์หัวค่ำ (สิงฮาวสิงด่าวันกัน)
- เบิกโรง ชุดนารายณ์ปราบนาทก

หมายเหตุ การแสดงโขน เรียกชื่อการแสดงว่า “ชุด” ตามแบบ “หนังใหญ่” ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับ “ตอน” ของละครนั่นเอง

การแสดงที่เป็นเรื่องใหญ่

หมายถึง การแสดงที่เป็นจุดประสงค์สำคัญในการจัดการแสดงประกอบด้วยผู้แสดงจำนวนมาก และมีเนื้อเรื่องดำเนินติดต่อกันไปไม่น้อยกว่า ๒ ชั่วโมง เช่น การแสดงละคร เรื่องพระอภัยมณี ตอน สินสมุทรพบอุศเรน หรือการแสดงโขนชุดศึกสิทธาสูริวิญจำบัง เป็นต้น

การแสดงโขนฉาก (พุทธามาวตาร)

การแสดงโขนหน้าจอ ชุดปล่อยม้าอุปการ

การแสดงโขนจาก
ชุดภูมิกรรมเพ็ญทอ
โมกข์ศักดิ์

การแสดงโขนหน้าจอ
ชุดศึกนาคบาด

การแสดงละครเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนสวริศพาละเลขนมเบื้อง

การแสดงละครนอก เรื่องสังข์ทอง ตอนมณฑลจระเข้

ในปัจจุบันนี้ เรื่องการกำหนดระยะเวลาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ดังนั้นในการจัดการแสดง ตาม
 สากลนิยมไม่ควรเกิน ๒-๓ ชั่วโมง และจะต้องมีการพักครึ่งเวลาระหว่างการแสดงอีกด้วย ซึ่งแตกต่าง
 จากการแสดงยุคก่อนๆ ที่จะใช้เวลาในแต่ละครั้งถึง ๔ ชั่วโมง ด้วยเหตุนี้ การแสดงในปัจจุบัน
 จึงไม่นิยม การแสดงเบิกโรงจะเริ่มด้วยการแสดงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว ที่ตัดตอนเวลาให้เหมาะสม
 ภายในเวลา ๒ ชั่วโมง

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกันดูการแสดงต่างๆ ตามสถานที่ที่หาดูได้ง่ายๆ เช่น สถานีโทรทัศน์
 การแสดงตามสถานที่ หรืองานเทศกาลในโอกาสต่างๆ แล้วนำมาอภิปรายในชั้นเรียน
๒. แบ่งกลุ่มจัดการแสดงกลุ่มละ ๑ ชุด เช่น ชุดเบิกโรง อวยพร ปลุกใจ และการแสดง
 ภาคต่างๆ ฯลฯ เป็นต้น

การละครเพื่อการศึกษา

การแสดงละครเพื่อการศึกษา

การจัดการแสดงละครแต่ละครั้ง ต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ในการจัด เช่น

๑. จัดแสดงเพื่อเป็นละครเพื่อการศึกษา
๒. จัดแสดงเพื่อการหารายได้เพื่อการกุศล
๓. จัดแสดงเพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปะดั้งเดิม
๔. จัดแสดงเพื่อเป็นการหารายได้ส่วนบุคคล

๑.๑ จัดแสดงเพื่อเป็นละครเพื่อการศึกษา นั้นเหมาะที่จะจัดขึ้นในโรงเรียน เพื่อเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทั้งยังเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ความรู้และสร้างสรรค์และการแสดงออกของนักเรียนด้วย และให้นักเรียนได้มีความสามัคคีกลมเกลียวกันในการร่วมทำงานเป็นหมู่คณะ

๑.๒ จัดแสดงเพื่อหารายได้เพื่อการกุศล การจัดแสดงละครเพื่อเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียน สามารถที่จะนำไปจัดแสดงเพื่อหารายได้ในการกุศล แต่ไม่ควรจะบ่อยครั้ง และต้องคำนึงถึงการที่ไม่ทำให้เสียการเรียนด้วย

๑.๓ จัดแสดงเพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปะดั้งเดิม เป็นหน้าที่โดยตรงของกรมศิลปากร ในการที่จะยารักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมของไทยเรา และการที่นักเรียนจัดแสดงเองก็เป็นการช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะของไทยไม่ให้สูญ ทั้งยังเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนเห็นความสำคัญของศิลปะดั้งเดิมและช่วยกันอนุรักษ์ไว้

๑.๔ จัดแสดงเพื่อนำรายได้ส่วนบุคคล เป็นการติดตามอาชีพเดิมที่สืบทอดกันมา แต่อนุโลมให้เป็นเพื่อการศึกษา เช่น การแสดงละครเพื่อเก็บทุนตามสถานที่ต่าง ๆ หรือการจัดการแสดงละครเวทีที่มีการเสียเงินค่าผ่านประตู ผู้เข้าชมได้รับความรู้จากการชมการแสดง แต่ไม่ได้ลงมือปฏิบัติ จึงต่างกับการจัดละครเพื่อการศึกษา

ในการจัดการแสดงละครเพื่อศึกษานั้น จะต้องตั้งจุดมุ่งหมายที่แน่นอน และจะต้องพิจารณาว่า จะจัดการแสดงละครชนิดใด เช่น ละครเวที ละครห้อง ละครพูด ฯลฯ เมื่อเลือกชนิดของละครได้แล้ว จึงจะเขียนบท หรือเลือกบทละครจากวรรณคดีไทยที่มีอยู่แล้ว แต่ทั้งนี้ต้องตรงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

การที่จะพิจารณาว่าจะจัดละครชนิดใดนั้น ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้ร่วมงานคือนักเรียนนั่นเอง เพราะการจัดละครเพื่อศึกษานั้นมีจุดประสงค์ให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานตาม

ความถนัด และมุ่งให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการทำงานเป็นหมู่คณะเพื่อก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นในการจัดจึงควรยึดถือความรู้ความสามารถของนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการเลือกชนิดของละคร

ผู้จัดจะต้องมีความรู้ในเรื่องของการแสดงละครแต่ละชนิดเป็นอย่างดี สามารถให้คำแนะนำ หรือสอนให้นักเรียนปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เช่น ถ้าเลือกจัดละครร่า ก็จะต้องมีความรู้ในด้านการรำ ตลอดจนวิธีการแสดงที่ถูกต้องตามแบบแผนสิ่งนี้ก็ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของนักเรียนเป็นส่วนใหญ่ ถ้านักเรียนได้รับการสั่งสอนที่ถูกต้อง ก็ย่อมจะแสดงได้ ถึงจะไม่มีความสามารถเท่าเทียมกับศิลปิน แต่ก็จะมีใจในการแสดง

ก่อนที่จะจัดการแสดงละคร นักเรียนและผู้ร่วมปฏิบัติงานจะต้องศึกษางานการละครอย่างละเอียดก่อนจึงจะเลือกปฏิบัติได้ ก่อนอื่นจะต้องรู้จักบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการละครทุกหน่วยงาน ว่ามีอำนาจและหน้าที่อย่างไร จะได้ไม่ทำงานก้ำก้ำกัน ฉะนั้นจึงนับได้ว่างานสร้างละครก็เป็นการสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนได้อย่างหนึ่ง

แผนผังบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการละคร ผู้อำนวยการแสดง

จากแผนผังบุคลากร จะเห็นได้ว่า ผู้มีอำนาจสูงสุดในการจัดการแสดงละคร คือผู้อำนวยการแสดง

คุณสมบัติและหน้าที่ของผู้กำกับการแสดง

๑. ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านการแสดงละคร ตามชนิดของละครที่จัด
๒. ต้องเป็นผู้ที่หมั่นศึกษาหาความรู้ และมีประสบการณ์ในด้านการจัดการแสดงละครเป็นอย่างดี
๓. ต้องเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องการแต่งกายของผู้แสดง การแต่งหน้า การออกแบบฉาก ตลอดจนอุปกรณ์ที่อยู่บนเวที
๔. ต้องเป็นผู้มีความยุติธรรม เด็ดขาด มีระเบียบวินัย เอาใจใส่ดูแลผู้ร่วมงานอย่างทั่วถึง มีหลักเกณฑ์ในการทำงาน และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน
๕. รับนโยบายจากผู้อำนวยการแสดง นำมาจัดการแสดงละครให้บรรลุเป้าหมาย
๖. สรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในแต่ละฝ่ายแทนผู้อำนวยการแสดง เพราะการจัดการแสดงละครเป็นงานแบบหมู่คณะ ดังนั้นคนที่จะทำางานร่วมกันได้จะต้องเป็นบุคคลที่ผู้กำกับแสดงรู้จักเป็นอย่างดี หรือผู้ร่วมงานทุกคนรู้จักผู้กำกับแสดงเป็นอย่างดี ในด้านความสามารถในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา
๗. พิจารณาบทละครโดยละเอียด และพิมพ์บทละครแจกแก่ผู้ร่วมงาน
๘. นัดประชุมหัวหน้างานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเพื่อรับทราบนโยบายของผู้อำนวยการแสดง
๙. ผู้อำนวยการแสดง ผู้กำกับแสดง ผู้เขียนบท มีหน้าที่ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกผู้แสดงละครให้เหมาะสมตามบท

คุณสมบัติและหน้าที่ของผู้กำกับเวที

๑. ต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในด้านการแสดงละครชนิดนั้น ๆ เป็นอย่างดี
๒. ต้องตั้งใจปฏิบัติงานและอดทนต่อความยากลำบากในการควบคุมการฝึกซ้อมของผู้แสดงให้เป็นไปอย่างถูกต้อง
๓. เป็นคนละเอียดถี่ถ้วน มีปฏิภาณในการแก้ปัญหาได้
๔. เป็นคนใจเย็น ร่าเริง เป็นกันเองกับผู้ร่วมงาน ไม่ยกตนขึ้นเท่าเทียมผู้กำกับแสดง ไม่ตำหนิผู้กำกับแสดงลับหลัง หรือแสดงกิริยาไม่เคารพ ไม่เชื่อฟังคำสั่ง
๕. ศึกษาการปฏิบัติงานของผู้กำกับแสดง โดยเฉพาะการแสดงบนเวทีอย่างละเอียด และจะต้องอยู่ใกล้ชิดผู้กำกับแสดงตลอดเวลา
๖. มีหน้าที่ออกคำสั่งในการเปิดฉาก ปิดฉาก เมื่อผู้กำกับแสดงมอบหน้าที่ให้แล้ว ผู้กำกับเวทีมีอำนาจเด็ดขาด แต่ต้องอยู่ภายใต้ความเห็นชอบของผู้กำกับแสดง ถ้าเห็นว่าจุดใดบกพร่องต้องรับรายงานให้ผู้กำกับแสดงทราบ เพื่อขอคำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่อง

๗. ผู้กำกับเวที ไม่ได้มีหน้าที่รับผิดชอบเพียงบนเวทีเท่านั้น บริเวณรอบข้างจะเป็นข้างหลัง-ในโรงละคร ในห้องพักผู้แสดง ผู้กำกับเวทีมีหน้าที่ดูแลให้สะอาดเรียบร้อย มีอำนาจว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่ยังไม่ถึงเวลาแสดงส่งเสียงอึกทึก อันจะทำให้เป็นที่รบกวนสมาธิของผู้ที่กำลังแสดง หรืออาจจะทำให้เสียงดังออกไปถึงผู้ชม มีอำนาจห้ามปรามผู้ไม่มีหน้าที่เกี่ยวกับการแสดงละครขึ้นไปยืนเกาะกะข้างหลัง อันจะเป็นการทำให้ผู้แสดงเข้า-ออกไม่สะดวก หรืออาจจะส่งเสียงรบกวน ผู้แสดงให้เสียสมาธิ บางครั้งอาจเผลอใส่เสื้อสีจะออกไปนอกเวทีได้

เมื่อผู้กำกับการแสดงได้ผู้กำกับเวทีมาร่วมงานแล้วทั้งสองคนจะต้องช่วยกันดูแลให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น ขณะฝึกซ้อมผู้กำกับเวทีจะต้องอยู่ตลอดเวลา

การจัดทำบทละคร

ผู้เขียนบทละครจะต้องรู้จุดมุ่งหมายอย่างแน่ชัดจากผู้อำนวยการแสดงและนำมาดำเนินการดังนี้

๑. จะต้องรู้ว่าบทละครที่จะเขียนนั้นเป็นละครชนิดใด
๒. จะต้องสร้างแนวคิดว่าจะให้เรื่องที่จะเขียนสะท้อนออกมาในรูปใด เช่น ความรัก ความเสียสละ ความกล้าหาญ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ฯลฯ
๓. จะต้องวางโครงเรื่องว่า จะให้เรื่องดำเนินไปอย่างไร ควรจะวางจุดเปิด เรื่อง ปมของเรื่อง และจุดปิดเรื่อง

จุดปิดเรื่อง นิยมจบ ๒ แบบ คือ

- จบแบบสุนทราภรณ์
- จบแบบโศกนาฏกรรม

๔. ผู้เขียนจะต้องบรรยายสถานที่ไว้ในบทอย่างละเอียด สถานที่เหล่านั้นผู้เขียนบทละครควรมีความรู้ว่า จะจัดฉากละครได้หรือไม่ จัดอย่างไรจะต้องเขียนให้ละเอียด มิฉะนั้นผู้สร้างฉากอาจตีความหมายผิดไปจากที่ผู้เขียนบทเขียนไว้

๕. อ่านวรรณคดีที่จะนำมาเขียนเป็นบทละครให้จบเรื่อง เพื่อจะได้รู้เรื่องราว ตลอดจนพฤติกรรมของตัวละครแต่ละตัวในเรื่อง และเมื่ออ่านจบแล้วก็จะสามารถบอกได้ว่าตอนใดในเรื่องนั้นสนุกสนานและเป็นตอนที่อยู่ในบทเรียนที่นักเรียนกำลังศึกษาอยู่

๖. การเขียนบทละครต้องประกอบด้วย

- ๖.๑ มีแนวคิดในการเขียนเรื่อง
- ๖.๒ มีโครงเรื่อง
- ๖.๓ มีเนื้อเรื่องที่น่าสนใจติดตาม
- ๖.๔ มีบทที่ใช้ในการว่าเป็นเรื่องราว (ละครว่า)

๖.๕ มีบทที่ใช้ร้องเป็นเรื่องราว (ละครร้อง)

๖.๖ มีบทสนทนา

๗. บทละครว่า ถ้าเป็นละครแบบมาตรฐาน เช่น ละครนอก ละครใน จะมีแต่บททำเป็นส่วนใหญ่ จะแทรกบทเจรจาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ถ้าเป็นบทละครพันทางหรือบทละครที่จัดเพื่อให้นักเรียนแสดง ไม่ควรมีบทที่ต้องร่ำมากเท่ากับบทที่เขียนขึ้นเพื่อให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงแสดง ควรเขียนเป็นบทที่มีการเจรจาเป็นการดำเนินเรื่อง เพื่อมิให้ผู้แสดงต้องลำบากในการฝึกว่า เพราะอาจจะไม่สวยงามนักและเพื่อให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย ทั้งนี้ก็มิได้ทำลายศิลปะของเดิม เพียงแต่มีบทว่าน้อยลง

เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการแสดงในแต่ละครั้ง ครูและคณะทำงานควรประชุมสรุปผลงานเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป ในเรื่องของผลที่ได้รับจากบทบาทเนื้อเรื่อง และผลที่ได้จากการปฏิบัติงาน

ผลที่ได้รับจากบทบาท เนื้อเรื่อง

ละครเป็นศิลปะแห่งการเรียนรู้แบบ ดังนั้นชีวิตของตัวละครที่ดำเนินอยู่บนเวทีนั้นเป็นการจำลองชีวิตจริงที่ดำเนินอยู่ในชีวิตประจำวันนั่นเองซึ่งผู้ชมสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากมาย เช่น

๑. **ได้รับความผ่อนคลาย** การได้รับความผ่อนคลายนี้มีได้จำกัดอยู่เพียงการรับชมสุนาฏกรรมเท่านั้น แม้การรับชมเรื่องโศกนาฏกรรมก็อาจเป็นการผ่อนคลายได้ ความผ่อนคลายดังกล่าวเกิดจากการที่ได้รับชมตัวละครกระทำในสิ่งที่เราต้องการกระทำแต่ไม่สามารถกระทำได้ ไม่ว่าจะเป็นเพราะโชคไม่อำนวย หรือมีการอุปสรรคของสิ่งกีดขวาง

๒. **หาคำตอบให้กับชีวิตตนเองได้** ละครบางเรื่องอาจจะเป็นการจำลองชีวิตจริงของตนเองโดยบังเอิญ ถ้าในขณะนั้นเราอาจหาคำตอบให้ตนเองได้ แต่เมื่อได้ชมการแสดงจบแล้วบทบาทของตัวละครบางตัว สามารถให้คำตอบได้

๓. **ได้รู้จักตนเองมากขึ้น** บทบาทของตัวละครที่เราได้รับชม บางครั้งอาจแสดงความรู้สึก ความเคียดแค้น ชิงชัง ผู้ชมได้รับชมแล้วนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตจริงของตนเองว่ามีส่วนที่คล้ายหรือแตกต่างกับเราอย่างไร และข้อนี้เองที่เป็นต้นกำเนิดของสำนวนที่ว่า “ดูหนังดูละครแล้วย้อนดูตัว”

ผลที่ได้จากการปฏิบัติงาน

การปฏิบัติงานการแสดงละครแต่ละครั้ง ประกอบด้วยผู้ร่วมงานเป็นจำนวนมาก มีผู้เปรียบเทียบว่า การทำงานเกี่ยวกับละครก็เปรียบได้กับการก่อกำแพงหิน ถ้าหินก้อนหนึ่งหลุดออกมา กำแพงก็ถล่มพังยับเยินได้กับละคร ๑ โวง ก็ต้องพังพินาศลง ดังนั้นผู้ที่ปฏิบัติงานหลังเวทีนั้นจะเป็นฝ่ายจาก ฝ่ายเครื่องแต่งกายหรือเพียงแต่ผู้ให้การสนับสนุนก็ล้วนแต่มีความสำคัญ มีส่วนร่วมให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สิ่งที่ได้รับผลในการปฏิบัติงาน ที่เห็นเด่นชัดคือ ประสบการณ์ของแต่ละคน ความสามัคคี และแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานครั้งต่อไป

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. แบ่งกลุ่มจัดการอภิปรายเสนอแนะผลดี ผลเสียของการปฏิบัติงาน
๒. จัดทำรายงานของแต่ละฝ่าย เพื่อสรุปผลงาน และเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานครั้งต่อไป
๓. จัดกลุ่มปฏิบัติงาน รวบรวมการปฏิบัติงาน เป็นรูปเล่ม

การจัดทำบท

ขณะที่เรานั่งชมการแสดงละคร ในบางครั้งเราจะมีความรู้สึกสนุกสนานตื่นเต้น เมื่อถึงบทเศร้าเราอาจจะรู้สึกสงสารจนจับใจ น้ำตาหลั่งไหลโดยไม่อาจกลั้นไว้ได้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ผู้แสดงมีความสามารถรับบทบาทได้ดีเยี่ยมและที่สำคัญที่สุดก็คือ เนื้อเรื่องที่แสดงนั้นมีลักษณะที่เป็นธรรมชาติเข้าใจได้โดยง่าย

การแสดงละครเป็นการจำลองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มารวมไว้ในเวลาสั้น ๆ ดังนั้น บทละครที่ดีจึงจำเป็นต้องกล่าวถึงเหตุการณ์ที่สำคัญในเนื้อเรื่องนำมาเรียบเรียงผูกพันกันอย่างต่อเนื่อง เช่น เรื่องพระอภัยมณี ของท่านสุนทรภู่ ต้องนำมาปรับปรุงบทขึ้นใหม่ โดยคำนึงถึงหลักสำคัญดังกล่าว

บทละครเรื่อง พระอภัยมณี

ตอน พระอภัยมณีพบศรีสุวรรณกับสินสมุทร

ประเมษฐ์ บุณยะชัย ปรับปรุงบท

ทักษิณ ชุนทอง บรรจุเพลง

ฉากท้องทะเล

สมมุติด้านหนึ่งเป็นเรือกำปั่นของนางสุวรรณมาลี อีกด้านหนึ่งเป็นเรือกำปั่นของอุศเรน ตัว

ละครทั้งสองฝ่ายอยู่ตามตำแหน่งในท้องเรื่อง

- เสียงปี่ดังแว่วมาแต่ไกล-

ภายในเรือกำปั่นนางสุวรรณมาลี

-ร้องเพลงประพาสศกตรา-

องค์สุวรรณมาลีศรีสุวรรณ

พึ่งสำเนียงเสียงปี่พระอภัย

ทั้งถ้อยคำร้ายเรียกสาเหินยกแน่

สินสมุทรรู้ทั่วว่าบิดา

อยู่พร้อมกันในสำกำปั่นใหญ่

ก็จำได้ด้วยเคยพึ่งแต่หลังมา

เห็นเที่ยงแท้ภูโนยให้ไปหา

จึงทูลว่าอย่าพวงสงสัยเลย

-เจรจา-

- สินสมุทร : แม่จ๋า อาจ๋า เสียชีวิตที่ได้ยินนั้น หม่อมจันจำได้แน่ว่าเป็นเสียงปี่ของพ่อ
หม่อมจันขอสาไปรับพ่อมาที่เรือของเราจะ
- สุวรรณมาลี : อย่าไปเลยลูกรัก ให้แม่และอาไปพูดกับเขาก่อน ดูกี๋ที่ว่า ทางฝ่ายโน้น
เขาจะว่าอย่างไร
- ศรีสุวรรณ : ถ้าหลานคิดค้นรับไปเช่นนั้น เราก็ยังไม่รู้ว่าทางฝ่ายโน้น เขาจะทำอะไร
กับพ่อเจ้าบ้าง เจ้าไปแล้วช่วยเสียเขา อาและแม่จะช่วยเจ้าไม่ทัน เจ้า
อย่าไปเลย
- สินสมุทร : แม่จ๋า อาจ๋า อย่าห้ามเลย หลานไม่กลัวเขารอก ถ้าไปหาดีดีแล้วยัง
ต้องค้น หลานจะต่อสู้กับมัน

-ร้องเพลงสามเถ้า-

แล้วจัดแจงแต่งเครื่องสำหรับยุท เหน็บอาวุธดูที่ท่าผ่าเผย
ผลธฤตที่ศักดิ์ตามเคย ไม่นิ่งเฉยใดคลองคองคาลัย

-ปีพาทย์ทำเพลงร่ำ-

(สุวรรณมาลี ศรีสุวรรณ อุเรนรีม เข้าห้ามปรามสินสมุทร ในที่สุด สินสมุทรกระโดดลง
น้ำไปได้)

-ปีพาทย์ทำเพลงไล่-

ฝ่ายพระหมอบดินทรสินสมุทร ดำมาผูกกลางมหาชลาลัย
แลเห็นลำกำปั่นเป็นหล่นไป ไม่มีใครดูแลแต่สักคน
แต่เสียงปี่ที่เป่ายังไม่หยุด สินสมุทรเพ่งพิศคิดจน
ค่อยแผ่กายว่ายน้ำในสายชล ปีนขึ้นบนกำปั่นในทันที

(สินสมุทร ปีนขึ้นบนเรือ เห็นพระอภัยมณีเป่าปี่อยู่ อุเรนและพลน้องหลับอยู่รอบด้าน
สินสมุทรเข้าไปหาพ่อ)

-ร้องรำย-

(ควรวณ) เห็นปิศาจทรงนั่งบังลังก์อาสน์ เข้าออกบาทบนกษบขศรี
ไม่ทันถามความโคกแสนทวี ทรอโคกก็ถึงเกลือกกลองเลือกกาย

- ปี่พาทย์ทำเพลงโอด -

พระอภัยมณี : สิ้นสมุทรลูกรักของพ่อ ไปอย่างไรมาอย่างไรเจ้าจึงมาหาพ่อที่นี่ได้ ตั้งแต่ครึ่งเรือแตกพ่อคิดว่าจะไม่ได้พบหน้าเจ้าอีกแล้ว ดีที่พ่อได้พบอุศเรน ท่านได้ช่วยพ่อไว้จึงได้รอดตายมาพบลูก

สิ้นสมุทร : ลูกก็คิดเช่นเดียวกันเหมือนกับพ่อ ตั้งแต่เรือแตกเพราะแม่ผีเสื้อแล้วบังเอิญลูกไปพบแม่สุวรรณมาลีจึงได้แยกหนีกันไปตามลำพัง ไม่พบเรือโจรสลัด ลูกมาพวกมันตายแล้วนี่เรือต่อไปจนไปพบเจ้าอาศรีสุวรรณ ที่เมืองรมจักร จึงได้ยกทัพเรือติดตามมาจนพบพ่อที่นี่

(อุศเรน และพวกพล ตื่นขึ้น มองดูสิ้นสมุทรด้วยความสงสัย)

- ร้องรำ -

พระรู้ว่าอนุชามาด้วยบุตร
จึงตรัสบอกอุศเรนผู้ยอดชาย
เมื่อเรือแตกแบกนางมากลางน้ำ
กับเรือน้องของธำมาศรำรอย

ก็สิ้นสุดแสนโคกวิโยคหาย
นี่แหละหมายสิ้นสมุทรบุตรธำมัย
จนได้ล่ากำปั่นใหญ่ไว้ใช้สอย
เที่ยวเล่นลอยล่องหาในสาคร

- เจรจา -

เดชะบุญคุณพระมาปะพบ
คงได้คู่สู่สมสมพร
(พระอภัยฯ ให้สิ้นสมุทรไปกราบอุศเรน แล้วนั่งอยู่)

ไม่ต้องรบชิงช่วงดวงสมร
สิ้นทุกข์ร้อนสมใจที่จำนงค์

- ร้องเพลงโยสัณ -

ฝ่ายลูกท้าวเจ้าลังกาหน้าเป็นเหม
เรียกกุมารหลานเลี้ยงมาเคียงองค์
ช่วยชีวิตชนิชฐาของอาไว้
ไม่ลืมคุณหลานขวัญจนวันตาย

แสนเกษมสมจิตคิดประสงค์
พ่อแสนทรงฤทธิ์เลิศประเสริฐชาย
ให้ได้คืนดวงสาวทเหมือนมาดหมาย
พลาถแนบกายกอดจูบสุมกุมาร

ร้องเพลงฝรั่งควง

เอาเครื่องทรงสำอองอย่างกษัตริย์
ทั้งเพชรนิลจินดามาปะทาน

เพชรรัตน์จวนมุกดาหาร
พระกุมารเมินหน้าแล้วว่าพลัน

- เจรจา -

อย่าว่าแต่แก้วแหวนแสนสมบัติ
ไม่มุ่งมาดปวารณาสารพัน

ถึงจะจัดเอาอะไรมาให้ฉัน
ถ้ารักแต่แม่สุวรรณมาลี

- ร้องรำ -

พระอภัยมณีร้องศัพท์ทรงพระสรวล	แกลิ่งเสขวนอุศเรนอันเรืองศรี
อย่าตอบถ้อยถ้อยความเลยตามที่	เชิญภูมิไปหาสุดาดวง
อุศเรนฟังว่าค่อยผาสุก	เหมือนท้องทุกข์สักเท่าภูเขาพลวง
สิ่งลำดัดตนหนคนท้องปวง	แล้วย่างเอื้องมาเกศราใหญ่ดั่งใจปอง

- ปี่พาทย์ทำเพลงพญาเดิน -

(พระอภัยมณี อุศเรนและสินสมุทร ลังเรือให้เทียบกัน แล้วทั้งสององค์เสด็จลงเรือขื่อนนางสุวรรณมาลี)

- ร้องเพลงกระบอกทอง -

ศรีสุวรรณนั้นมารับค่านับที่	แต่สุวรรณมาลีให้เข้าห้อง
พระอภัยพิยาน้ำตานอง	ขึ้นแท่นทองที่นั่งหรือพร้อมกัน

(พวกพลทหารทั้งสองฝ่ายเฝ้ารายล้อม วิชาพระองค์เจ้านายทั้ง ๒ ฝ่าย ศรีสุวรรณให้อุณวัศมิ พระธิดามาไหว้พระอภัยมณี)

- ร้องหุ่นกระบอก -

สงสารองค์พระอภัยวิไลโฉม	ลูบประโลมนัดดาวิโชคโคกศิลป์
อุ้มขึ้นวางกลางดักพิศพิศตรพลัน	พระจำปาลนงเนตรสังเวชใจ
จะเล่าความตามขากเมื่อจากน้อง	ไปสมส่องอยู่กับนางผีเสื้อใหญ่
จนหนีนางมากับบุตรสุดอาลัย	หมายว่าไม่พบญาติแล้วชาตินี้

- พุด -

หากกุศลหนุนหลังเราทั้งสอง	ได้พบน้องนิตตามารศรี
ยังทุกข์หนึ่งถึงชนกชนนี	จะร้ายดีมิได้รู้ถึงทุเลา

- ร้องหุ่นกระบอกต่อ -

ว่าพลางต่างองค์ทรงกันแสง	ไฉ่เสียวแรงเกิดมานิจจาเอ๋ย
ไม่เคยยากตรากว่าต้องจำเคย	เมื่อไรเลยจะพร้อมวงศ์พงศ์ประยูร
พระพี่น้องสององค์สะอื้นให้	ด้วยอาลัยไกลญาติเพียงขาดสูญ
ทั้งลูกน้อยนิตดาก็อาดูร	สุดจะฝันโคกศิลป์พันทวี

- ทอดลงเพลงโอด -

ร้องรำ

ครั้นค่อยหายคลายกำสรดโคกเครือ	จึงว่าเจ้าสินสมุทรโฉมศรี
จะไปเชิญแม่สุวรรณมาลี	แล้วบอกว่าอุศเรนนี้มาพบ
ช่วยบอกความตามแต่จะคบหา	จะเมตตาอย่างไรก็แจ้งจบ
เธอเป็นคู่สุहाคารวคน	เชิญออกมาบนอบนบอย่าระคาจ

- ร้องเพลงวิสันตาตัด -

สินสมุทรสุดแสนให้แน่นจิต ที่สุดคิดสารพัดจะขัดขวาง
ลงจากแท่นคันไจรือโห้พลาจ มาหานางน้องสะอื้นกลืนน้ำตา

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(สินสมุทรร้องไห้ แล้วทำท่าบึงบึงไปหานางสุวรรณมาลี นางอรุณรัศมีตามไปด้วย)

- ฉากห้องท้ายเรือ -

(นางสุวรรณมาลีนั่งอยู่ด้วยอาการโศกเศร้า สินสมุทรตรงเข้าไปหาแล้วกอดนางไว้)

- ปี่พาทย์ทำเพลงต้นตะนาว -

- เจรจาในเพลง -

สินสมุทร : แม่เจ้า พวกเขาจะมาจับแม่ไป ลูกรักแม่ ไม่อยากให้แม่ไปกับเขา พระบิดาก็
ไม่รู้ว่าจะเกรงใจเขาไปทำไม ท่านให้มาบอกแม่ว่า ตามแต่ใจของแม่จะไป
กับเขาหรือไม่

สุวรรณมาลี : ดุรีพ่อของเจ้า ย่างไม่ฮ่ำลือโยด้แม่เลย แม่จะทำอย่างไรได้ ใคร ๆ เขาก็
เข้าใจว่า แม่นี้เป็นมเหสีของพ่อเจ้า

- ร้องเพลงต้นตะนาว -

นางฟังความยามวิโยคยังโศกซำ ให้คันคำพระอภัยนันทนา
เสียแรงหวังตั้งใจตามมา กลับเจรจาไม่รับให้อับอาย
แต่แรกเล่าเขาว่าผิวเป็นขี้ขำ จะเอาหน้าไว้ไหนให้ใจหาย
มิขอยอยู่สู้สิ้นชีวาว่าว พลาจพุ่มพ่ายชลนาแล้วพาที

- เจรจา -

กรรมของแม่แน่นแล้วลูกแก้วเอ๋ย ไม่ควรเลยสารพัดจะบิดลี
เขาเลื่องลืออื้ออึงถึงเพียงนี้ ดายเสียดีกว่าอยู่รับอับปรมาณ
ช่างกระไรใจคอของพ่อเจ้า พุดกับเราไว้แต่ก่อนล้วนอ่อนหวาน
เป็นน่าคันแสนเสียด้ายสายลึงวาลย์ จะให้ท่านเสียก็ได้จะชอลา

- ร้องเพลงปิ่นตลิ่งนอก -

อัปยศอดสูอยู่ไม่รอด
แล้วชักกริขคิดจะตายวายชีวา

จะม้วยมอดเสียมิให้ใครเห็นหน้า
พระลูกยาแย่งขุดจุดมื่อไว้

- ปี่พาทย์ทำเพลงร่ำ -

(สินสมุทรเข้าขวาง แย่งกริขจากมือนางสุวรรณมาลี อรุณรัศมีเข้าช่วยด้วย)

- เจรจา -

สินสมุทร :

อย่า แม่อย่าทำ ลูกรู้แล้วว่าแม่ไม่อยากจะไป เอาเถอะลูกจะไปบอกพ่อกับ
อุศเรน ถ้าเขาจะสู้รบอย่างไรแม่ก็ไม่ต้องกลัว

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(สินสมุทรลาแม่ออกมานอกห้อง ตรงเข้าไปหาพระอภัยฯ และอุศเรน)

- ร้องเพลงแขกอาหรับขึ้นเตียง -

สินสมุทรออกมานั่งบัลลังก์นอก
แม่สุวรรณมาลีนี้มิอยากไป
อุศเรนเห็นท่านองจะช้องขัด
อาบนํ้าร้อนก่อนเจ้ารู้อุบาย
บิดาเจ้าเล่าก็รู้อยู่เต็มจิต
ได้สู้ขอผู้ใหญ่ท่านให้ปัน

แล้วแกลึงบอกคดีแจ้งแถลงไข
นางบอกไม่รู้จักไม่ทักทาย
ยิ่งกลุ้มกลัดหฤทัยพระฤาษาย
ไม่ทักทายนึกว่าสรวพัน
มิใช่คิดไทยกตัญญูมาเสกสรร
นางสุวรรณมาลีนี้ของเรา

- ร้องเพลงนาคราช -

สินสมุทรพูดจาประสาเด็ก
ถึงบิดามาด้วยเรารับเอา

ถึงเราเล็กก็ไม่สงนงให้เจ้า
ไขใช้สอยให้เจ้านั้นเอามา

- ร้องเพลงฝรั่งตัด -

อุศเรนคั่งแค้นแสนพิโรธ
ตัวเจ้าเขาว์กำลังยังพาลา
แล้วตรัสกับองค์อภัยวิไลลักษณ์
พระก็รู้อยู่แก่ใจกระไรเลย

แกลึงกลันโกรธตรัสตอบตามภาษา
อย่าเจรจาลวนลามไม่งามเลย
น้องก็รักภูวเรศเชษฐาเอ๋ย
จะนั่งเฉยอยู่อย่างไรอย่าได้พราง

- ร้องหุ่นกระบอก -

พระพิฆเนศวรกำลังคิดถึง
 สรรสารลูกเจ้าสังกาจึงว่าพลาง
 ถึงเลือดเนื้อเมื่อน้องต้องประสงค์
 แต่ลูกเด้าเขาไม่เหมือนคนที่บว
 พัวว่าเขาเขากว้ามากระนี้
 เพราะเหตุเขารักใคร่อาลัยกัน

จะเป็นอนบิตบองบัดก็ขัดขวาง
 เราเหมือนช้างงาออกไม้หลอกหลวง
 ที่ก็คงยอมให้มีได้ทาง
 จะได้ช่วงชิงให้ไปกระนั้น
 มิใช่พินิจจะแกลึงแสรังเสกสรร
 ค่อยผ่อนผันพูดจายาวราศี

- ร้องเพลงสังขาร -

แล้วตรัสบอกลูกน้อยกลอยสวาท
 อันรักษาศิลลียกต์เวท
 ทรลักษณ์อีกตัญญูตาเขา
 ให้ทุกข์ร้อนอ่อนห่อทรพล
 เพราะบิดามาด้วยอุศเรนนี่
 เจ้าทำผิดก็เหมือนพ่อทรยศ

เจ้าหน่อเนื้อเชื้อชาติดังราชสีห์
 ย่อมเป็นที่สรรเสริญเจริญตน
 เทพเจ้าก็จะแข่งทุกแห่งตน
 พระเวทมนต์เสื่อมคลายทำลายยศ
 คุณเขามิมากล้นพันกำหนด
 จงยอมอดเอ็นดูพ่อแต่พองาม

- ร้องรำ -

สินสมุทรสุดจะคิดดิ้นบิดุเรศ
 ศรีสุวรรณครั้นเห็นหลานจะเบาความ

ไม่สังเกตกลศึกให้นักขาม
 จึงตอบตามด้อยคำพ่อนำทาง

- เจริญ -

จะถือโทษโกรธไปก็ไม่ชอบ
 ด้วยหญิงขายอายจิตคิดระคาย
 ถ้าแม้มีพี่น้องนางมาด้วย
 นิเอนางก็ไม่วางใจในพระองค์
 แม้ใจมียอปลงใจจะไปด้วย
 แต่ใจนางนฤมลนั้นเป็นฉันใด

ถึงจะมอบให้ก็คงจะขัดขวาง
 ที่โหนนางจะยอมไปเหมือนใจจง
 จะได้ช่วยฝากฝังต้องประสงค์
 จะมาลงเอาหลานฉันอย่างไร
 ที่ตรงหลานฉันจะช่วยพูดแก้ไ
 บอกไม่ได้สุดทนด้วยจิตใจ

- ร้องเพลงแขกหนัง -

อุศเรนเจนศึกไม่รักพว
 พระเชษฐาว่าจริงทุกสิ่งไป
 ฉวยรบพุ่งอยู่ยิ่งชิงไปได้
 สนิทแนบแนบคายช่างถ่ายเท

แกลึงสรวลสันต์เสียดแทงแฉ่งไ
 คงจะได้เขยชมสมคะเน
 ก็อาลัยอยู่ด้วยนางจะห่างเห
 เขียนจรเหไว้หลอกตะคอกคน

- ร้องแขกอาทวังชั้นเดียว -

เราก็ขายหมายมาดว่าชาติเชื้อ ดึงปะเลือกก็จะสู้คู่สักหน
ไม่รักถอนถอนจ้อทรชน แล้วพาพลกลับมาเกดราฟลัน

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(อุคเรนหุ่นหันออกมาด้วยความโกรธ ล้อไพร่พลกลับมายังเรือน)

จบการแสดง

บทที่ใช้ประกอบการแสดงในแต่ละครั้ง จำเป็นต้องติดทอนตามหลักวิธีโดยคำนึงถึงเวลาและโอกาส

การติดทอนบท จะต้องรักษานิทานที่มีความไพเราะ และมีโวหารเชิงกลอน ซึ่งหมายถึงกลอนที่มีความหมาย และให้สาระประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งมักจะสอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ ไว้ อาทิ ในบทกลอนตอนที่ว่า

“พระพิฆเนศวรคำอึ้งตะลึงคิด

จะเบือนบิดปองบิดก็ขัดขวาง

.....

.....

.....

.....

.....

จงยอมอดเอ็นดูพ่อแต่พอราม”

ประการสุดท้าย ในการจัดทำบทคือเรื่องการบริหารเพลง ควรปรึกษากำนันผู้รู้ เพราะเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงเป็นเพลงที่มีความไพเราะ และในขณะเดียวกันต้องให้ความรู้ลึกและสามารถตีบทออกเป็นท่าที่งดงามได้

การตีบทออกเป็นท่าที่งดงามได้นั้น ต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้แสดง โดยในขั้นแรกให้ปฏิบัติตามลีลาของครูผู้สอน และเมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น ก็สามารถตีบทด้วยตนเองได้

ตัวอย่างการตีบท

“พระพิฆเนศวรคำอึ้งตะลึงคิด”

- นั่งพับเพียบมือซ้ายวางบนเข่า

- มือขวาเท้าแขนวางบนพื้น ไช้สีหน้า

“จะเบือนบิดปองบิด”

- คลายจับมือซ้ายต่าระดับเอว

“ก็ขัดขวาง”

- มือซ้ายตั้งมือที่เข่า มือขวาดึงปลายมือ ทอดแขนดึง
เอียงศีรษะทางขวา

“ส่งสารลูกเจ้าสังกา”

- มือทั้งสองไขว้ไว้กับอุ้งระดับเอว

- จี๋ว่าพลาง	- มือขวาหักเรียก
- เราเหมือนช้าง	- มือซ้ายจับเข่าออก
- อางอก	- จับมือขวาสอดหงายขึ้นตรงหน้า
- ไม่หลอกลวง	- มือซ้ายค้ำมือด้านหน้า พร้อมส่ายปลายมือ

สรุป

องค์ประกอบการแสดงละครที่ดี จะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ ๓ ประการ ด้วยกันคือ

๑. เนื้อเรื่อง
๒. โวหารเชิงกลอน
๓. เพลงไพเราะสามารถตีบทออกเป็นทำนองงดงาม

กิจกรรมเสนอแนะ

- ให้นักเรียนคัดเลือกบทจากแบบเรียนทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๑-๒-๓ ตอนใดตอนหนึ่ง มาปรับปรุงเป็นบทการแสดง
- ให้นักเรียนจัดกิจกรรมการแสดงละครในโอกาสต่าง ๆ

กิจกรรมจัดการแสดง

การแสดงเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมหลาย ๆ อย่างในโรงเรียนของเรา เมื่อโรงเรียนจัดการแสดงแต่ละครั้ง นักเรียนที่เป็นผู้ชมจะรู้สึกสนุกสนาน แต่ผู้ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานจะรู้สึกเหน็ดเหนื่อย อย่างไรก็ตามก็เกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่สำเร็จ และในโอกาสต่อไปก็สนุกกับการจัดกิจกรรมอีกหมุนเวียนเปลี่ยนไปเช่นนี้ปีหนึ่งหลาย ๆ ครั้ง

การจัดกิจกรรมการแสดงในโรงเรียน สามารถจัดได้หลายโอกาส อาทิ

“งานเปิด-ปิดภาคเรียน” เป็นกิจกรรมที่สามารถจัดขึ้นได้โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระ รูปแบบกิจกรรมอาจเป็นกิจกรรมร่วมของหลาย ๆ สาขาวิชา

ชื่อกิจกรรมและตัวอย่าง	สิ่งที่ต้องเตรียมล่วงหน้า	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการแสดง
๑. ชุดร่ายรำหรือเป็นการแสดงเพื่อต้อนรับหรือแสดงความยินดี	๑. บทอวยพร มอบให้ภาควิชาภาษาไทยร่วมกันแต่ง ๒. เครื่องแต่งกายร่วมกันจัดหาจากวัสดุที่มีในพื้นที่บ้าน เช่น ภาชนะของสตรีล้านนาฯ ๓. ฉาก มอบให้ภาควิชาทัศนศิลป์ร่วมกันจัดทำ ๔. ดนตรี ถ้าเป็นดนตรีที่บรรเลงสด อาจใช้นักดนตรีจากชาวบ้านหรือครูผู้มีความรู้และร่วมด้วยนักเรียนบางคนหรือใช้เทปเสียงประกอบก็ได้	๑. ส่งเสริมการปฏิบัติงานร่วมกันของครู-นักเรียนและชาวบ้าน ๒. ส่งเสริมบุคลิกภาพของนักเรียน ๓. สร้างกฎเกณฑ์และปฏิบัติงานร่วมกัน

ชื่อกิจกรรมและตัวอย่าง	สิ่งที่ต้องเตรียมล่วงหน้า	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการแสดง
๒. การแสดงพื้นเมืองเป็นการแสดงของชาวบ้านมีจุดประสงค์เพื่อความสนุกสนาน แต่ในขณะเดียวกันได้สอดแทรกวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทไว้ เช่น ชุดเชื่องสวิง กลองยาว ฟ้อนสาวไหม รำร่อนแร่ฯ ๓. เพลงปลุกใจ หมายถึง เพลงและการแสดงที่ก่อให้เกิดความรักชาติบ้านเมือง ความเสียสละประโยชน์ตนเพื่อชาติเป็นต้น ได้แก่ เพลงเรารู้ เพลงบางระจัน เพลงทหารเสือพระนเรศวรฯ	๕. ท่ารำ ให้นักเรียนร่วมกันคิดประดิษฐ์ขึ้นจากพื้นฐานท่ารำที่เรียนรู้อยู่มา แล้ว โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ๑. กำหนดชุดการแสดง ๒. กำหนดตัวผู้แสดงและนำไปเรียนปรึกษาท่านผู้รู้ ๓. กำหนดการฝึกซ้อม ๔. เชิญบุคคลากรในหมู่บ้านให้มาร่วมแสดงหรือเป็นผู้ถ่ายทอดการแสดงนั้นๆ ๑. ประชุมขอความคิดเห็นเสนอแนะในกลุ่มของนักเรียนในการเลือกชุด ๒. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มเพื่อให้เป็นผู้แสดงอาจจัดตามลำดับชั้นและความยากง่ายของชุด ๓. จัดเตรียมเทปเสียง ๔. กำหนดและมอบหน้าที่การฝึกซ้อมและเตรียมชุดแต่งกาย	๑. เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ๒. ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ๑. นักเรียนได้มีโอกาสใช้ความสามารถคิดทำได้ ๒. จูงใจให้เกิดความรักชาติ ๓. ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในการทำงาน

ชื่อกิจกรรมและตัวอย่าง	สิ่งที่ต้องเตรียมล่วงหน้า	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการแสดง
๔. การแสดงละครจากบทวรรณคดีในแบบเรียน ตอนที่นักเรียนสนใจ เช่น เรื่องมหากบิล-วานร เรื่องพระอภัย-มณีเรื่องขุนช้างขุนแผน	๕. ให้นักเรียนมีความคิดอิสระในการใช้ท่าทางประกอบการแสดง ๖. เชิญผู้มีความรู้ปรึกษาแก้ไขติชม ๑. กำหนดตอนและนำใบจัดทำบทโดยปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอคำแนะนำ ๒. วางแผนบทสนทนาเพื่อเป็นสื่อการดำเนินเรื่อง ๓. จำนวนบุคคลที่จะแสดงตามบท ๔. กำหนดท่าทาง การตีความหมายตามบทร้อง บทพูด ๕. จัดเตรียมเครื่องแต่งกาย พยายามจัดหาที่ถ่าย หรือจัดสร้างพลสังเขป ๖. คนตรีที่ประกอบการแสดง ใช้เทปเสียงหรือดนตรีสด ต้องจัดเตรียมและติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๑. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการทำงานสันตนาการ ๒. รู้จักนำท่าทางตามรูปแบบ นาฏศิลป์มาใช้ประกอบท่ารำ คำพูด ๓. ได้มีโอกาสปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเอง ๔. ปฏิบัติทัศนคติเรื่องนาฏศิลป์ไทย ๕. นักเรียนได้มีประสบการณ์การแสดงละคร

ชื่อกิจกรรมและตัวอย่าง	สิ่งที่ต้องเตรียมล่วงหน้า	ประโยชน์ที่คิดว่าจะได้รับจากการแสดง
	๗. จากประกอบการแสดงที่หาวัสดุได้ตามท้องถิ่น นักเรียนช่วยกันจัดทำอย่างง่าย ๆ ได้ ๘. หนังสือแจ้งขอความร่วมมือไปยังผู้ปกครอง เพื่อสร้างความชื่นชมร่วมกันในการจัดการแสดง	

งานเทิดพระเกียรติราชวงศ์

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อโอกาสพิเศษโดยเฉพาะ เพื่อแสดงความจงรักภักดี ในฐานะพสกนิกร โอกาสที่จัด เช่น

- วันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สมเด็จพระเทพรัตนฯ และพระบรมวงศ์
- วันคล้ายวันสิ้นพระชนม์ และวันครบรอบในวโรกาสพิเศษ

กิจกรรมจัดการแสดง ชุดที่สำคัญควรเป็นบทถวายพระพรหรือบทที่แสดงถึงพระประวัติหรือผลงานในพระองค์ท่าน

* การแสดงชุดรำถวายพระพรเฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในทหามอดลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ

ตัวอย่างชุดการแสดงในงานนี้

๑. ชุดอวยพร (แต่งเนื้อเพลงไว้เฉพาะ) หรือชุดที่มีความหมายของเนื้อเพลงตรงกับงาน เช่น ร่ำสินวน ร่ำเชิญขวัญ
๒. ระบำต่าง ๆ (ระบำหมู่ เช่น ระบำพริตวัน)
๓. รำเดี่ยว
๔. จบลงด้วยการแสดงที่สนุกสนาน เช่น รำกระทบไม้ เชื่องต่าง ๆ รำกราวเงาะ เพลงปลุกใจ หรือ กลองยาว

รำกลองยาว

การแสดงฟ้อนดวงเดือน

ในการจัดกิจกรรมทุกครั้งที่ควรที่จะเตรียมการ โดยจัดแบ่งกลุ่มคณะทำงานรับผิดชอบในด้านต่างๆ และมอบหมายหน้าที่ ซึ่งอาจใช้วิธีแบ่งหน้าที่ตามขั้นตอน โดยจัดทำแผนงานเป็นรูปตารางดังกล่าวข้างต้นเพื่อเป็นการประเมินผลงาน โดยนักเรียนปรึกษาครูอาจารย์และบุคลากรท้องถิ่นที่มีความสามารถ เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติงานอย่างสมจริง

กิจกรรมเสนอแนะ

ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจัดกิจกรรมในโอกาสต่างๆ

เพลงไทยไพเราะ

“ดนตรีไทยนี้เล่นแล้วดีจริง ๆ สบโอกาสเมื่อไรต้องไปฟัง แต่ก่อนอธิบายได้ว่าชอบเพราะคตินิยม ปล่อยให้ชอบเพราะฟังแล้วสนุกคึกคัก มีทุกรส”

พระราชหัตถเลขาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง และความเป็นไป ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ศิลปะการดนตรีไทยซึ่งดูเหมือนจะถูกบดบังด้วยวิวัฒนาการดนตรีสมัยใหม่ อันเป็นที่นิยมค่อนข้างสูงในปัจจุบัน แต่ในขณะเดียวกัน ถ้าเราหันมามองการดนตรีไทยในปัจจุบันแล้ว บัดนี้มีนักเรียนจำนวนไม่น้อย ที่สนใจ และรักที่จะศึกษาความไพเราะ และซาบซึ้งในความมีเสน่ห์ของเพลงไทย ยิ่งไปกว่านั้น องค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้ทรงสนพระทัยและทรงสนับสนุนดนตรีไทยอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นที่แน่ใจได้ว่า ผู้ที่สนใจและสามารถบรรเลงดนตรีไทยได้นั้น เขามีความภาคภูมิใจเพียงใด แล้วนักเรียนก็จะเป็นอีกคนหนึ่งที่ต้องการจะมีความรู้สึกเช่นนั้นบ้าง

ทำอย่างไรจึงจะฟังเพลงไทยให้ไพเราะ

ผู้ฟังเพลงไทยแต่เพียงผิวเผิน อาจจะนึกว่าเพลงไทยเย็นเบื่อน่ารำคาญ มีแต่เอื้อนเสียงยืดยาวกว่าจะมีเนื้อเพลงสักท่อนหนึ่ง แต่แท้ที่จริงแล้ว ผู้ขับร้องเพลงไทยนั้นสามารถใช้วิธีการเอื้อนได้อย่างละเอียดลออมากอย่างน่าพิศวง สามารถบังคับให้เสียงออกมาได้อย่างตรงตามน้ำฟัง

หัวใจของการหัดฟังเพลงขับร้องนั้น ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ฟังมากกว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญนั้นก็คือ

๑. ความตั้งใจของผู้ฟังที่จะสื่อความหมายกับบทขับร้องให้ได้ความหมายมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๒. นำความหมายที่สื่อได้นั้น มาเคล้ากับทำนองอันเป็นส่วนสำคัญในการแสดงอารมณ์ของบทเพลง โดยมีน้ำเสียงของผู้ขับร้องช่วยกันให้เกิดความสมจริงในอารมณ์เพลงมาช่วยอีกแรงหนึ่ง

๓. ต้องหาโอกาสสัมผัสกับเพลงไทยให้บ่อยขึ้น แต่ต้องไม่ลืมนึกปฏิบัติตามสองข้อข้างต้น เมื่อคุ้นเคยบ่อยเข้า จดจำได้ ร้องตามในใจได้ ก็จะพบความงามในเพลงนั้น และจะเป็นความชื่นชมตามมาในที่สุด

ถ้านักเรียนสนใจที่จะฟังเพลงไทยได้อย่างซาบซึ้งให้ทดลองฟังตามลำดับขั้นดังนี้

๑. หัดฟังเพลงสองชั้นที่มีผู้นำไปประยุกต์เป็นเพลงไทยสากล หรือ แนวเพลงลูกทุ่ง ซึ่งมีอยู่มากมายพอสมควร เช่น เพลงรัก เพลงรักได้ร่มไทร เพลงคำเงินทราย เป็นต้น จากนั้นก็ลองมาฟังเพลงในแนวไทยแท้บ้าง เช่น เพลงลาวเจริญศรี เพลงนางนาค เพลงลาวจ้อย เพลงเขมรไทยโยค เพลงลาวสวยรวย เพลงลาวคำหอม เพลงบึงโบ เป็นต้น และควรจะเป็นเพลงสั้น ๆ ก่อน

กิจกรรม

ให้นักเรียนเลือกฟังเพลงต่อไปนี้ แล้วนำไปร้องเปรียบเทียบกับเพลงไทยประยุกต์ที่นักเรียนเคยได้ยิน ต่อจากนั้นลองหัดร้องเพลงที่มีเนื้อในเพลงไทยแต่ดูบ้างแล้วสังเกตว่าแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เพลงเขมรไทยโยค เพลงลาวสวยรวย เพลงลาวจ้อย เพลงนางนาค เพลงบั้งไฟ

๒. หัดฟังเพลงสามชั้นที่ได้ยินบ่อยๆ เช่น เขมรไทยโยค แกลลพบุรีสามชั้น จรเข้หางยาว ฯลฯ

๓. หัดฟังเพลงเถาที่คุ้นหู ซึ่งเป็นเพลงที่ไม่ยาวนัก เช่น แกลด้อยหม้อเถา ทองย่อนเถา มอญอ้อยอิงเถา จีนฉิมเล็กเถา เขมรละออองค์เถา แล้วค่อยๆ เลื่อนไปเป็นเพลงที่ยาวขึ้น มีลูกกล้อ ลูกฉัดมากขึ้น

การหัดฟังเพลงไทยประยุกต์จากเพลงไทยแท้ อ่่ายกว่าการหัดฟังไทยแท้ๆ ที่มีการเอื้อนมาก ๆ โดยเฉพาะในอัตราสามชั้นนั้นฟังยากต้องหัดฟังบ่อยๆ การเน้นนำหนักคำร้อง การออกเสียงอักขระ พอดีพองาม ไม่มีฉววรรคตอน การทอดเสียง การใช้ลีลาแสดงออกถึงความสามารถ ความหมดจดงดงาม เป็นน้ำเสียงของผู้ขับร้อง ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่ผู้ฟังเพลงจะต้องนำมาพิจารณา ในขณะที่ฟังเพลงนั้นด้วย

ถ้าได้ฟังเพลงบ่อยๆ จนสามารถเปรียบเทียบ ลีลา และความสามารถของผู้ขับร้องหรือ บรรเลงกับรายอื่นๆ ในเพลงต่างๆ ได้แล้ว ก็เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เกิดความสนุกสนาน ท้าทาย

ในการฟังและช่วยให้เข้าใจฟังมากขึ้นด้วย

กิจกรรม

ลองฟังเพลงเดียวกันแต่ขับร้องด้วยคนสองคน แล้วสังเกตความแตกต่างในลีลาของแต่ละคนดูว่า แตกต่างกันตรงไหนบ้าง นักเรียนชอบลีลาคนไหนมากกว่ากัน

ลีลาและอารมณ์ในเพลงไทย

ลีลา พื้นฐานทำนองของบทเพลงนั้น ขึ้นอยู่กับผู้แต่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ เราอาจจะพูดได้ว่าทำนองของเพลงคือลีลาของครูนั้นเอง

ในกรณีนี้เราสามารถพบได้ในเพลงเดียวกัน แต่แต่งขึ้นโดยครูหลายคน ในกรณีที่เพลงจะมีชื่อเหมือนกัน ความยาวของเพลงเท่ากัน ใช้จังหวะหน้าทับเดียวกัน แต่ทำนองลีลาเพลงนั้นแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ซึ่งลีลาของครูแต่ละคนในภาษาดนตรีเรียกว่า “ทาง”

สำหรับตัวอย่างความแตกต่างในลีลาของเพลงหรือ “ทาง” นั้น ที่เห็นได้เด่นชัดก็คือการประพันธ์เพลงของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ จะเป็นทางที่หวานและโลดโผน แต่ทางท่านครูจางวาง ทิวพาทย์โกสุม จะออกในลักษณะของความอ่อนอาจ สร่าผ่าเผย ซึ่งก็จะเป็นความไพเราะอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเราสามารถสังเกตและพิจารณาได้จากทั้งการขับร้องและเทคนิคการบรรเลง

ภาพเทคนิคการเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

กิจกรรม

ลองฟังเพลงบรรเลงที่เป็นเพลงเดียวกัน แต่คนละ "ท่วง" แล้วสังเกตความแตกต่าง จากนั้นนักเรียนที่มีความสามารถในการบรรเลงดนตรีไทยลองบรรเลงเพลงง่าย ๆ พร้อม ๆ กับเพื่อนสัก 1-2 คน ในเพลงเดียวกันแต่ละ "ท่วง" นักเรียนอาจจะลองสร้าง "ท่วง" ของนักเรียนเองก็ได้

อารมณ์ เพลงไทยเป็นเพลงชั้นสูงที่มีแบบแผน เพราะเป็นเพลงที่มีอารมณ์อยู่ในตัวเองที่แสดงออกได้หลายระดับ ทั้งที่เห็นได้ง่าย จนกระทั่งเห็นได้จากนักดนตรีและนักร้องที่รู้จักอารมณ์เพลงดี สามารถจะแสดงออกมาได้อารมณ์สมจริง ทำให้ผู้ฟังสามารถคล้อยตามความรู้สึกได้ ตัวอย่างเพลงที่บอกอารมณ์ได้ชัดเจน ได้แก่

๑. เพลงสำหรับอารมณ์เศร้า เช่น เพลงมอญร้องไห้ พญาโคก พญาควรวณ แยกบิดตามน้าไทย โศกพม่า ลาวควรวณ ธรณีกรรมแสง ฯลฯ
๒. เพลงสำหรับอารมณ์โกรธ เช่น นาคราช เทพทอง เขมรกำปอ ฯลฯ
๓. เพลงสำหรับอารมณ์รัก เช่น ไฉไลม ไฉลพม่า ลีลาวะทุม ฯลฯ
๔. เพลงอารมณ์ครึกครื้น เช่น กรวณอก กรวณโน กรวณตะลุง กรวณกลาง ฯลฯ
๕. เพลงอารมณ์เศร้าสร้อยในขณะจะต้องจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเป็นที่รัก เช่น ทอยนอก ทอยยวน ทอยยเขมร ทอยยโน เป็นต้น

การบรรจุนี้อาหมณ์ไทยนั้น สิ่งสำคัญข้อแรกก็คือต้องแต่งเนื้อเพลง หรือไม่ก็คิดเนื้อเพลงจากวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ มาให้ตรงกับความหมายในท่วงทำนองเพลง เช่น เพลงโคก ก็ต้องใช้เนื้อเพลงที่แสดงความโศกสลดวันทใจ เพลงรักก็จะต้องใช้เนื้อเพลงที่แสดงความรัก เพลงโกรธก็ต้องใช้เนื้อเพลงที่แสดงอารมณ์โกรธ เหล่านี้เป็นต้น ถ้าบรรจุนี้อาหมณ์ที่ไม่ถูกกับท่วงทำนองเพลงแล้ว จะฟังไม่เป็นรสน่าเลยทีเดียว ซึ่งอารมณ์ต่าง ๆ เหล่านี้มีอยู่ในวรรณคดีสำคัญ ๆ ที่รู้จักกันโดยทั่วไป ฉะนั้นจึงแทบไม่ต้องบอกว่าจะร้องนี้อาหมณ์ในวรรณคดีเรื่องอะไร สำหรับวรรณคดีที่นิยมนำมาบรรจุเป็นนี้อาหมณ์มากที่สุดเห็นจะได้แก่ เรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ราชชาธิราช รามเกียรติ์ กาพย์ ๆ ใด ๆ โดยเฉพาะกลอนแปดจะเป็นกลอนที่สามารถบรรจุเป็นนี้อาหมณ์ได้ง่ายกว่าคำประพันธ์ประเภทอื่นมากที่สุด

ภาพแสดงอารมณ์รักในละครนอก ตอน รณาสีของพราหมณ์

กิจกรรม

ให้นักเรียนอ่านบทกลอนจากวรรณคดีเหล่านี้ พร้อมกับใส่อารมณ์ในน้ำเสียงให้เข้ากับบรรยากาศของอารมณ์ในบทประพันธ์นั้น ๆ

ตัวอย่างเนื้อเพลงที่แสดงอารมณ์ต่าง ๆ มีดังนี้

๑. อารมณ์โกรธ

บัดนั้น
ยืนทะยานตาลโกธดั่งอัคคี
เหตูใดไปเข้าข้างพวกยักษ์
อุจะล้าชิวินให้บรรลัย

หนุมานไม่ต้องศรศรี
ชี้หน้าว่าเหวยหัสนัยน์
มาฉลองผลาญพระลักษมณ์ให้ตกชัย
ให้สาใจอินทราใจอาวรมม์
เพลงสิงโลก

๒. อารมณ์เศร้า

ให้กำสรดรินทระทวยองค์
เหลียวหลังถึงความนารถามวัย
แต่ทอดถอนฤทัยอาลัยนัก
เห็นโฉมยงทรงโศกโศกา

มิใคร่เดินดำรงไปได้
พระมิใคร่จะนิราศคลาตคลา
ยังเป็นห่วงห่วงหนักเสนาหา
พระกลับมาสวมสอศกอดไว้
เพลงธณัรือให้

๓. อารมณ์รัก

นิจจาพิมข่างไม่รู้ว่าพี่รัก
รักเจ้าเท่าเทียมกับดวงใจ

ไม่ซึ้งนักดอกทานิกเช่นนั้นไม่
กอดประคองน้อมไว้ไม่วายว้าง
เพลงเขมรพวง

๔. อารมณ์แค้น

โหน่นันสัณญาพาที
อันถ้อยคำมั่นที่บรรยาย

ว่าจะครองโมตรไม่หนีหน่าย
ไม่รู้เลยว่าจะกลายเป็นมารยา
เพลงทองย่อน

๕. อารมณ์สนุก

พวกเราเหวย วันนี้สนุกกว่า
ยิ่งยวดกวดขัน
แต่งตัวเสร็จสรรพ
ปิวปาป้อน
พวกเราเหวย เพื่อนเฮ้ย
เสียดเสียดฮา
เดินรำ ลำพอง คนองนิก

เกรียวกราวจาวจำ เฮฮาอยู่นั้น
เกณฑ์กันเข้ากองทัพ
ไปรับมอญ
จับมอญได้มีคมมา
อย่าอยู่ช้ำ
เรื่อร่าอยู่คนอง
อาลาลู้ศึก หาญอีกอยู่เกรียวกราว

นอกจากนั้นยังมีบทที่แสดงอารมณ์ขัน ความฮาตลก และบทบรรยายธรรมชาติ เช่น เพลงเขมรไทรโยค เป็นต้น ซึ่งเพลงเหล่านี้จะมีผลในการขับร้องประกอบการแสดงละคร ประกอบท่ารำต่าง ๆ ซึ่งจะต้องเน้นหนักในเรื่องการใส่อารมณ์เพลงให้เข้ากับผู้แสดง

กิจกรรม

ลองฟังเพลงเชมรไทยค แล้วจินตนาการออกมาเป็นภาพตามความรู้สึกและจินตนาการ
ของนักเรียนเอง โดยไม่ยึดติดกับภาพที่เคยพบเห็นหรือเนื้อเพลง

การขับร้องประเภทต่าง ๆ

วิธีการขับร้องแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้คือ

๑. การร้องรับ ใช้กับวงเครื่องสาย มโหรี หรือปี่พาทย์ การร้องชนิดนี้จะดำเนินต่อเนื่อง
สลับกันไป คือ ผู้ขับร้องจะร้องไปจนจบท่อนแล้วดนตรีจะไปรับตอนท้ายของท่อน เมื่อบรรเลงจนจบ
แล้วจึงส่งให้ผู้ขับร้องในท่อนต่อไป แล้วดนตรีก็รับในตอนท้ายของเพลงที่ผู้ขับร้องอีกท่อนหนึ่งตาม
ลำดับ การขับร้องชนิดนี้บางทีเรียกว่า ร้องส่ง เพราะผู้ขับร้อง ๆ จบแล้วก็จะส่งให้ดนตรีบรรเลง
รับไปเช่นนี้ เป็นต้น

๒. การร้องลำลอง เป็นการขับร้องและบรรเลงที่ต่างก็มีอิสระด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย การดำเนิน
ทำนองทั้งร้องและดนตรีเป็นไปพร้อม ๆ กัน ผู้ร้องก็ร้องไปทางหนึ่ง ผู้บรรเลงก็บรรเลงไปทางหนึ่ง
เสียงที่ลงจังหวะตกเสียงเดียวกันหรือไม่ก็ได้คำนึงถึง เพียงแต่รักษาให้ระดับเสียงอยู่ในระดับเดียวกัน
เพลงและจังหวะก็ต้องเป็นประเภทเดียวกันด้วย

๓. การร้องคลอ การร้องคลอก็เช่นเดียวกับการร้องลำลองคือขับร้องไปพร้อมกับการบรรเลง
ดนตรี ผิดกันตรงที่ดนตรีจะบรรเลงดัดแปลงทำนองให้เข้ากับการร้องเพื่อทำให้กลมกลืนกัน ส่วนมาก
จะใช้วิธีนี้กับเพลง ๒ ชั้น ที่ใช้ประกอบการแสดง

กิจกรรม

ให้นักเรียนฝึกการ ร้องรับ ร้องสลับ และร้องคลอ ที่ ๓ ลักษณะอย่างถูกต้อง โดยให้ระดับเสียงตรงกับดนตรี โดยใช้เพลง ๒ ขึ้นง่าย ๆ ในชั้นแรกควรฝึกร้องคลอ แล้วจึงร้องสลับ ร้องรับ ตามลำดับ คู่มือเสียงถูกต้องหรือไม่

สิ่งสำคัญที่สุดในการขับร้องที่เราจะละเลยเสียไม่ได้ก็คือ ความแม่นยำในระดับเสียง ความแม่นยำในจังหวะ มิฉะนั้นเวลาคนตรีรับเสียงจะไม่กลมกลืนกัน เพลงก็ไม่ไพเราะ ถึงแม้จะมีน้ำเสียงที่ดีก็ตาม

เพลงที่ใช้ในการฝึกหัดขับร้อง

สามเล่า

ท่อน (๑)

เป็นผู้หญิงแท้จริง

(--- | --- ค | --- ร | ค ค ค ค | --- ค | ค ล ค | ช --- ม | ร ค - ร |

(--- ร | ฟ ฟ ฟ ฟ | --- ช | ฟ ฟ ฟ ฟ | (เท่าเทียมกลับ)

แสนลำบาก

มรด-รม | --- ช ร | ม ร ช ร | ม ร ค-ร | ค ล --- | --- ร | ช-ร ตรมรด |

ท่อน (๒)

เป็นผู้ชายยิ่งยาก

--- | --- ค | --- ร | ค ร ค - ค | --- ล | ช ฟ ล | --- ช | ฟ - ช |

ฟ ช ล - | --- | --- ค ล | ช ล ช ล | ช ฟ - | --- | ช - ล | ค - ช ฟ ช |

ท่อน (๓)

หญิงต้องเจียมกายมาแต่เยาว์

--- ช | ค - ช ฟ ช | --- ฟ | ฟ - ช | ฟ ร - ฟ ร | ค ร ค - | ช - ฟ | --- ช |

ชายต้องเฝ้าวังวอนให้หล่อนรักเอย

--- ล | - ช ฟ ช | ฟ - ล | --- ล | --- | - ช ฟ ฟ | --- ช | ล ช - ช ล ช ฟ

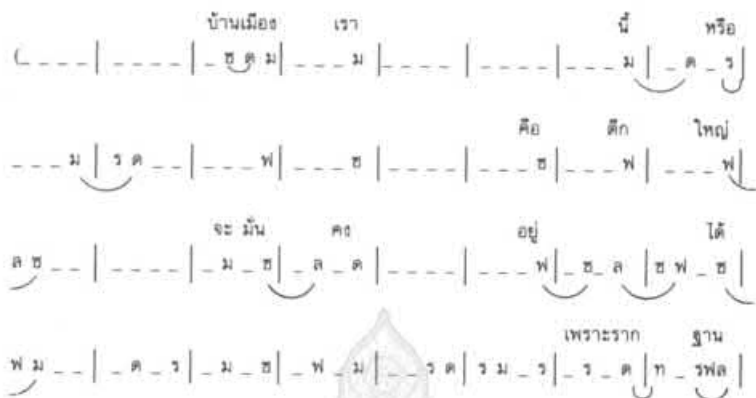
ท่อน ๑. หญิงถึงรักต้องแลวังแกลังทำเฉย ท่อน ๒. หวังให้ชายอยากเขยยั้งขึ้นหนัก

ท่อน ๓. ต่างคนต่างซัดกันน่าขันนัก ท่อน ๔. ที่แท้ต่างสมัครจะรักกัน

ท่อน ๑. วิสัยหญิงต้องอายยิวชายขีต ท่อน ๒. หญิงยอมดัดจริตจิตชายสิ้น

ท่อน ๓. ถ้าแม้รักจริงแล้ว ไม่แคล้วกัน ท่อน ๔. เสน่ห์พันผูกสนิทชิดชมเอย

โฮสลับ

เข้มคอกลิกศึกษาประชาบาล

เราทำงานอาบเหงื่อเพื่อวาราก

บ้านเราเองจะหวังให้ผู้ใดดู

ส่วนนายงานนั้นหรือก็คือครู

ไม่มีใครออกปากว่าสวยหรู

แต่เราเฝ้าเราเห็นเป็นสุขเฮย

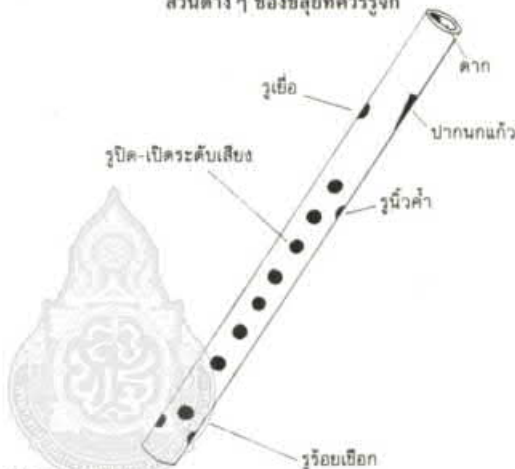
การฝึกหัดเป่าขลุ่ย

ก่อนจะฝึกเป่าขลุ่ย เรามาทำความรู้จักกับขลุ่ยเพื่อเป็นพื้นฐานเสียก่อน ขลุ่ยเป็นเครื่องเป่าที่ไม่มีลิ้นมีหลายชนิด เช่น ขลุ่ยอู้ ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยซิบ ขลุ่ยกรวด เป็นต้น ขลุ่ยแต่ละชนิดมีขนาดและเสียงที่แตกต่างกัน การบรรเลงอาจจะบรรเลงเดี่ยวหรือบรรเลงรวมวงก็ได้ เช่น วงมโหรี วงเครื่องสาย เป็นต้น

ขลุ่ยเพียงออ

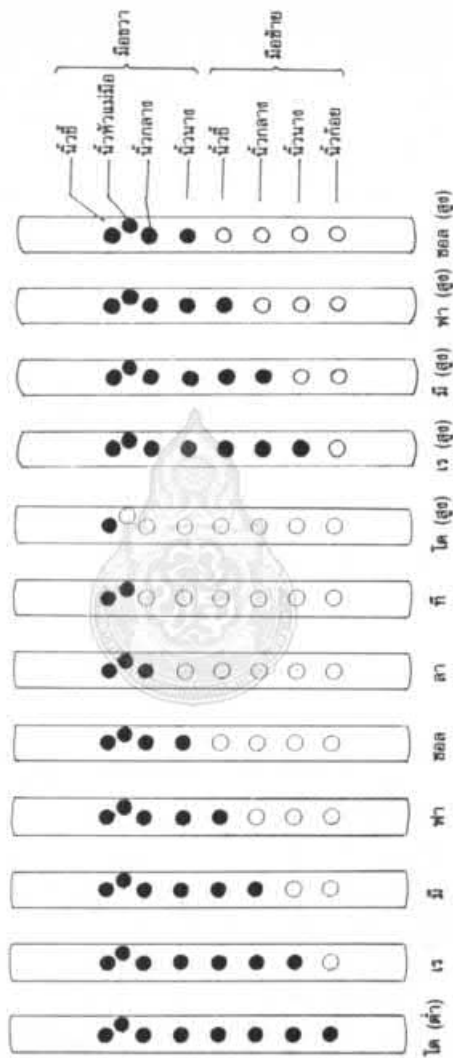
ส่วนต่างๆ ของขลุ่ยที่ควรรู้จัก

วิธีการเป่าขลุ่ยเพียงออ

แผนภูมิการใช้นิ้วมือ ปิด-เปิด ระดับเสียง

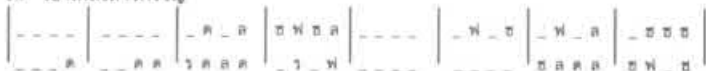
แบบฝึก

๑. หัดเป่าและปิด-เปิดนิ้วตามแผนภูมิให้คล่อง

๒. หัดเป่าตามโน้ต ต่อไปนี้

๓. เป่าเพลงลาวครวญ

๔. พยายามฝึกหัดเป่าเพลงที่นักเรียนชอบที่สุดให้ได้ อย่างน้อย ๑ เพลง

ข้อเสนอแนะ

นักเรียนควรรหาโอกาสชมหรือฟังการบรรเลงดนตรีไทย และสังเกตวิธีบรรเลงเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น

คีตกวีไทย

เพลงอันไพเราะที่เราได้ยืมได้ฟังในปัจจุบัน ชื่อมีอยู่มากมาย ส่วนแล้วแต่เป็นผลงานอันมีคุณค่าที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของนักดนตรีไทยในอดีตและปัจจุบัน นอกจากนั้นท่านยังบัญญัติโครงสร้างและรูปแบบอันแยบยลอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของดนตรีไทย ซึ่งในบทเรียนนี้จะขอนำ ประวัติ และผลงานของคีตกวีไทยบางท่านมาให้นักเรียนได้ศึกษา และรำลึกถึงท่านเหล่านั้น

ประวัติย่อ

พระประดิษฐไพเราะ มีนามเดิมว่า มีดุริยางกูร คนทั่วไปมักเรียกกันว่า “ครูมีแขก” ซึ่งเป็นเรื่องที่เล่าต่อ ๆ กันมาว่า อาจจะเป็นเพราะบ้านเดิมของท่านตั้งอยู่ในบริเวณสุเหร่า เหนือวัดอรุณราชวราราม โดยเมื่อคลอออกมาใหม่ ๆ นั้น ท่านมีเสียงยาว ๆ คล้ายกระเพาะคอนสีระเหมือนหมวกขาว จึงได้รับสมญานามว่า “แขก” มาตั้งแต่เล็ก ไม่มีใครทราบวันเดือนปีเกิดของท่าน แต่ยังคงประมาณได้ว่า ท่านเกิดในปลายรัชกาลที่ ๑

ครูมีแขกนั้นเป็นต้นตำรับในการแต่งเพลงประเภทลูกลือ ลูกขิด จนได้รับสมญาว่า “เจ้าแห่งเพลงทยอย” ซึ่งถือเป็นแม่บทของเพลงประเภทลูกลือลูกขิด โดยเฉพาะเพลงเชิดจีนนับเป็นเพลงที่ล้ำเลิศ ที่ท่านแต่งขึ้นจนเป็นที่พอพระทัยของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นอย่างยิ่ง จึงโปรดให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “พระประดิษฐไพเราะ” ในปี พ.ศ. ๒๔๓๖

พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร)

สำหรับผลงานอันยอดเยี่ยมของท่านที่มีมาจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้ เช่น เติตจิน ทอยนอก ทอยยเดี่ยว โหมโรงขวัญเมือง แกมมอญบางช้างสามชั้น แป๊ะสามชั้นและสองชั้น สารดีสามชั้น พญาโคก สามชั้น แกมมอญสามชั้น แกबरเทศสามชั้น เป็นต้น

คุณมีแขกถึงแก่กรรมเมื่อใดไม่ปรากฏแน่นอน แต่คุณความดีและความสามารถของท่าน นับเป็นยอดเยี่ยมและมีชื่อเสียงมากที่สุดในประวัติการดนตรีของไทย

ประวัติย่อ

เกิดเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๔๒๔ ต. ดาวดึงส์ จ. สมุทรสงคราม บิดาชื่อ นายสิน มารดาชื่อ นางยี่ม ศิลปบรรเลง ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๙๗ ด้วยโรคสำไส้และโรคหัวใจ

ผลงานที่สำคัญ

- ได้รับสมญานามว่า "เจ้าแห่งเพลงกรอ" เช่น เขมรพวง, โส้พระจันทร์, เขมรเลียนครว
- เป็นต้นคำรับเพลงที่มีทางเปลี่ยน เช่น สร้อยเพลง, ท่องย้อน, นกจากาลา
- เป็นผู้นำเพลงไทยเข้าไปเผยแพร่ใน กัมพูชา

- ประพันธ์เพลงไวหลายเพลง อาทิ แถก ชาวเดา, แสนคำนี้เงา, เขมรปากท้อเดา, ครวญ หาเดา, ลาวเสียงเทียนเดา, สุรินทราหูเดา, พระอาทิตย์ชิงดวงเดา, จีนลั่นถันเดา ฯลฯ

- เป็นผู้ริเริ่มในการจัดรูปแบบการบรรเลง วงมหาดุริยางค์ไทยโดยมีครูประสิทธิ์ ถาวร ศิษย์

เอกคนหนึ่งของคุณหลวงประดิษฐไพเราะ ได้สืบทอดเจตนารมณ์โดยจัดให้มีการบรรเลงมหาดุริยางค์ ครั้งแรก ใช้นักดนตรี ๒๐๐ คน บรรเลง ณ โรงละครแห่งชาติ นับตั้งแต่นั้น มาวงดุริยางค์จึงเป็นที่นิยม บรรเลงในโอกาสสำคัญๆ จนกระทั่งถึงทุกวันนี้

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

ประวัติย่อ

เกิดเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๔
ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร เมืองธนบุรี เป็นบุตรของ
หลวงกัลยาณมิตตवास (ทับ) เจ้ากรมวัดกัลยาณ-
มิตร มารดาชื่อ นางแสง (บุลลิตย์) ท่านเกิดใน
ตระกูลของผู้ที่มีชื่อเสียงด้านดนตรีในขณะนั้น
ผลงานสำคัญ

ท่านได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ควบคุมวง
ปี่พาทย์ ของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์
วรพินิต หรือที่เรียกกันว่า "วงปี่พาทย์วังบางขุน-
พรหม" และโปรดให้ครูจางวางทั่วไปสอนเพลงในกอง
แตรวงทหารเรือและแตรวงมหาดเล็กรักษาพระองค์
ด้วย นอกจากนี้ท่านจะเป็นผู้เชี่ยวชาญในเครื่องดนตรี
ทุกประเภทแล้ว ท่านยังได้แต่งเพลงไว้มากมาย
ล้วนแล้วแต่เป็นเพลงที่มีความสำคัญยอดเยี่ยมทั้ง
ทางร้อง และทางเครื่องดนตรี ตลอดจนทางเดี่ยวอันวิจิตรพิสดารอีกด้วย

จางวางทั่ว พาทย์โกศล

ประเภทเพลงขับ ได้แก่ ขุดแซกไท่ ดับนกสียมพู

ประเภทท่วงเดี่ยว ได้แก่ อาเฮีย ทะแยเถา พญาโศก ลาวแพน

ประเภทเพลงเถา ได้แก่ ทบทเถา แปดบทเถา แหกส่าหรัยเถา บังใบเถา เขมรใหญ่เถา
หงส์ทองเถา ตะลุงโปงเถา หม่าเถา เป็นต้น

จารวางทั่วผู้นี้ เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคำว่า "ทางฝั่งธน" หรือ "ทางของฝั่งธน" เพราะลักษณะหรือแนวทางของการบรรเลงจะมีเอกลักษณ์เฉพาะวงที่ขึ้นชื่อก็คือ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความพร้อมเพรียงในการบรรเลงไมโลดโผนและเป็นทางที่แปลกกว่าวงอื่นด้วย

ประวัติย่อ

เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๔๕๓ ค. ที่ที่เลี้ยง อ. เมือง จ. สุพรรณบุรี บิดาชื่อ นายยิ้ม มารดาชื่อ นางทองอยู่

ท่านเป็นผู้มีความสามารถเป็นเยี่ยมในการเล่นพิระนาต เป็นทั้งนักเขียนและนักแต่งเพลงไทย เช่น เพลงโหมโรงวัดนโกสินทร์, โหมโรงขับไม้ บัณเฑาะว์, โสมส่องแสงเดา, กล่อมนารีเดา, แยก ด้อยหม้อเดาและเพลงสำคัญ ๆ ต่าง ๆ อีกมากมาย นอกจากนั้นท่านยังเป็นครูดนตรีไทย ที่มีความสามารถจนเป็นที่ยกย่องว่า ท่านเป็นหอสมุดทางดนตรีไทยและเป็นหลักสำคัญของการดนตรีไทย ที่ยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือน

อาจารย์มนตรี ตราโมท

กิจกรรม

นักเรียนรู้จักครูดนตรีไทยที่สำคัญท่านใดอีกบ้าง ลองเล่าให้เพื่อนฟัง

นายท้าวประสิทธิ์ พากย์โกศล

นายเจลิม บัวห้อง

คุณทองอิน คีลปรรเลง

นายประสิทธิ์ อวาร์

กิจกรรม

นักเรียนลองพิจารณาข้อความทั้ง ๒ ด้าน แล้วข้อความใดมีความสัมพันธ์กันมากที่สุด

๑. เพลงเปิดจีน	ก. จ้าววางทิว พาทย์โกศล
๒. เจ้าแห่งเพลงกรอ	ข. ครูมีแขก
๓. เจ้าแห่งเพลงทยอย	ค. อาจารย์มนตรี ตราโมท
๔. หอสมุดทางดนตรีไทย	ง. ครูหลวงประดิษฐไพเราะ
๕. ทางของมืองอนา	จ. พระประดิษฐไพเราะ

เพลงเขมรไทรโยค

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงพระนิพนธ์ บทร้องและทำนองดนตรีขึ้นโดยทรงนำเพลงเขมรกล่อมลูก ๒ ชั้น ซองเก่ามาแต่งเป็นอัตรา ๓ ชั้น เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสน้ำตกไทรโยค จ.กาญจนบุรี ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ โดยเนื้อเพลงที่ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเป็นการพรรณนาถึงความงามของธรรมชาติและเพลงนี้บรรเลงครั้งแรก ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๔๓๑

(ภาพน้ำตกไทรโยค)

บทร้องเพลงเขมรไทรโยค

ท่อนที่ ๑	บรรยายความตามไท่เสด็จยาดร	ยังไทรโยคประพาสพนาสณฑ์
	น้องเอย	เจ้าไม่เคยเห็น
ท่อนที่ ๒	ไม่ว่าหลายพันคู่ละขึ้นปะปน	ก็ขายชลธารชะใจเป็นไตรภพร
	น้ำพุพุ่งซ่า	ไหลมาจำจวน
	เห็นตระการ	มันไหลจ๊อกโครม
	โครม มันดังจ๊อก จ๊อก	จ๊อก จ๊อก โครม โครม
ท่อน ๑ (เที่ยวกลับ)	น้ำใสไหลจนดูหม่อมมัสยา	ก็เล่าหลายวैयाมาก็เห็นโฉม
	น้องเอย	เจ้าไม่เคยเห็น

บทร้องเพลงนกเขาชะแมร์ เดา

๓ ชั้น ท่อน ๑	พิศดูหมู่วิหคผกผิน	โบกบินร่อนร่อนก่ออธรรม
	นกแก้วลาลีกาน่าชม	เสียงระอมนพรวดเพรียกเรียกกัน
๓ ชั้น ท่อน ๒	นกเขาเคล้าคู่ชู้คอ	จับตอดันดาลาขานขึ้น
	เรียกคู่คู่พร้องก่ออริญ	ผลัดกันใช้ชนคันคอ
๒ ชั้น ท่อน ๑	บนกิ่งกะทกรกนกเอียง	ส่งเสียงเฉาะจอตจอตจ้อ
	จับคู่ผู้เมียเคลี้ยคลอ	แล้วปร้อบินปู้สู่พนานต์
๒ ชั้น ท่อน ๒	สาวิกาจับกาหลงร้อง	เพราะพร้องจำเรียงเสียงหวาน
	สำเนียงนำพิงกังวาน	พิงซาบซาบใจไม่จืด
ชั้นเดียว ท่อน ๑	กะลุ่มพูจับหมู่กะลุ่มพู	แล้วพาคู่เคียงโผผกผิน
ชั้นเดียว ท่อน ๒	กะลึงจับกิ่งจันทน์กัน	แล้วบินโฉบสู่อัมพร

กิจกรรม ในความรู้สึกรักของนักเรียน คิดว่า บทเพลงต่าง ๆ ที่ถูกประพันธ์ขึ้นนั้นส่วนใหญ่จะมีอิทธิพลหรือแรงบันดาลใจ จากสิ่งใดบ้าง ลองพิจารณาพร้อมๆ กับยกตัวอย่างสมมุติว่า ขณะนี้นักเรียนกำลังจะแต่งเพลงรักเพลงหนึ่ง นักเรียนจะแต่งเพลงเกี่ยวกับอะไรดี แล้วเล่าให้เพื่อนฟังว่าทำไมจึงแต่งเพลงลักษณะนี้

เพลงลาวดวงเดือน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยมหินทโรดม ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อครั้งเสด็จตรวจราชการภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้เกวียนเป็นพาหนะในระหว่างประทับแรมทรงพระนิพนธ์เพลง "ลาวคำเนินเกวียน" ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ในการเสด็จ ทั้งยังทรงต้องการให้เป็น เพลงที่มีสำเนียงคู่กับเพลงลาวคำเนินทวายซึ่งเป็นเพลงที่พระองค์โปรด ต่อมาเมื่อนำมาขับร้องและบรรเลง ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย จนกระทั่งมีการจำชื่อเพลงจากเนื้อร้องที่ขึ้นต้นว่า "โอ้ละหนอดวงเดือนเอย" และจบท้ายด้วย "ดวงเดือน" กลายเป็นชื่อเพลง ลาวดวงเดือน แทน ลาวคำเนินเกวียน จนถึงปัจจุบันนี้

- ท่อน ๑ โอ้ละหนอดวงเดือนเอย ที่มาว่ารักเจ้าสาวคำดวง
 โอ้ตึกแล้วหนอพี่ขอลาส่วง ออกที่เป็นท่วงรักเจ้าดวงเดือนเอย
- ท่อน ๒ ขอลาแล้วเจ้าแก้วโกสุม พี่นี้รักเจ้าหนอขวัญตาเริ่ม
 จะหาไหนมาเทียมเจ้าดวงเดือนเอย
- ท่อน ๓ หอมกลิ่นเกสร เกสรดอกไม้ หอมกลิ่นคล้ายคล้ายเจ้าสู่เริ่มเอย
 หอมกลิ่นกรุ่นครัน หอมนั้นขยับเลย เนื้อหอมทราวมเขยเอยเราละเหนอ
- ท่อน ๑ เทียวกลับ โอ้ละหนอนวลตาเอย พี่นี้รักแสนดังดวงใจ
 โอ้เป็นกรรมต้องจำจากไป ออกพี่อ้ายเจ้าดวงเดือนเอย
- ท่อน ๒ เทียวกลับ เห็นเดือนแวมเว็ดร้างเวหา เบื้องดูฟ้าละหนอเห็นมีดมน
 จนทนทุกข์ทุกข์ทนเจ้าดวงเดือนเอย
- ท่อน ๓ เทียวกลับ เลี้ยงโกธันชานเลี้ยงหวานเจ็ยแจ้ว หวานสุดแล้วหวานแจ้วเจ็ยเอย
 ถึงจะหวานเสนาะหวานเพราะกระไรเลย บ่มันทราวมเขยเอยเราละเหนอ

(พระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยัมพินทโรดม)

ศัพท์สังคม

ดนตรีไทยเป็นวิชาการสาขาหนึ่งที่มีศัพท์บัญญัติใช้เฉพาะในวงการดนตรี ซึ่งบางคำก็อาจจะไม่สามารถอธิบายให้เห็นจริงได้ จำเป็นจะต้องได้ยินเสียงหรือมองเห็นด้วยจึงจะเข้าใจ เช่น ศัพท์สังคมต่อไปนี้

๑. กรอ เป็นวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทตี เช่น ฆ้องวง มโหรีวง ซึ่งใช้วิธีตีสองมือสลับกันถี่ ๆ เหมือนร่ำเสียงเดียว

๒. เก็บ ได้แก่ การบรรเลง ที่เพิ่มเสียงสอดแทรกให้มีพยางค์ถี่ขึ้นกว่าเนื้อเพลงธรรมดา เป็นวิธีการบรรเลงโดยปกติของระนาดเอก และฆ้องวงเล็ก ส่วนเครื่องดนตรีอื่นๆ ใช้เป็นบางโอกาส

กรอ

เก็บ

๓. เตี้ยว เป็นวิธีการบรรเลงอย่างหนึ่งที่ใช้เครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนอง บรรเลงแต่อย่างเดียว เช่น ระนาดเอก มโหรีวง จะเข้ ซอ เป็นต้น อาจมีเครื่องประกอบจังหวะร่วมด้วย การบรรเลงเตี้ยวอาจบรรเลงตลอดทั้งเพลงหรือแทรกอยู่ในเพลงใดเพลงหนึ่งเป็นบางตอนก็ได้

เตี้ยว "จะเข้"

เตี้ยว "ระนาดเอก"

จุดประสงค์ของการบรรเลงเดี่ยว คือ

- เพื่อวัด "ทาง" บรรเลง คือ วิธีดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีชนิดนั้น
- เพื่อวัดความแม่นยำ
- เพื่อวัดฝีมือและความสามารถ

๔. ทาง มีความหมายแยกได้ ๓ ประเภท คือ

๔.๑ หมายถึง วิธีการดำเนินทำนอง ของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดที่แตกต่างกัน

๔.๒ หมายถึง วิธีการดำเนินทำนอง ของเพลงที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยเฉพาะ เช่น ทางของครู ๒ คน ที่บรรเลงเพลงเดียวกัน แต่ดำเนินทำนองไม่เหมือนกัน

๔.๓ หมายถึง ระดับเสียงซึ่งอาจจะสูงต่ำกว่ากัน ในแต่ละเพลง และมีชื่อเรียกประจำตามระดับเสียง เช่น ทางเพียงอล่าว ทางโน ทางกลาง ทางเพียงอบน (จะได้ศึกษาในขั้นต่อไป) เป็นต้น

๕. ลูกล้อ เป็นวิธีการบรรเลงทำนองอย่างหนึ่ง ที่แบ่งเครื่องดนตรีออกเป็น ๒ พวก พวกหนึ่งเรียกว่า พวกหน้า อีกพวกหนึ่งเรียกว่าพวกหลัง ผลัดกันบรรเลงคนละครึ่งเมื่อพวกหน้าบรรเลงไปหมดวรรคหนึ่งแล้ว พวกหลังจึงจะบรรเลงบ้าง โดยจะซ้ำทำนองเดียวกันกับพวกหน้า

๖. ลูกชิต เป็นวิธีการบรรเลงทำนองอย่างหนึ่ง ซึ่งแบ่งเครื่องดนตรีออกเป็น ๒ พวก เช่นเดียวกับลูกล่อ โดยผลัดกันบรรเลงคนละครึ่ง แต่ที่เรียกว่าลูกชิตก็เพราะ เมื่อพวกหน้าบรรเลงเป็นทำนองอย่างหนึ่งแล้วพวกหลังก็จะบรรเลงให้ผิดแผกแตกต่างไปอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนกับพวกหน้า

สำหรับ “ลูกล่อลูกชิต” นี้ ทำนองที่ผลัดกันบรรเลงไม่บังคับว่าจะสั้นยาวเท่าใดทั้งนี้แล้วแต่จะประดิษฐ์ขึ้น อาจจะเป็นการบรรเลงผลัดกันเพียงพยางค์เดียวก็ได้

๗. ลูกหมด เป็นชื่อเพลงประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นเพลงสั้นๆ มีจังหวะเร็วเทียบเท่ากับจังหวะหน้าทับสองไม้ขึ้นเดียว หรือครึ่งขึ้น สำหรับบรรเลงคอต่ายเพลงต่าง ๆ เพื่อแสดงว่าจบ (หมด)

อารมณ์ของดนตรี

อารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการฟังดนตรี มีทั้งประเภทหยาบและละเอียด ซึ่งก็แล้วแต่ประเภทของดนตรี เครื่องดนตรี ตลอดจนระดับความซาบซึ้งตรึงใจของแต่ละคน

ตัวอย่างที่ทำให้เกิดอารมณ์ประเภทหยาบ ได้แก่ เพลงชนิดที่มีจังหวะแรงๆ เสียงดังอึกทึก ซึ่งผู้ฟังฟังแล้วจะเกิดปฏิกิริยายากยับเดิน หรือกุก้องร้องตามไปด้วย และดนตรีที่ทำให้เกิดอารมณ์ประเภทละเอียด ก็มีดนตรีหรือเพลงที่มีลักษณะท่วงทำนองช้าๆ ไปอย่าง เบา เยือกเย็น ฟังแล้วจิตใจสงบ เข้าหาธรรมชาติและมีความรู้สึกอึมเศร้าใจ

เราสามารถสังเกตอารมณ์ได้ จากความรู้สึกมีส่วนร่วม เข้ากับดนตรีที่ฟังทั้งโดยรู้สึกตัว (ตั้งใจฟัง) และไม่รู้สึกตัว (ฟังผ่านๆ ในขณะที่ทำกิจกรรมอื่นด้วย) เป็นพฤติกรรมการแสดงออกจากร่างกาย ที่ทำให้ร่างกายและจิตใจเปลี่ยนแปลงไป เช่น หัวใจเต้นแรงขึ้น มีเลือดมาเลี้ยงบริเวณใบหน้ามากขึ้น ส่วนแขนและขาจับตามเสียงตามเพลงตาม หรือแม้แต่มีน้ำตาไหลซึมออกมาด้วยความซาบซึ้ง ตื่นเต้นใจจากการได้สัมผัสกระแสเสียงดนตรีอันไพเราะเสนาะหู ฯลฯ

องค์ประกอบดนตรีคือตัวกระตุ้นสำคัญ ทำให้เราเกิดอารมณ์ได้มากมายนับไม่ถ้วน มีส่วนประกอบดังนี้ คือ ๑. จังหวะ ๒. เสียงทำนองเพลง ๓. น้ำเสียงของเครื่องดนตรีและเสียงร้อง ๔. เสียงประสาน ๕. รูปแบบจันท์ลักษณะโน้ตประพันธ์เพลง ๖. ลักษณะของการแสดงออก

๑. จังหวะ เป็นส่วนประกอบที่ทำให้เกิดอารมณ์ ซึ่งเราจะสังเกตถึงอิทธิพลนี้ได้ง่ายที่สุด เพราะเป็นส่วนประกอบพื้นฐานที่เกิดขึ้นอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนแล้ว นั่นคือ จังหวะการเต้นของชีพจร จังหวะที่เดินแรงและไว ทำให้มนุษย์รู้สึกตื่นเต้น กระวนกระวาย ซึ่งแตกต่างจากจังหวะที่เดินเบาและช้าๆ ย่อมนำพาให้รู้สึกสงบ สบายได้

๒. เสียงทำนองเพลง ก็เป็นส่วนประกอบที่สำคัญไม่น้อย และยังเกิดขึ้นจากแหล่งเสียงหรือสื่อเครื่องดนตรีต่างๆ มากมาย สามารถบันดาลให้เรามีความรู้สึกไปต่างๆ นานา ทำนองเพลงที่มี

ระดับเสียงสลับขึ้นลงอย่างรวดเร็วมากย่อมเร้าใจผู้ฟัง ทำให้เกิดความรู้สึกอยากเคลื่อนไหว แต่หากเป็นทำนองเพลงที่มีการขึ้นลงไม่มากและเป็นไปอย่างเชื่องช้า ก็ทำให้ผู้ฟังเกิดความสบายใจ เกิดสมาธิในช่วงระยะเวลาขณะนั้น

๓. น้ำเสียงของเครื่องดนตรีอันหลากหลาย ตลอดจนแม้กระทั่งเสียงขับร้องชายหญิงและเยาวชน ก็มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะพิเศษเฉพาะ ช่วยทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกหรือมีอารมณ์ต่างกันไป เช่น เสียงเล็กแหลมของหญิงสาว ทำให้รู้สึกได้ถึงความสดใส ความมีชีวิตชีวา และต่างออกไปจากอิทธิพลของเสียงห้าวห่มของชายสูงอายุ ซึ่งแสดงถึงอำนาจและความน่าเกรงขาม

ความสอดคล้องตามธรรมชาติของท่วงทำนองเสียง ที่คาราคาซังทั่วห่มมวลชนเขาใหญ่ กับบรรยายได้ด้วยเสียงแตรซอร์นอันก้องกังวาล สะท้านไกล สะท้อนและเติมคำให้เข้าถึงความรู้สึกเสรีและอิสรภาพ

เสียงขลุ่ยรีคอร์ดเคอร์บางพรืด ไสสส ยังช่วยสร้างบรรยากาศแห่งอรุณรุ่งให้ดูมีความหมายสำหรับชีวิต ความเบิกบานกระตือรือร้น

ยิ่งคละเคล้าด้วยเสียงกลองเล็กตีสลับกับเสียงกลองใหญ่ด้วยแล้ว ก็ยิ่งเน้นภาพพจน์ความร่าเริง ความขยับเขยื้อนเพียรเป็นทวีคูณ

และไม่ว่าจะเป็นเพียงน้ำเสียงแว่นแฉวบางสอแสงคืบมา ไสสสคังหทัยค่านาวิสุทธิจากเสียงไวโอลิน หรือลั่นพรืดขานผืนเอกเช่นเสียงกัณท์ ก็ท่อนให้อารมณ์แห่งความรัก ความดีงามบังเกิดขึ้นแก่ผู้ฟังเสมอมาทุกยุคทุกสมัย

นำเสียงของเครื่องดนตรียังมีอีกมาก ตามประเภทของเครื่องดนตรีที่นักเรียนได้ศึกษามา แล้วและอารมณ์ย่อมเกิดขึ้นเป็นไปตามจำนวนเครื่องดนตรีเช่นกัน

๔. เสียงประสานเป็นบ่อเกิดแห่งอารมณ์ ที่ลึกซึ้งและแนบคายยิ่งขึ้นทั้งนี้ก็สุดแท้แต่ศิลปินผู้สร้าง จะจัดสรรให้เสียงต่างๆ มาผสมผสาน กลมกลืนเป็นเนื้อหาเดียวกัน ช่วยทำให้เราเกิดอารมณ์ได้อย่างมีวิจิตรล้น เจกเช่นอารมณ์แห่ง ความเศร้าซึ่งจะเกิดมากเป็นทวีคูณ หากเสียงประสานนั้นเป็นไปในรูปแบบการใช้คอร์ดในคีย์ไมเนอร์ ประกอบกับความพอเหมาะในการให้ลีลาของทำนองและซ้ำเร็วของเพลง

และหากจะใช้คอร์ดประเภทเมเจอร์ให้รู้สึกสดใส บันเทิงเรอรมนก็ทำได้

ดนตรีเป็นศิลปะที่สัมพันธ์กับชีวิตทุกผู้ทุกนามและมีความหลากหลายไปตามสภาพภูมิประเทศ ดังนั้น บทเพลงประสานเสียงเดียวกัน สำหรับวัฒนธรรมหนึ่ง อาจให้อารมณ์ได้ลึกซึ้งหรือแตกต่างไปจากอีกวัฒนธรรมหนึ่ง

๕. รูปแบบฉันทลักษณ์การประพันธ์เพลง เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ดนตรีที่มีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีระบบและระเบียบ ทำให้ผู้ฟังรู้สึกประทับใจ สัมผัสกับสุนทรีรสได้ง่ายและเป็นอมตะ

รูปแบบฉันทลักษณ์ของดนตรีบางประเภท ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงหนักแน่น เช่น รูปแบบรอนโด ซึ่งจะมีส่วเพลงเข้ามาเป็นระยะๆ

หรือบ้างก็จะทำให้เกิดบรรยากาศของความแปลกใหม่ แม้จะมีทำนองเดียวก็ตาม เป็นการพัฒนารูปแบบของทำนองเพลงไปเรื่อย ๆ จนจบเพลงในฉันทลักษณ์แบบวารีเอซัน ซึ่งทำให้ผู้ฟังเกิดความกระจำได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างของชีวิตเกี่ยวข้องกันและสามารถสร้างสรรค์ให้เกิดรูปแบบแปลกใหม่

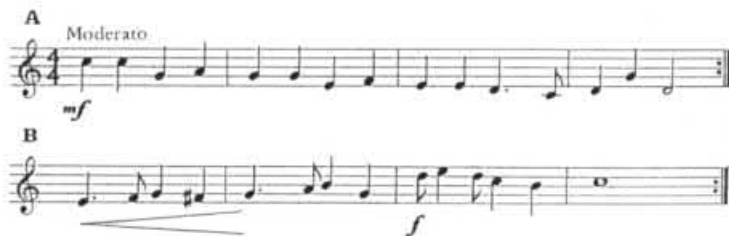
๖. ลักษณะของการแสดงออก ในที่นี้ หมายถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากศิลปินนักดนตรีหรือนักร้องแสดงจากการสอดใส่อารมณ์ลูกเล่นต่าง ๆ ได้เหมาะสมสอดคล้องกับบทประพันธ์ อาจเป็นการใช้เทคนิคการเล่นดนตรีตามตัวโน้ตหรือ เป็นความเชี่ยวชาญทักษะที่ไม่ต้องใช้โน้ตดนตรีก็ได้ เช่น ความหนัก เบา ดังค่อย การยืด ชยายหรือ หด การเร่งจังหวะ การละบัดเสียง การรื้อ การทำเสียงสั้น ๆ ฯลฯ สามารถทำให้ผู้ฟังเกิดความประทับใจคล้อยตามโดยง่าย นับเป็นหลักการสร้างอารมณ์ที่สำคัญ นักดนตรี นักร้องไม่ควรมอมจ้ามไป มิฉะนั้นแล้ว แม้ว่าจะเขียนบทเพลงที่ดีเลิศเพียงใด แต่เมื่อไม่สามารถตีความหรือถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกออกมาได้ก็ทำให้บทบาทเพลงนั้นไม่สมบูรณ์หรืออาจถึงขั้นหมดความหมายในทางสุนทรียศาสตร์ไป

องค์ประกอบของดนตรีที่สำคัญ

องค์ประกอบของดนตรีที่สำคัญ ก็คือแบบแผนการประพันธ์หรือที่เรียกกันว่าฉันทลักษณ์ (Form) เป็นแบบแผนการประพันธ์ดนตรีที่มีลักษณะเฉพาะ สามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้ เป็นรูปทรงของดนตรีหรือเพลง ทำให้เราเข้าใจถึงความหมายของภาษาดนตรีประเภทต่าง ๆ ผู้ฟังจะเข้าใจและซาบซึ้งกับงานชิ้นนั้น ๆ ได้ ฉันทลักษณ์ (Form) มีอยู่มากมายหลายแบบ เช่น โบนารี (Binary) เทอนารี (Ternary) รอนโด (Rondo) วารีเอซัน (Variation) โซนาตา (Sonata) ซิมโฟนี (Symphony) เป็นอาทิ

ในที่นี้จะเสนอรูปแบบการประพันธ์ดนตรีขึ้นพื้นฐาน คือ

๑. โบนารี (Binary) มีส่วนประกอบสองส่วน ที่เรียกว่า A ส่วนหนึ่งและ B อีกส่วนหนึ่ง แต่ละส่วนมีการย้อนบรรเลงด้วย ตามตัวอย่าง ดังนี้

จากตัวอย่าง ส่วนประกอบที่นอกเหนือจากสองส่วน A และ B แล้ว เราจะเห็นคำศัพท์บางคำ และเครื่องหมายทางดนตรีด้วย เป็นส่วนช่วยให้บทเพลงมีความไพเราะยิ่งขึ้น

ท่อน A	Moderato	อ่านว่า	โมเดอราโต
	<i>mf</i>	มาจากคำว่า	Mezzo forte
	Mezzo forte	อ่านว่า	เมลโซ ฟอร์เต

ท่อน B

เครื่องหมาย

มาจากคำว่า Crescendo

Crescendo

f

Forte

อ่านว่า

มาจากคำว่า

อ่านว่า

เครสเซนโด ปฏิบัติเสียงให้ดังขึ้นทีละน้อย

Forte

ฟอร์เต ปฏิบัติเสียงดัง

เครื่องหมายย้อนหรือเล่นซ้ำ

1

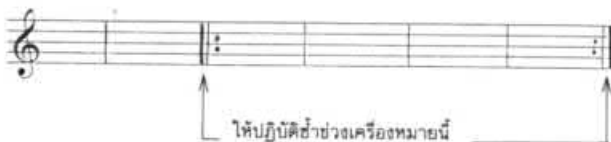

2

เครื่องหมายนี้ แสดงถึง ให้ปฏิบัติซ้ำอีกครั้ง

เครื่องหมาย ที่หมายเลข ๑ ไม่จำเป็นต้องอยู่ต้นเพลงก็ได้ เช่น

ในตัวอย่างเพลงมีเครื่องหมายเพียงหมายเลข ๒ ก็ให้ปฏิบัติซ้ำตั้งแต่ห้องแรกก่อนเครื่องหมาย เช่น

เที่ยวที่ ๑

เที่ยวที่ ๒ อีกครั้ง

ย้อน

เที่ยวที่ ๑

เป็นเที่ยวที่ ๒

แล้วเล่นผ่านไป

ในบางครั้งนักเรียนจะเห็นมีเครื่องหมายพิเศษอีก ดังนี้

หน้าประทุน ๑

ประทุน ๑

ประทุน ๒

เรียกประทุน ๑

เรียกประทุน ๒

วิธีปฏิบัติ

เมื่อเล่นมาถึงประทุนหนึ่งให้ย้อนซ้ำอีกเที่ยวหนึ่ง

ในเที่ยวที่สองเมื่อมาถึงหน้าห้องประทุนที่หนึ่งให้ข้ามไป

เข้าประทุน ๒ ได้เลยแล้วเล่นผ่านไป

ถ้าประทุน ๒ จะเล่นซ้ำอีก ก็ปฏิบัติซ้ำแล้วเล่นต่อไป ตามเครื่องหมายต่อไปนี้

๒. เทอนารี (Ternary) มีส่วนประกอบสามส่วน คือส่วนที่หนึ่ง A ส่วนที่สอง (ส่วนกลางของเพลง) B และส่วนที่สาม A อีกครั้งหนึ่ง ปกติแล้ว ส่วนที่หนึ่งและส่วนที่สามจะเหมือนกันทุกประการ แต่ส่วนที่สองต้องมีความแตกต่างออกไป และมักจะอยู่ในคีย์ที่ต่างออกไปด้วย ดังตัวอย่าง การปฏิบัติเพลงที่มีลักษณะเทอนารี คือ

ก. ส่วนที่หนึ่ง A

ข. ส่วนที่สอง B

ค. ส่วนที่สาม A กลับมาอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อปฏิบัติรวมทั้ง ก ข และ ค ติดต่อกันไป
ก็จะได้เพลงที่เป็นฉันทลักษณ์แบบเทอนารี ดังนี้ :-

โนแบบเทอนารี ส่วนที่หนึ่ง A มีคำศัพท์แสดงความเร็ว-ช้า คือ Andante ส่วนที่สอง B มีคำศัพท์ คือ Adagio

Andante	อ่านว่า	อันตานเต	ให้ปฏิบัติค่อนข้างช้า
Adagio	อ่านว่า	อะดาโจ	ให้ปฏิบัติช้าแบบสบาย

๓. รอนโด (Rondo) คือ บทเพลงที่มีทำนองหลักทำนองหนึ่ง สลับด้วยทำนองอื่นๆ ที่มีความหมายตรงข้ามหรือตัดกัน (เหมือนสีที่ต่างกัน) โดยกำหนด A เป็นทำนองหลัก และอักษร b,c แทนทำนองอื่นๆ อีก ๒ ทำนอง

เราก็จะได้รูปแบบการประพันธ์แบบรอนโดง่าย ๆ เขียนเป็นสูตรดังนี้

AbAcA

ตัวอย่างที่เป็นรูปแบบการประพันธ์แบบรอนโด เพื่อให้นักเรียนเข้าใจสามารถปฏิบัติหรือร้องโดยยึดถือสูตรดังกล่าว คือ

ก. A

๑๒๒

ข. b

ค. A ปฏิบัติทำนอง A อีกครึ่งหนึ่ง

ง. c

จ. A ปฏิบัติทำนอง A อีกครึ่งหนึ่ง

เมื่อปฏิบัติรวม ก ข ค ง และ จ ติดต่อกันไป ก็จะได้เพลงที่เป็นฉันทลักษณ์แบบบรอนโดดังต่อไปนี้

แบบรอนโด มักนิยมใช้กับลีลารวดเร็ว จับใจ บรรยากาสสนุกสนาน มีชีวิตชีวา คำศัพท์ที่นิยมใช้ คือ

Allegretto	อ่านว่า	อัลเลเกริโท	ปฏิบัติ ค่อนข้างเร็ว
Allegro	อ่านว่า	อัลเลโกร	ปฏิบัติ เร็ว
Vivace	อ่านว่า	วีวาเซ	ปฏิบัติ เร็วอย่างมีชีวิตชีวา
Presto	อ่านว่า	เพริสโต	ปฏิบัติ เร็วมาก

๔. แวริเอชัน (Variation) คือลักษณะทางดนตรีแบบหนึ่ง ที่กำหนดให้ทำนองเพลงหลักคงไว้ เป็นหัวใจสำคัญ แต่มีการเปลี่ยนแปลงผกผันไปด้วยวิธีการเปลี่ยนจังหวะ เปลี่ยนคีย์ หรือองค์ประกอบอื่นๆ เช่น เสียงประสาน ความเร็วช้าหรืออารมณ์ของเพลง

ตัวอย่างการทำแวริเอชัน จากทำนองเพลงดาวน้อย (Twinkle Twinkle Little Star) ที่นักเรียนรู้จักมาแล้ว ก็สามารถแต่งแวริเอชันได้ดังนี้

ทำนองหลัก

ทำแวริเอชันโดยการเปลี่ยนจังหวะ

ทำวารีเอขึ้นโดยการเปลี่ยนคีย์ (ฮิโมเนอร์)

ทำวารีเอขึ้นโดยการเปลี่ยนเครื่องหมายกำหนดจังหวะ

เมื่อปฏิบัติรวมทั้งหมดติดต่อกันไป ก็จะได้เพลงที่เป็นฉันทลักษณ์แบบวารีเอขึ้น ดังนี้

ศัพท์และเครื่องหมายเพื่อการปฏิบัติ

๑. จะเห็นได้ว่า คำศัพท์และเครื่องหมายสามารถถ่ายทอดอารมณ์เพลงจากบทประพันธ์สู่ผู้ฟังได้

อารมณ์เพลงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของดนตรี นักดนตรีสามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกออกมาได้อย่างสมบูรณ์ต้องอาศัยศัพท์สังคีตและเครื่องหมายเป็นสำคัญ

๒. ศัพท์ทางดนตรี มีกำหนดไว้เป็นภาษาต่างๆ เช่น ภาษาอิตาเลียน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ตลอดจนภาษาละติน นักดนตรีและนักศึกษาวิชาดนตรี จึงควรรู้ศัพท์ ตลอดจนจดจำเครื่องหมายทางดนตรีเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติทางดนตรีได้ถูกต้องไพเราะตามที่บทเพลงนั้นกำหนดไว้ สำหรับศัพท์ที่จะศึกษาในเบื้องต้นนั้น คือ ภาษาอิตาเลียน เป็นส่วนมาก พร้อมกับมีคำอ่าน คำแปลเป็นภาษาอังกฤษ และภาษาไทยกำกับไว้ด้วย

เราจึงควรจำและเขียนสะกดคำศัพท์ทางดนตรี ตลอดจนเครื่องหมาย คำย่อต่างๆ ได้ถูกต้องแม่นยำ โดยใช้หลายวิธี และวิธีหนึ่งก็คือ ให้หมั่นท่องจำและเขียนไปด้วยขณะท่อง ครึ่งละจำนวนน้อยๆ ซึ่งจะเป็นครึ่งละ ๓-๕ คำก็ได้ แล้วจึงค่อยท่องคำต่อไป เพื่อเพิ่มจำนวน ไม่ควรเร่งใหม่ดูศัพท์และเครื่องหมายเมื่อใกล้กำหนดทดสอบ เพราะอาจทำให้สับสนจำไม่ได้

ศัพท์ เครื่องหมาย และคำย่อ แบ่งเป็นหมวดใหญ่ ๆ ๒ หมวดคือ

๒.๑ แสดงความเข้มหรือความดัง-ค่อยของเสียง

๒.๒ แสดงความเร็ว-ช้าของจังหวะดนตรี

๒.๑ คำศัพท์และเครื่องหมายแสดงความเข้มหรือความดัง-ค่อยของเสียง

ภาษาอิตาเลียน	คำอ่าน	ลักษณะหรือเครื่องหมาย	คำแปลภาษาอังกฤษ	คำแปลภาษาไทย
Pianissimo	ปิอานิสซิม	<i>pp</i>	Very soft	แผ่วเบามาก
Mezzo Piano	เมสโซปิอาโน	<i>mp</i>	Moderately soft.	แผ่วเบาปานกลาง
Piano	ปิอาโน	<i>p</i>	Soft.	เบา
Mezza Voce	เมลซาโวเซ	<i>mf</i>	Medium tone	เบาปานกลาง
Mezzo Forte	เมสโซ ฟอрте	<i>mf</i>	Moderately loud	ดังปานกลาง
Forte	ฟอрте	<i>f</i>	Loud.	ดัง
Fortissimo	ฟอर्टิสซิม	<i>ff</i>	Very loud	ดังมาก
Crescendo	เครสเซนโด		Gradually becoming louder.	เพิ่มความดังขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ตามลำดับ
Decrescendo	เดเครสเซนโด		Gradually becoming softer.	ลดความดังลงทีละเล็กทีละน้อย ตามลำดับ
Diminuendo	ดีมินูเอนโด			
Sforzando	สฟอร์ซานโด	<i>fz</i>	Accented.	เน้น
Forzando	ฟอ์ซานโด	<i>fz</i>		
Rinforzando	รินฟอ์ซานโด	<i>rf</i>	Strengthening the tone.	เพิ่มความหนักแน่นเสียงนั้น

๒.๒ คำศัพท์แสดงความเร็ว ช้าของจังหวะดนตรี จากช้ามากที่สุดไปยังเร็วที่สุด

ภาษาอิตาเลียน	คำอ่าน	คำแปลภาษาอังกฤษ	คำแปลภาษาไทย
Grave	กราเว	Extremely slow, solemn.	ช้ามากที่สุดอย่างเคร่งครัด
Lento	เลโนโต	Slow.	ช้ามาก คล้ายพระเดินจงกรม
Largo	ลาร์โก	Broad.	ช้ามากอย่างเดินยืดยาด
Larghetto	ลาร์เก็ทโต	Rather broad.	ค่อนข้างช้า
Adagio	อะดาโจ	Slow, leisurely.	ช้าอย่างสบายอารมณ์ แบบชมนก ชมไม้

ภาษาอิตาลี	คำอ่าน	คำแปลภาษาอังกฤษ	คำแปลภาษาไทย
Andante	อันดานเต	Going at an easy pace.	ช้าอย่างเดินไปด้วยความสบาย ไม่เร่งร้อน
Andantino	อันดานดีโน	At a moderate pace but not so slow as Andante.	ช้าปานกลาง แต่ไม่เท่าอันดานเต
Moderato	โมเดราโต	Moderate speed.	ช้าปานกลาง
Allegretto	อัลเลเกริโต	Rather fast.	ค่อนข้างเร็ว
Allegro	อัลเลโกร	Fast.	เร็ว
Vivace	วีวาช	Lively.	เร็วอย่างมีชีวิตชีวา
Presto	เพรสโต	Very quick.	เร็วมาก
Prestissimo	เพรสติสซิม	Very quick indeed as fast as possible.	เร็วมากที่สุดเท่าที่จะเร็วได้

๓. คำศัพท์และเครื่องหมายต่อไปนี้ มีความเกี่ยวข้องกับความเร็ว-ช้า ซึ่งเรามักพบเสมอคือ

ภาษาอิตาลี	คำอ่าน	คำย่อหรือเครื่องหมาย	คำแปลภาษาอังกฤษ	คำแปลภาษาไทย
Accelerando	อักเซเลรานโด	<i>accel.</i>	Getting gradually faster.	เพิ่มความเร็วขึ้นเรื่อย ๆ
Rallentando	รอลเลแทนโด	<i>rall.</i>	Getting gradually slower.	ให้ช้าลงเรื่อย ๆ
Calando	คาลานโด		Softer and slower.	ให้ทำเสียงทั้งเบาและช้าลงด้วย
Ritardando	ริทาร์ดานโด	<i>ritard.</i> , <i>rit.</i>	Retarding the speed	ทำให้ช้าลง (ทีละเล็กละน้อย)
Ritenuto	ริเทนิวโต	<i>riten.</i>	Held back.	วังให้ช้าลงทันทีทันใด
A Tempo	อะเทมโป		In time.	กลับคืนสู่จังหวะเดิมที่ได้ปฏิบัติไว้ตั้งแต่เริ่มแรก
Ad Libitum (ภาษาละติน)	แอ๊ดลิบิตุม	<i>ad lib.</i>	} At the performer's pleasure.	ช้าหรือเร็วได้ ตามใจผู้ปฏิบัติ (คำนี้อาจใช้ในการปฏิบัติหรือการทางดนตรีอื่น ๆ ว่าให้ได้ตามอำเภอใจอีกด้วย)
A Piacere	อะ ปิอาเชเร			
Meno Mosso	เมโน มอสโซ		Slower at once.	ช้าลงทันทีทันใด
Piu Mosso	ปิอุ มอสโซ		Quicker at once.	เร็วขึ้นทันทีทันใด
		^, >	Accents.	เน้นให้ชัดเจน

ตัวอย่างเครื่องหมายเน้น

๔. เมโทรโนม THE METRONOME

เป็นเครื่องมือสำหรับวัดความเที่ยงตรงของจังหวะ ที่มีกำหนดไว้ในบทเพลง ผลจากดนตรีต่าง ๆ ตัวเครื่องจะทำงานด้วยระบบนาฬิกา ซึ่งไปควบคุมลูกตุ้ม (Pendulum) เพียงแต่ลูกตุ้มของเมโทรโนมนี้จะอยู่ตอนปลายล่างแทนที่จะอยู่ตอนบนเช่นในระบบนาฬิกาทั่วไป บนลูกตุ้มนี้จะมีสไลด์ตึงเวท (Sliding weight) ซึ่งสามารถเลื่อนขึ้นหรือเลื่อนลงได้กำกับอยู่ และด้านที่อยู่ถัดจากส่วนหลังของสไลด์ตึงเวท จะมีมาตราวัดจังหวะดนตรีเป็นตัวเลขแสดงไว้เด่นชัด ลูกตุ้มนี้จะเป็นจังหวะตึก-ต็อก หลายครั้งในเวลาหนึ่งนาที ซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนตัวเลขที่สไลด์ตึงเวทนี้ตั้งไว้ ถ้าหากสไลด์ตึงเวทเลื่อนมาตั้งที่เลข ๖๐ ลูกตุ้มก็จะตึกกลับครั้งต่อหนึ่งนาที นั่นคือวินาทีละหนึ่งครั้ง อัตราการตีบอกจังหวะสามารถแปรเปลี่ยนได้จากท้ายประมาณ ๕๐ ครั้งต่อนาที ถึงความเร็ว ๒๐๐ ครั้งต่อนาที

ตัวอย่างเช่น เมื่อเราเห็น $\text{♩} = ๑๒๐$ หรือ ๑๒๐ M.M. (M.M. ย่อมาจาก MAELZEL METRONOME) บันทึกรไว้ที่ส่วนเริ่มต้นหรือท่อนของบทเพลง ก็หมายถึงให้เลื่อนสไลด์ตึงเวท ไว้ที่ตัวเลข ๑๒๐ เมื่อลูกตุ้มแกว่งแล้ว ก็สามารถกำหนดความเร็วในการปฏิบัติหรือบรรเลง โดยให้โน้ตตัวต่ำเท่ากับหนึ่งร้อยยี่สิบครั้งในเวลาหนึ่งนาที ซึ่งก็หมายถึงเป็นสองเท่าของการกำหนด $\text{♩} = ๖๐$ นั่นเอง ในทำนองเดียวกัน สำหรับ $\text{♩} = ๖๐$ นั้น หมายถึงให้เลื่อนสไลด์ตึงเวท ไว้ตรงเลข ๖๐ แล้วปล่อยให้ลูกตุ้มแกว่งทำงาน เกิดเสียงจังหวะเพื่อกำหนดให้นักดนตรีหรือนักร้องปฏิบัติโน้ตตัวขาวทุกสิบครั้งต่อหนึ่งนาทีได้

เดียทริค นิโคเลาซ์ วินเคิล (DIETRICH NIKOLAUS WINKEL) แห่งอัมสเตอร์ดัมเป็นผู้คิดค้นเมโทรโนมขึ้นเป็นครั้งแรกประมาณปี ค.ศ. ๑๘๑๒ แต่ก็ตั้งชื่อเครื่องมือนี้ตามชื่อของ โจฮันเนส เอ็น มัลเซล (JOHANNES N. MAELZEL) ซึ่งเป็นผู้ย่องชิงการประดิษฐ์นี้มาอีกต่อหนึ่งในปี ค.ศ. ๑๘๑๖

นักดนตรีที่ใช้เมโทรโนมเป็นคนแรก คือ เบโธเฟ่น เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๑๗

ปัจจุบันนี้เรายังมีเมโทรโนมประเภทอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นมาอีก ทั้งนี้เพื่อสามารถกำหนดจังหวะต่าง ๆ มากมายและช่วยรักษาการนับจังหวะด้วย

ผู้ที่สามารถดัดอารมณ์และความรู้สึกภายในออกมาได้อย่างเด่นชัด และบันทึกความทรงจำไว้ไม่ให้ลืมเลือนก็คือ นักประพันธ์เพลงหรือคีตกวี

คีตกวีในยุคก่อนและยุคปัจจุบันได้สร้างผลงานที่มีคุณค่าคู่โลกมากมาย ในยุคก่อนบางผลงานได้สูญหายไป แต่น่าดีใจที่ผลงานอมตะหลายชิ้นก็ยังอยู่ให้เราได้ชื่นชมสืบทอดตลอดมา สมควรที่เราจะได้ศึกษาคีตกวีบางท่านเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีต่อไป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช อัครมหาศิลปิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงศึกษาเกี่ยวกับการดนตรีตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ขณะนั้นประทับอยู่ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงโปรดเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่ามาก นอกจากนี้ ยังทรงศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์เพลงด้วย ทรงโปรดแนวท่วงแก๊สมาก

เพลงพระราชนิพนธ์เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก อาทิเช่น

เพลงสายฝน

ลมหนาว

ชะตาชีวิต

แสงเทียน

เราสู้

ความฝันอันสูงสุด

เสด็จพระราชดำเนินสถาบันดนตรีแห่งกรุงเวียนนา ใน พ.ศ. ๒๕๐๗

ประธานสถาบันได้พูดแก่ข้าฯ ถวายปริญญาสมาชิกกิตติมศักดิ์ ของสถาบัน ในโอกาสนี้ด้วย

ศาสตราจารย์

ศาสตราจารย์

พรปีใหม่

ค-วธิ์ — คี วัน ปี ใหม่ พ้า ให้ บรร — ตา เติ ทาน วัน
 - รนั อุกั-ธาม คี เปรม-ปรีดี ชัน — สม คำ สุข — สม นี-สม อัน
 - คี ขั วิ่ง — รน ธ พ ร จก พ้า ให้ บรร — ตา ปวง ทาน สุข—
 - คี โปรตประ — ทาน พ ร โส รน — นี ให้ ขว โทธ อัน มี โชค—
 - ขธ ให้ บรร — ตา ปวง ทาน สุข — สันคั ทุก วัน ทุก คัน ชัน-สม ให้ สม ฤ—
 - ทธ ให้ วิ่ง — เวนใน วัน ปี ใหม่ พวง รว โทธ จง ส-วธิ์—
 - คี ส-ธธ นี จง มี สุข ใจ ส-ธธ ไป นับ คั บัค—
 - นี ให้ สัน ทุกข์ สุข เก-สมเปรม — ปรีดี ส-วธิ์ — คี วัน ปี ใหม่ เทอญ.

พระเจนดุริยางค์
(ปิติ วาทยะกร)

๑๓ ก.ค. ๒๔๒๖-๒๔ ธ.ค. ๒๔๑๑

คีตกวีผู้ยิ่งใหญ่ของไทย

บิดาเป็นชาวเยอรมัน มารดาเป็นคนไทย ท่านเรียนดนตรีที่บ้านกับบิดาซึ่งเป็นครูสอนดนตรีในพระบรมมหาราชวัง และได้รับการปลูกฝังความรู้ทั้งทางภาคทฤษฎีดนตรีและภาคปฏิบัติมาตั้งแต่เด็ก เป็นผู้มีความสามารถสูงท่านหนึ่ง จนได้รับสมญานามว่าเป็น “บิดาแห่งโน้ตสากลในประเทศไทย” ผลงานของท่านทำให้คีตกวีรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้เป็นอย่างดี อาทิเช่น

ตำราการเรียบเรียงเสียงประสาน

ตำราการฝึกขับร้องเพลง

ตำราทฤษฎีโน้ตสากล

ทำนองเพลงชาติไทย

โยฮัน เซบาสเตียน บาค
(Johann Sebastian Bach)

ค.ศ. ๑๖๘๕-๑๗๕๐

นักดนตรีชาวเยอรมัน

บิดาของบาคเป็นนักไวโอลินในราชสำนัก เขาสอนดนตรีให้บาคตั้งแต่เด็ก แต่น่าเสียดายที่พ่อแม่ของบาคเสียชีวิตตั้งแต่เขายังเด็กอยู่ จึงต้องอยู่ในความอุปการะของพี่ชาย แต่ก็สามารถศึกษาเล่าเรียนเพิ่มเติมด้วยความมานะอดทน จนประสบความสำเร็จ แม้ในบั้นปลายของชีวิตจะตาบอดก็ตาม ผลงานที่บาคฝากไว้ให้เป็นสมบัติอันล้ำค่าของโลกที่รู้กันแพร่หลายมีมากมาย อาทิเช่น

Minuet For Lovers (Minuet in G)

Brandenburg Concerto No.3 และ No.5

ฟรานซ์ โยเซฟ ไฮเดิน
(Franz Joseph Haydn)
ค.ศ. ๑๗๓๒-๑๘๐๙
นักดนตรีชาวออสเตรีย

บิดาและมารดาของเขาไม่ได้เป็นนักดนตรี แต่โน้มน้าวให้สนใจร้องเพลงและเล่นดนตรี ทำให้ไฮเดินสนใจร้องเพลงมาตั้งแต่เด็ก เขาร้องเพลงได้ดีมาก น้ำเสียงดี สดใส ในที่สุดก็มีผู้มาพบ เพชรเม็ดงามและนำไปเจียรนัย ไฮเดินขับร้องเพลงตามโบสถ์ต่างๆ และเล่นดนตรีด้วย ต่อมาศึกษา วิชาดนตรีเพิ่มเติมจนสามารถประพันธ์เพลงได้ และได้รับยกย่องว่าเป็น บิดาแห่งซิมโฟนีอีกด้วย

ผลงานที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายก็คือ

Farewell Symphony (No.45 in F sharp Minor)

Surprise Symphony (No.90 in G)

String Quartet

Trumpet Concerto

วอลฟกัง อมาเดอุส โมซาร์ท

(Wolfgang Amadeus Mozart)

ค.ศ. ๑๗๕๖-๑๗๙๑

นักดนตรีชาวออสเตรีย

บิดาเป็นนักไวโอลินชาวเยอรมันที่มาตั้งหลักแหล่งในออสเตรีย มีหน้าที่เป็นหัวหน้าวงดนตรีประจำสำนักของเจ้านายชั้นสูง โมซาร์ทมีพี่น้องหลายคน บิดาของเขาสอนดนตรีให้พี่ๆ เขาสนใจและยืนดูตั้งแต่อายุ ๓ ขวบ ทำให้มีโอกาสได้สัมผัสดนตรีตั้งแต่เด็ก บิดาเห็นแววของเขาจึงทุ่มเทเวลาและความตั้งใจถ่ายทอดดนตรีให้เขาทั้งหมด ทำให้โมซาร์ทประสบความสำเร็จและมีโอกาสได้แสดงผลงานตั้งแต่เด็ก เพราะอัจฉริยภาพและความขยันหมั่นเพียรของเขานั่นเอง ผลงานอมตะของโมซาร์ทมีมากมาย อาทิเช่น

อุปรากรเรื่อง The Magic Flute (ชุดพิเศษ)

Symphony No.40 in G Minor

Concerto for Violin, Horn, Piano

Sonata for Piano

ลุดวิก ฟาน เบโธเฟน
(Ludwig van Beethoven)

ค.ศ. ๑๗๗๐-๑๘๒๗

นักดนตรีชาวเยอรมัน

บิดาของเขาเป็นนักร้อง ฐานะยากจนมาก แต่ก็ได้เลี้ยงเชิญให้เขาฝึกเครื่องดนตรีตั้งแต่เด็ก และยังมีโอกาสได้เดินทางท่องเที่ยวไปแสดงดนตรีในที่ต่าง ๆ และศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางด้านดนตรีจนค้นพบความเปลี่ยนแปลงของแนวทางดนตรี ดนตรีได้แทรกซึมเข้าไปในจิตใจของเขา จนสามารถสร้างผลงานที่สำคัญกว่าใครในยุคนั้น ต้องขอบคุณบิดาของเขาที่มองเห็นอัจฉริยภาพซึ่งซ่อนอยู่ลึก ๆ ในตัว ผลงานของเบโธเฟนมักเป็นที่รู้จักในหมู่คนไทย อาทิเช่น

Symphony No.5 in C Minor

Für Elise

Symphony No.9

Moonlight Sonata

อุปรากร Fidelio

โยฮัน สเทราสส์

(Johann Strauss)

ค.ศ. ๑๘๒๕-๑๘๙๙

นักดนตรีชาวออสเตรีย

บิดาของเขาเป็นนักประพันธ์ดนตรีและผู้ควบคุมวงดนตรีของตนเอง แต่น่าแปลกที่บิดาไม่สนับสนุนให้สเทราสส์เป็นนักดนตรีแต่ประการใด แม้กระนั้นก็ไม่สามารถจะทัดทานได้ เพราะเขาเกิดมาเพื่อจะเป็นราชาแห่งวอลทซ์เสียแล้ว เหมือนสุภาษิตที่ว่า ลูกไม่ยอมหลนไม่ไกลต้น กว่าที่จะพบความสำเร็จเขาต้องอดทน ขยันหมั่นเพียร และมีกำลังใจสูง มิฉะนั้นต้องเลิกไปก่อนเพราะไม่ได้รับการสนับสนุนจากบิดา ผลงานที่เป็นอมตะคู่โลกมาจนถึงปัจจุบันมีอาทิเช่น

The Beautiful Blue Danube

Tales From The Vienna Woods

Voice of Spring

ปีเตอร์ ฮิลิต ไชคอฟสกี

(Peter Ilyich Tchaikovsky)

ค.ศ. ๑๘๔๐-๑๘๙๓

นักดนตรีชาวรัสเซีย

ปีตาเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจกิจการเหมืองแร่ ในกรมโลหกิจ ตอนเด็กเคยเล่นเปียโนเหมือนกัน แต่เป็นกิจกรรมยามว่างเท่านั้น ไชคอฟสกีจบปริญญาตรีด้านกฎหมาย ได้เข้ารับราชการในกระทรวงยุติธรรม ระหว่างนี้เองเขาเริ่มสนใจเรียนดนตรีอย่างจริงจังจึงใช้เวลาหลังทำงานไปเรียนพิเศษ ในที่สุดเขาค้นพบว่าเขามิดนตรีในหัวใจมากกว่า จึงลาออกจากราชการและศึกษาทางด้านดนตรีเพิ่มเติม จนสามารถสร้างผลงานมากมายไว้มือโลก และที่สำคัญ เด็ก ๆ จะได้ฟังผลงานของเขาโดยไม่รู้ตัวจากเพลงประกอบภาพยนตร์การ์ตูนของวอลท์ดิสนีย์ และผลงานของเขามี อาทิเช่น

Sleeping Beauty (เจ้าหญิงนิทรา)

Piano Concerto No.1 in B Flat Minor

Violin Concerto in D

1812 Overture

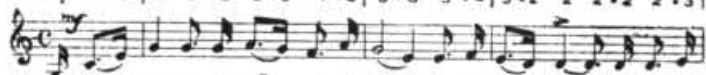
Swan Lake, Ballet

เพลงชาติไทย

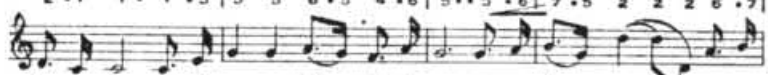
จังหวัดขอนแก่น อุดมธาร

๕ ๑.๓ | ๕ ๕.๕ ๖.๕ | ๔.๖ | ๕.๓ ๓.๔ | ๓.๒ | ๒ ๒.๒ ๒.๓ |

ประ เทศ ไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย เป็นประชา ธิปไตย ไทย-ท ของ

๒.๑ | ๑. ๑.๓ | ๕ ๕ ๖.๕ | ๔.๖ | ๕.๓ ๕.๖ | ๗.๕ | ๒ ๒ ๒ ๖.๗ |

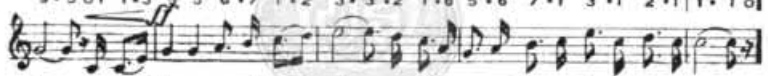
ไทยทุกส่วน อยู่ คำ รว คง ไว้ ใต้ หัง นวล ด้วย ไทย ถ้วน หมายถึง รัก ส

๖.๕ ๐ ๕.๖ | ๕ ๔ ๒. ๔.๖ | ๕.๓ ๑. ๑.๓ | ๒ ๒.๒ ๖ ๗.๖ |

มก ติ ไทย นี้ รัก ส-งบ แต่ ถึง รบ ไม่ ขาด เ-ก ราช ะ ไม่ ให้ ใคร ช่ม

๕.๕ ๐ ๑.๓ ๕ ๕ ๖.๗ | ๑.๒ ๓.๓.๒ | ๑.๖ ๕.๖ ๗.๑ | ๓.๑ ๒.๑ | ๑. ๑.๐ |

ชี่ ส ะ เลือดทุกหยดเป็นชาติ พลี เถ-ถึง ประเทศชาติไทย ท-วิ มี ขัย ช-โย

Musette

Johann Sebastian Bach
(1685-1750)

“Surprise” Symphony

Theme from Andante

Joseph Haydn
(1732-1809)

Andante

The musical score is presented in three systems, each with a grand staff (treble and bass clefs). The first system begins with the tempo marking 'Andante' and the dynamic 'p'. The second system is marked 'pp'. The third system is marked 'p'. The music features a variety of note values, including eighth and sixteenth notes, and rests. Fingering numbers (1-5) are indicated below many notes. The score is centered on the page with a large, faint watermark in the background.

Minuet

(from "Don Juan")

Wolfgang Amadeus Mozart
(1756 - 1791)

Moderato

p

f

Fine

poco rit.

LC

Für Elise

Ludwig van Beethoven
(1770 - 1827)

Poco moto

The Beautiful Blue Danube

Tempo di Valse

Johann Strauss Jr.
(1825-1899)

1.

p

The musical score is written for piano. It begins with a treble clef and a 3/4 time signature. The first system includes a piano (p) dynamic marking. The melody is primarily in the right hand, with some chords and rests, while the left hand provides a steady bass accompaniment. The second and third systems continue the piece, maintaining the same musical style and tempo. A large, faint watermark of a circular seal is centered over the middle of the page, behind the second and third systems of music.

Waltz Of The Flowers

(from the "Nutcracker Ballet")

Peter Tchaikovsky

(1840-1893)

Tempo di Valse

p

Poco ritard

poco cresc

คิดกริหลายท่านได้สร้างผลงานและบันทึกไว้ ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้สึกต่าง ๆ ออกมา
ให้คนทั่วไปได้รับรสแห่งเสียงดนตรีอันวิเศษนี้ไม่มีใครจะทำได้ดีเท่านักดนตรีและนักร้อง

คุณสมบัติพื้นฐานของนักดนตรีและนักร้อง มีดังนี้

๑. มีสติปัญญาดี เจลียวฉลาด
๒. มีความขยันหมั่นเพียร ดนตรีเป็นเรื่องของทักษะ และต้องฝึกฝนสม่ำเสมอจนเกิดความ
ชำนาญ
๓. มีสมาธิดี นักดนตรีบางครั้งเล่นคนเดียว บางครั้งเล่นประกอบคนขับร้อง และหลายครั้ง
เราเห็นนักดนตรีเล่นเป็นวงใหญ่ มีคนรวมกันเป็นจำนวนมาก สมาธิมีส่วนสำคัญเมื่อต้องเล่นดนตรี
ในส่วนหรือแนวของตนเองร่วมกับผู้อื่น
๔. มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ นักดนตรีต้องมีความ
รับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยเฉพาะการตรงต่อเวลาและไม่ขาดการฝึกซ้อม ถ้าต้องรอกอยคนใดคนหนึ่งจะทำให้
เสียงาน
๕. มีสัสดประสาทและสุขภาพดี ดังคำกล่าวที่ว่า จิตใจที่สดใสจะอยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์
นักดนตรีถ้าเจ็บป่วยจะไม่สามารถร่วมเล่นดนตรีได้ ยิ่งถ้าเป็นนักร้องจะต้องระวังเกี่ยวกับหลอดลม
อย่างยิ่ง และไม่สัมผัสกับสิ่งเสพติดต่าง ๆ เช่น เหล้า บุหรี่ เป็นต้น เพราะเมื่อสัสดประสาทเสียแล้ว
ก็จะทำให้ระบบการรับฟังผิดเพี้ยนไป ปฏิบัติเครื่องดนตรีไม่ถูกต้อง ทำให้ส่วนรวมเสียได้ หรือไม่ก็
เสียเวลาในการปรับการแสดงให้ถูกต้อง

เครื่องดนตรีสากล

มนุษย์ได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรีขึ้นมาเพื่อเพิ่มสีสันของเสียงทำให้เกิดความแตกต่าง ความหลากหลายในการเสริมสร้างอารมณ์จากเสียงดนตรี ยังมีการพัฒนาความเจริญมากขึ้นเท่าใด วิวัฒนาการของเครื่องดนตรีแบบใหม่ ๆ ก็เกิดมากขึ้นเท่านั้น ปัจจุบันเราแบ่งเครื่องดนตรีออกเป็น ๔ ประเภทใหญ่ ๆ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเครื่องดนตรีที่ใช้ในปัจจุบัน โดยเรียงลำดับตามวิวัฒนาการการเกิดก่อนหลัง ดังนี้

๑. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะ (Percussion) ทำให้เกิดเสียงด้วยการตี การกระทบ การเขย่าตัวเครื่องดนตรีโดยตรง เครื่องดนตรีประเภทนี้ ได้แก่ กลอง ฉาบ ฉิ่ง ฆ้อง ระนาด ฯลฯ

๑. กลองทิมปานี
๒. ฆ้องวง
๓. กรับคนป่น
๔. เหล็กสามเหลี่ยม

๕. กลองชุด

๒. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๒.๑ เครื่องเป่าลมไม้ (wood wind) ได้แก่เครื่องดนตรีประเภทขลุ่ยและปี่ ทำให้เกิดเสียงด้วยการเป่าลมเข้าไป ทำให้อากาศในโพรงของเครื่องดนตรีสั่นสะเทือน หรือจากการสั่นสะเทือนของลิ้นบาง ๆ ของปี่ คุณภาพของเสียงขึ้นอยู่กับลักษณะและขนาดของเครื่องดนตรี ถ้ามีลำตัวแคบ จะมีเสียงสูง ถ้ามีลำตัวใหญ่และยาวจะมีเสียงต่ำ เครื่องดนตรีประเภทนี้ ได้แก่ ริกอร์ดเดอร์ ฟลูต ปิคโคโล คลาริเน็ต แซกโซโฟน โอโบ บาสซูน

๖. ขลุ่ยรีคอร์คเตอร์

๗. ปิคโคโล

๘. ฟลูต

๙. โอโบและอิงลิชฮอร์น

๑๐. คลาริเน็ต

๑๑. บาสซูน

๑๕๑. แซกโซโฟน

๒.๒ เครื่องเป่าทองเหลือง (Brass) ได้แก่เครื่องดนตรีประเภทแตร ทำให้เกิดเสียงจากการสั่นสะเทือนของปากเป่า และขยายเสียงด้วยลำโพง ซึ่งทำด้วยโลหะประเภททองเหลือง มีนิ้วกดลูกสูบเสียง หรือเลื่อนท่อเสียงให้สั้นยาว เกิดเป็นเสียงสูงต่ำ ได้แก่ ทรัมเปต ฮอว์น ทรอมโบน ทรูบา

๑๓. ทรัมเปต

๑๕. ฮอว์น

๑๔. ทรอมโบน

๑๖. ทรูบา ยูโฟเนียม และเทเนอร์ฮอว์น (จากซ้ายไปขวา)

๑๓.

๑๔.

๑๕.

๑๖.

๓. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย (Strings) ได้แก่ เครื่องดนตรีที่มีสายทำให้เกิดเสียงโดยใช้นิ้วดีด หรือใช้คันชักสลับบริเวณสาย ปริมาณความสั้นสะท้อนของสาย เข้าไปสะท้อนภายในกล่องเสียงหรือลำตัวของเครื่องดนตรี ซึ่งจะช่วยขยายเสียงให้ดังจนได้ยินเครื่องดนตรีประเภทนี้ ได้แก่ กีตาร์ แบนโจ แมนโดลิน ไวโอลิน วิโอล่า เชลโล เบส ฮาร์พ

๑๗. ไวโอลิน

๑๘. วิโอล่า

๑๙. เชลโล

๒๐. เบส

๒๑. ฮาร์พ

๒๒.

๒๓.

๒๔.

๒๒. กีตาร์

๒๓. แมนโดลิน

๒๔. แบนโจ

๔. เครื่องดนตรีประเภทคีย์บอร์ด ได้แก่ เครื่องดนตรีที่มีลิ้นนิ้วกดไปกระทบกลไกในการเคาะสายในลักษณะต่างๆ กัน ได้แก่ ออร์แกน เปียโน

๒๕.

๒๕.

๕. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องไฟฟ้า (Electronic) ทำให้เกิดเสียงโดยหลักการทางไฟฟ้า ออร์แกนไฟฟ้า กีตาร์ไฟฟ้า เปียโนไฟฟ้า กลองไฟฟ้า ซินเธไซเซอร์ และเครื่องดนตรีคอมพิวเตอร์

๒๕๖.

๒๕๗.

๒๕๖. ออร์แกนไฟฟ้า

๒๕๗. กีตาร์ไฟฟ้า

นำมาเครื่องดนตรีมารวมเป็นวงดนตรี สามารถจัดได้ในรูปแบบต่าง ๆ กัน ดังนี้

๑. การบรรเลงเดี่ยว (Solo)
๒. การบรรเลงคู่ (Duo หรือ Duet)
๓. การบรรเลง ๓ คน (Trio)
๔. การบรรเลง ๔ คน (Quartet)
๕. การบรรเลง ๕ คน (Quintet)
๖. การบรรเลง ๖ คน (Sextet)
๗. การบรรเลง ๗ คน (Septet)
๘. การบรรเลง ๘ คน (Octet)
๙. การบรรเลง ๙ คน (Nonet)
๑๐. การบรรเลงแตรวง (Brass Band) ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ประเภทเครื่องเป่าทองเหลืองและเครื่องประกอบจังหวะ
๑๑. การบรรเลงวงโยธวาทิต (Military Band) ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าลมไม้ เครื่องเป่าทองเหลือง และเครื่องประกอบจังหวะ
๑๒. การบรรเลงวงแจ๊สแบนด์ (Jazz Band)
๑๓. การบรรเลงวงสตริงคอมโบ (String Combo)
๑๔. การบรรเลงวงดุริยางค์สากล (Symphony Orchestra)
ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย เครื่องเป่าลมไม้ เครื่องเป่าลมทองเหลือง และเครื่องประกอบจังหวะ
๑๕. การบรรเลงวงดนตรีร่วมสมัย ประกอบด้วยเครื่องดนตรีต่างๆ ทั้งสากล ไทย และพื้นเมือง บรรเลงร่วมกัน เช่น วงฟองน้ำ

เป่าฟลูต

เล่นคีย์บอร์ด

เล่นกีตาร์

การบรรเลงคู่

การบรรเลงเดี่ยว

การบรรเลงวงโยธวาทิต

การบรรเลงวงออร์เคสตรา

วงเครื่องดนตรีไทย-สากล

วงสตริง

กิจกรรม

๑. บอกชื่อเครื่องดนตรี จากภาพที่เห็น หรือจากเสียงที่ได้ยิน
๒. สามารถบอกประเภทของเครื่องดนตรีได้ว่า ชนิดใดจัดอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งที่เรียนมา
๓. นำภาพเครื่องดนตรีที่หาได้จากหนังสือพิมพ์หรือ นิตยสารมาคนละ ๑-๒ ภาพ (ภาพจากการโฆษณาสินค้า สารคดี บ้านเกิด)
๔. สืบหาความนิยมของนักเรียนว่าชอบวงดนตรีประเภทใด เพราะเหตุใด พร้อมทั้งบอกเหตุผล
๕. ให้นักเรียนจัดรูปแบบวงดนตรีจากจินตนาการหรือความคิดฝัน ซึ่งเป็นวงดนตรีที่มีการจัดเครื่องดนตรีที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิมที่พบเห็นกันทั่วไปในปัจจุบัน โดยมีเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ตามที่นักเรียนชอบ แล้วครูกับนักเรียนช่วยกันพิจารณาสรุปความเหมาะสมว่าดีหรือไม่ เพราะเหตุใด ควรลดหรือเพิ่มเครื่องดนตรีชนิดใด

การขับร้องประสานเสียง

นักเรียนเคยได้ยินคำว่า “คอรัส” (chorus) บ้างไหม บางคนคงจะรู้แล้วว่า คอรัส หมายถึง การขับร้องประสานเสียง หรือ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ไควร์” (choir) การขับร้องประสานเสียง ได้แก่ การขับร้องหมู่โดยคนหลายคนมารวมกลุ่มกัน ทุกคนมีสิ่งจูงใจให้มารวมกัน คือ ความสนใจในสิ่งเดียวกัน อันได้แก่ ความมีใจรักในศิลปะการร้องเพลง บทเพลงที่จะนำมาร้องประกอบด้วย เสียงหลายเสียง ที่มีระดับเสียงสูง - ต่ำต่างกัน เรียบเรียงเสียงตามหลักวิชาการประสานเสียง แล้วนำมาร้องพร้อม ๆ กัน

กิจกรรม

๑. ครูสนทนากับนักเรียน เกี่ยวกับคำว่า “ไควร์” และ “คอรัส”
๒. ครูให้นักเรียนบอกชื่อคณะนักร้องประสานเสียงที่นักเรียนเคยรู้จัก
๓. ครูให้นักเรียนกล่าวถึงอารมณ์ของดนตรีที่ได้รับจากการขับร้องประสานเสียง

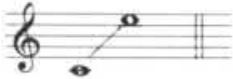
ขั้นตอนในการจัดตั้งวงขับร้องประสานเสียง

๑. การแบ่งกลุ่มเสียง เสียงของคนเรามีคุณภาพต่างกัน บางคนเสียงสูง บางคนเสียงต่ำ ดังนั้นในการขับร้องจึงจัดระดับเสียงได้ดังนี้

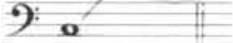
แผนภูมิแสดงประเภทของเสียง

เสียง เพศ ช่วงกว้าง คุณภาพและลักษณะเสียง ช่วงจำกัดของเสียง

โซปราโน	หญิง		เสียงสูง ใส	C - G
---------	------	---	-------------	-------

เมซโซโซปราโน	หญิง		เสียงระดับกลาง ทึบ หนักแน่น	C - E
--------------	------	---	--------------------------------	-------

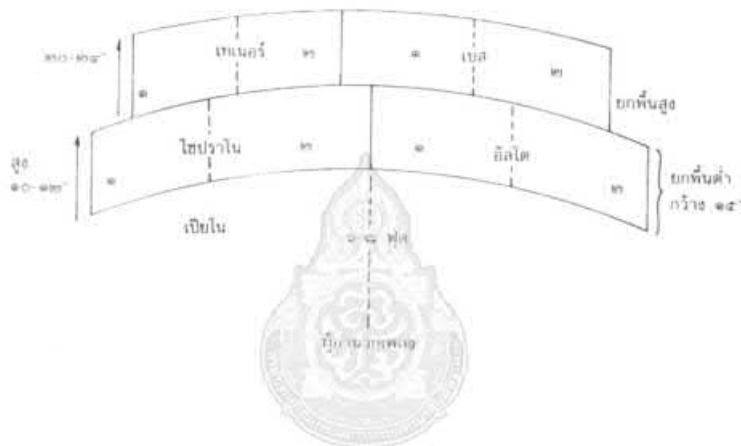
อัลโต	หญิง		เสียงต่ำ ทึบเล็ก หนักแน่น	A - C
-------	------	---	------------------------------	-------

เทเนอร์	ชาย		เสียงสูงใส	C - F
---------	-----	---	------------	-------

บาริโตน	ชาย		เสียงระดับกลาง ทึบ หนักแน่น	B - C
---------	-----	---	--------------------------------	-------

เบส	ชาย		เสียงต่ำ ทึบเล็ก หนักแน่น	G - A
-----	-----	---	------------------------------	-------

ตัวอย่างแผนผังของการวางกลุ่มเสียงนักร้องตามปกติทั่วไป

หมายเหตุ : *ชื่อของประเภทเพลงยังไม่มีการบัญญัติศัพท์ในภาษาไทย จึงขอทับศัพท์

๒. การคัดเลือกเสียง ทดสอบเสียงเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มๆ ละ ๓ - ๔ คน
วิธีทดสอบคือ ร้องไล่เสียงขึ้นและลงตามทำนองจากเสียงโน้ตต่อไปนี้

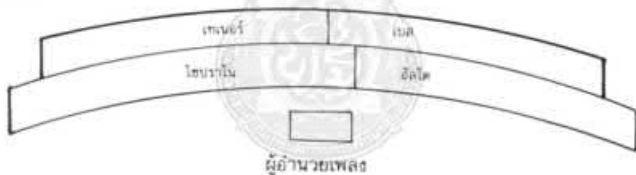
อา _____

ร้องเปลี่ยนระดับเสียงขึ้นทีละครึ่งเสียง (Semitone) จนสูงพอเหมาะกับเสียงของผู้ทดสอบ แล้วร้องไล่เสียงลงจนถึงเสียงต่ำที่พอเหมาะเช่นเดียวกัน

๓. การแบ่งประเภทของวงขับร้องประสานเสียง แบ่งได้ดังนี้

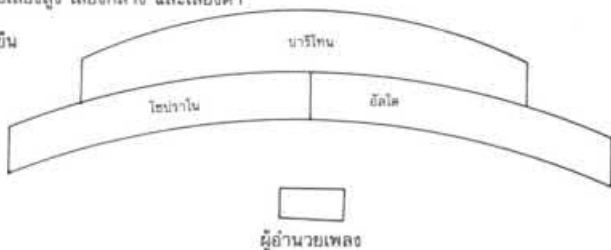
๓.๑ ประสานเสียง ๔ แนว ประกอบด้วยเสียงสูง และเสียงต่ำ ของชาย - หญิง คือ เสียงโซปราโน อัลโต เทเนอร์ เบส

การจัดที่ยืน

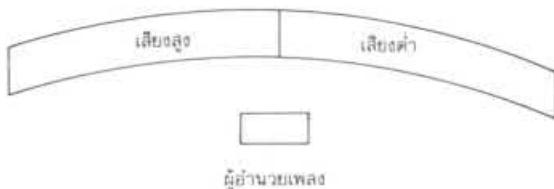
๓.๒ ประสานเสียง ๓ แนว ประกอบด้วยเสียงสูง เสียงกลาง และเสียงต่ำ นักร้องชาย-หญิง ได้แก่ เสียงโซปราโน อัลโต บาริโตน ในกรณีที่เป็นโรงเรียนที่มีผู้หญิงล้วนหรือผู้ชายล้วน ก็จัดในรูปแบบเสียงสูง เสียงกลาง และเสียงต่ำ

การจัดที่ยืน

๓.๓ ประสานเสียง ๒ แนว ประกอบด้วยเสียงสูงและเสียงต่ำ โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ กลุ่ม จะเป็นชาย - หญิง หรือชายล้วน หญิงล้วนก็ได้

การจัดตั้งขึ้น

ข้อแนะนำในการจัดกลุ่มเสียง

๑. แบ่งกลุ่มเสียงแต่ละกลุ่มให้เสียงร้องออกมาพอเหมาะอย่างสมดุล ไม่จำเป็นต้องมีจำนวนเท่ากัน
๒. ขณะร้อง แต่ละกลุ่มเสียงอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่ม
๓. การแบ่งกลุ่ม ควรแบ่งอย่างถาวร ไม่ควรแบ่งใหม่ หรือเปลี่ยนกลุ่ม
๔. การเตรียมตัวเป็นนักร้องประสานเสียง

ก่อนการขับร้องทุกครั้ง ต้องฝึกเสียงให้มีการเคลื่อนไหวขึ้นสูง ลงต่ำ เพื่อความคล่องแคล่วของเสียง เช่นเดียวกับนักกีฬาจะต้องมีการอุ่นเครื่อง (warm up) ก่อนการฝึกฝน หรือก่อนการแข่งขันเสมอ จะทำให้เสียงมีพลัง มีความไพเราะ และสามารถร้องขึ้นสูงลงต่ำได้อย่างราบรื่น ไม่เกร็ง ไม่รู้สึกลำบากและเหน็ดเหนื่อยขณะขับร้อง

แบบฝึกหัดสำหรับฝึกเสียง

๑.

มา เม มี ไม มู

๒๐.

อา เอ อี โอ อุ _____

๒๑.

ลา เส ลี โล ลู _____

๒๒.

อา _____
 เอ _____
 โอ _____
 อุ _____

วิธีขับร้อง

๑. ทุกแบบฝึกหัดร้องไล่เสียงขึ้นทีละครึ่งเสียง (Semitone) จนสูงพอเหมาะกับเสียงของนักเรียน แล้วร้องไล่เสียงลงจนถึงเสียงต่ำพอเหมาะกับเสียงของนักเรียน

๒. ร้องออกเสียง สระ อา, เอ, อี, โอ, อุ ใช้พยัญชนะ ม ย ล ส เปลี่ยนไปตามความเหมาะสม

แบบฝึกหัดขับร้องประสานเสียง

การขับร้องประสานเสียง เป็นการนำเอาเสียงต่างระดับหลาย ๆ เสียงมาร้องพร้อม ๆ กัน ดังนั้นจึงต้องฝึกขับร้องให้เสียงผสมกลมกลืนกันตามแบบฝึกหัดต่อไปนี้

แบ่งเสียงออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ ร้องเสียงโน้ตตัวบน กลุ่มที่ ๒ ร้องเสียงโน้ตตัวล่าง

๑.

๒.

๓.

๔.

๕.

๖.

วิธีร้อง

- ก. ร้องออกเสียงตามข้อตัวโน้ต
ข. ร้องออกเสียงสระ อา โอ ำ ตา

- ข้อ ๑ - ๕ แบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มเสียงสูง ร้องแนวบน กลุ่มเสียงต่ำ ร้องแนวล่าง
ให้ร้องออกเสียงตัวโน้ตในข้อ ก. ก่อน แล้วจึงร้องออกเสียงสระในข้อ ข. ต่อไป
ข้อ ๖ แบ่งนักเรียนออกเป็น ๓ กลุ่ม วิธีร้องปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ ๑ - ๕

ประเภทของบทเพลงประสานเสียงที่ผู้เรียนควรมีประสบการณ์ ได้แก่

๑. เพลง Round

Rosen Fra Fuhn

1. 2.

Rosen Fra Fuhn Ro- Sen Fra Fuhn
 รัส คัธ พรธ พรธ ลม พัด ฝน ฝน

3.

Ro- Sen Fra Fu hn Ro- Sen Fra Fuhn
 เย็น ฝน ฤดู ร้อน หนาว ฝน หนาว ฝน ฝน

Viva La Musica

1. 2.

Vi-va vi-va la Mu-si-ca Vi-va vi-va la Mu-Si-Ca

3.

Vi-va la Mu-si-ca

Hey Ho Nobody at home

1.

2.

Hey ho no-bo- dy at home Meat nor drink nor money have I none

เสียง ใคร ร้องเพลงโหเราะะ อยู่ ฟัง ฟัง ดู ก็ รู้ว่าเสียงของใคร

Yah will I be Merry

เสียงของฉันนั่นเองละ

All Through the Night

TRADITIONAL; WELSH LULLABY

Tenderly
p

Ah, _____ Ah, _____

1. Sleep, my child, and peace at-tend thee, } All through the night,
2. While the moon her watch is keep-ing. }

Ah, _____ Ah, _____

Guard-ian an-gels God: Will send thee, } All through the night,
While the wea-ry world is sleep-ing. }

Ah, _____

mf

Soft the drow - sy hours are creep - ing.
O'er - thy spir - it gen - tly steal - ing.

Ah, _____

Hill and vale in slum - ber sleep - ing.
Vi - sion of de - light re - veal - ing.

Ah, _____ Ah, _____

mp

I, my lov - ing vig - il keep - ing.
Breathes a pure and ho - ly feel - ing. } All through the night.

Santa Lucia

เพลงอิตาลีเลียน

เพลงสามัคคีชุมนุม

เนื้อร้อง เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี

ทำนอง Auld Lang syne

เรียบเรียงเสียงประสาน พิชัย ปรีชญานูสรณ์

พวกร เรา เรา มา ชุม นุ่ม ต่างคน ใจ รัก ส มัคร ส มาน ล้วน

มิตร จิต ขึ้น บาน ส ร่าเริง อยู่ ทุก ผู้ ทุก นาม อัน

ความ กลม เกลียว กัน เป็น ใจ เดียว ประเสริฐ ศรี ทุก

สือ ประสงค์ จอ ใจ จัก เสร็จ สม ใด ด้วยสามัค คี

บทที่ ๑๒

วาดรูปร้องรำทำดนตรี

๑. สายธารแห่งประสบการณ์ศิลปะ

นักเรียนได้เรียนรู้และทำกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะ นาฏศิลป์ ดนตรีไทยและดนตรีสากลในบท
ต้น ๆ มาแล้ว เป็นสาระกิจกรรมที่เสริมสร้างประสบการณ์ทางศิลปะที่มีคุณค่าสำหรับนักเรียน
สามารถนำไปเลือกใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ เช่น การแต่งกายอย่างมีศิลปะของนักเรียนหญิง
ที่มีใบหน้ากลม ไม่ควรใส่กางเกงรูปทรงกลมและเสื้อคอกลม จะทำให้บุคลิกภาพที่ปรากฏดูกลมไป
หมดไม่มีลักษณะเด่น เป็นต้น นักเรียนสามารถนำจังหวะของดนตรีหรือลีลาของนาฏศิลป์มา
ประยุกต์ใช้ในการพูด โดยรู้จักพูดหรือใช้วาจาที่เก๋กูลกัน มีลีลาและใช้จังหวะการพูด เพื่อให้ผู้ฟัง
เกิดการประทับใจ คำพูดที่มีน้ำใจหวังดีแสดงเมตตาหรือไมตรีต่อกัน คำพูดที่แนะประโยชน์ เช่น
“ไม่เคยมีใครคิดถึงสิ่งนี้มาก่อน” “ผมอยากฟังความคิดเห็นของคุณอีก”

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. นักเรียนคิดบทพรรณกิจกรรมศิลปะด้านต่าง ๆ ได้แก่ ศิลปะ นาฏศิลป์ ดนตรีไทย และ ดนตรีสากลที่นักเรียนชอบและสนุก เมื่อได้ทำกิจกรรมนั้น แล้วบันทึกลงในกระดาษ

๒. เรียงลำดับกิจกรรมที่นักเรียนชอบจากมากที่สดุลงไปจนถึงชอบน้อย

๓. ให้เหตุผลในแต่ละกิจกรรมที่ชอบ

๔. สันทนาแลกเปลี่ยนกับเพื่อน ๆ ที่มีความชอบและสนใจในกิจกรรมศิลปะที่ตรงกัน และ คิดโครงการสร้างสรรค์ศิลปะดังต่อไปนี้

๔.๑. สืบกับการตกแต่งที่อยู่อาศัย

๔.๒. โรงเรียนสวยด้วยศิลปะ

๔.๓. การขับร้องกับดนตรีสากล

๔.๔. การออกแบบท่าทำให้สอดคล้องกับจังหวะทำนองของดนตรีในท้องถิ่น

๔.๕. สิ่งแวดล้อมที่ควรดูแลรักษา

๒. คิดทุกอย่างให้เป็นสีเขียว

ลำนำหญิง

เขียวประคองตัวในท้องนา

ทพ้า.....เจ้าช่างอ่อนโยนและสวยงาม

ฉันชอบมานั่งพักตรงนี้

ร้องเพลงสั้นสั้น

เวลาได้ยืนเสียดลม

ฉันมีความสุขเหลือเกินเวลาอยู่กับเจ้า

เขียวประคองตัวในท้องนา

ทพ้า.....เจ้าช่างอ่อนโยนและสวยงาม

เราชอบดูน้ำสะอาดของเจ้า

เจ้าว่าที่อ่อนโยนของฉันชอบเจ้าไหม? แน่ละ

กระต่ายก็ชอบเจ้า

เจ้าอยู่ใกล้กับฉันตลอดเวลา

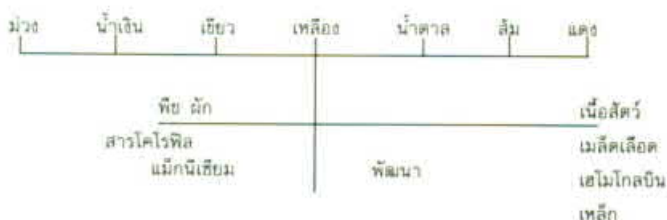
เขียวประคองตัวในท้องนา

พระราชนิพนธ์ ความคิดคำนึง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

โลกสีเขียวเป็นสัญญาณว่า มีดินไม่เค็มโตขึ้นอยู่บนโลกของเรา มีดินดี มีน้ำอุดมสมบูรณ์ อากาศบริสุทธิ์ ล้วนมีที่อยู่อาศัยและมีอาหาร ธรรมชาติได้สร้างวงจรชีวิต ที่เหมาะสมให้แก่โลกใน สักส่วนที่เกื้อกูลกัน ที่มวลชีวิตสามารถดำรงอยู่ได้เกิด ความสมดุล นักเรียนได้เรียนรู้ความหมาย และความสำคัญของความสมดุลในองค์ประกอบศิลปะ นาฏศิลป์และดนตรีมาแล้ว นักเรียนลองใช้ ประสบการณ์เกี่ยวกับความสมดุลที่เคยเรียนรู้มา เปรียบเทียบความสมดุลในธรรมชาติต่าง ๆ เช่น สีเหลือง เป็นสีกลางหรือทำให้เกิดความสมดุลระหว่างผักพืชและสีแดงของเนื้อสัตว์ ดังตัวอย่างสีใน สเปกตรัมของแสงดังนี้

นักเรียนลองพิจารณาตัวเองว่าในร่างกายมีความสมดุลอะไรบ้าง เช่น มีขา ๒ ขา แขน ๒ แขน และมีอะไรอีกลองสำรวจตนเองต้องจะพบสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับตนเอง

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. นักเรียนอ่านบทกวีของ โมกจิ โอคาตะ ดังต่อไปนี้

ถ้ามีดอกไม้ทุกแห่งหน
ให้สายตาของทุกคนได้ชื่นชม
ไม่ว่าจะเป็นมุมหนึ่งของที่ทำงาน
หรือบนหิ้งของหนังสือ
ดอกไม้เพียงช่อเดียว
จะก่อให้เกิดความประทับใจ
ความสุขใจได้
ดังทราบกันดีอยู่แล้ว

๒. ลองวิเคราะห์บทกวีนี้ให้ภาพในความคิดของนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งใดบ้างและนักเรียนอยากจะทำอะไรต่อไป

๓. ออกแบบสวนเพื่อที่จะปลูกต้นไม้ โดยคิดสัดส่วนบริเวณพื้นที่สีเขียวโดยจะรักษาระเบียงของธรรมชาติและปกป้องโลกนี้ของเราไว้ ในกรณีนี้นักเรียนอยู่ในกรุงเทพมหานคร หรือ จังหวัดใหญ่ ที่มีการก่อสร้างอาคารสูง ๆ ได้บุกรุกการใช้พื้นที่สีเขียวไปมากน้อยเพียงใด และตึกสูง ๆ ได้กินพื้นที่สีฟ้าขึ้นไปในอากาศของเราไปมากน้อยเพียงใด นักเรียนลองสำรวจและพิจารณา

๔. ออกแบบกระถางต้นไม้ สำหรับนำมาตกแต่งสถานที่ภายนอกและภายใน เช่น บริเวณรอบหน้าต่างเพื่อให้มีดอกไม้บานสะพรั่งจะดึงดูดบรรดาแมลง สัตว์จะได้อยู่อาศัยและเกิดความสุขทางธรรมชาติ

๓. ทำให้สำเร็จ

นักเรียนเคยฟังเพลง โลกสวยด้วยมือเรา แต่งโดยนิตยพงษ์ ห่อนาค ซึ่งมีเนื้อร้องตอนหนึ่งว่า
ให้โลกเราสวย พวกเราช่วยกัน รับรู้ด้วยกันแล้วทำให้โลกนี้สดใส ยอยากให้โลกน่าอยู่
 กว่านี้ เป็นโลกที่เราฝันไว้จะสวยอย่างไรเป็นไปได้ด้วยมือของเรา

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. นักเรียนศึกษาความหมายของเนื้อเพลง โลกสวยด้วยมือเรา แล้วพิจารณาว่ามีประเด็นของเนื้อหาตอนใดที่นักเรียนชอบ

๒. คิดทำทางเพื่อการแสดงออกอย่างอิสระในการร้อง

๓. รวมกลุ่มทำกิจกรรมประกอบสวระของเพลงโดย

๓.๑ เขียนภาพประกอบเพลง

๓.๒ แสดงเรื่องราว สีสัน จากเนื้อร้อง

๓.๓ สร้างสรรค์เครื่องดนตรีเป็นเครื่องเคาะจังหวะ

คำถามที่ต้องการคำตอบ แต่งเนื้อร้องโดยประยา พงษ์สุทัศน์ ซึ่งมีเนื้อร้องดังนี้

เหตุใดชอบฟ้าสีครามจึงกลายเป็นสีเทา

เหตุใดภูเขาสูงแห่งแสง

เหตุใดเจ้านกหายไบน จากเราไปไหนกัน

เหตุใดกันน้ำจึงท่วมบ่อย

เด็ก ๆ จะคอยถามด้วยความคับข้องใจ ติดตามถามไถ่แล้วจะมีอากาศไว้ให้คนหายใจอีกนานเท่าไร

คำถามที่เราต้องตอบ ตอบว่าอย่างไร

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. นักเรียนตั้งคำถามจากเนื้อเพลงได้ทั้งหมดก็คำถาม แล้วนำไปสำรวจสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนและชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ ว่ามีสภาพที่ตรงกับคำถามก็ข้อ และลองให้เหตุผลว่าที่เป็นเช่นนี้มาจากสาเหตุอะไร

๒. เขียนโปสเตอร์แนะนำการแก้ปัญหาที่พบ จะเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจของงานศิลปะสำหรับทุกคน

๓. เขียนบทละครสั้น ๆ ง่าย ๆ สำหรับการแสดงการแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ในชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันกับเพื่อน ๆ

๔. จัดตั้งศูนย์สร้างสรรค์สิ่งใหม่จากของที่ไม่ใช้แล้ว

นักเรียนเคยเห็นรถรับซื้อของเก่า ที่เราเรียกว่า “รถซาเล้ง” หากลองเปลี่ยนมาไว้ในห้องเรียน

เพื่อรับบริจาคของที่ไม้อิธลัจากเพื่อน ๆ ประสบการณ์การเรียนรู้ทางศิลปะ ที่ให้กับนักเรียนคือ ศิลปะสมัยก่อนสงครามที่สีสันและรูปทรง แต่ศิลปะสมัยใหม่ งดงามที่ความคิด นักเรียนลองใช้ความคิดสร้างสรรค์จากของที่ไม่ใช้อิธลัมาทำให้มีประโยชน์และมีความงดงามดังนี้

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. คัดแยกของที่ไม่ใช้อิธลัออกเป็นกลุ่ม เช่น กระดาษ ขวด กระป๋อง กล่อง ถุงกร๊อบแกร๊ว (ถุงพลาสติกใสของสีต่าง ๆ)

๒. พิจารณาปรับเปลี่ยนวัสดุที่ใช้อิธลัว่าจะสามารถใช้อะไรได้บ้างและจะทำให้เกิด ความงามได้อย่างไร เช่น กระป๋อง น้ำอัดลม สามารถทำเป็นเครื่องดนตรี แก้วน้ำ ที่ใส่ปากกา ถุง กร๊อบแกร๊ว สามารถทำตุ๊กตาของขี้าวววย กล่องใส่ของ เข็มกลัดเสื้อ ออกแบบเครื่องแต่งกายการ แสดงละคร การตกแต่งเวที เป็นต้น

๓. วางแผน จัดทำโครงงาน เรียงลำดับขั้นตอนการทำงานของกลุ่ม
๔. ลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางไว้ตกแต่งความงดงาม
๕. แสดงผลงานที่ทำ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มเพื่อน
๖. ทบทวนดูว่าโครงงานที่ทำมีอะไรบ้างที่นักเรียนสนุก ชื่นชม และมีสิ่งใดที่จะต้องปรับปรุง

๕. พลังงานด้วยตนเอง

สิ่งทั้งหลายจะต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างแน่นอน นักเรียนควรหาทางจัดการให้มันเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีที่สุด ความรู้จักคิดพิจารณา ก็คือการคิดเป็น โดยรู้จักสืบหาสาเหตุของสิ่งต่าง ๆ รู้จักวิเคราะห์แยกแยะสิ่งทั้งหลายให้เห็นองค์ประกอบอยู่เบื้องหลัง โดยนำความรู้เรื่ององค์ประกอบศิลปะมาใช้รู้จักคิดแก้ปัญหาและคิดสร้างสรรค์ นำเอาสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามสภาพเป็นจริงมาจัดปรุงแต่งและสร้างสรรค์ใหม่ให้เกิดความงดงาม

นักเรียนสามารถจะจัดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้โดยมีเป้าหมายกำหนดไว้ในแต่ละกิจกรรมศิลปะที่นักเรียนสนใจและเกิดความประทับใจเกี่ยวกับ ทิวทัศน์ที่สวยงาม โบราณสถาน แหล่งพื้นเมือง ดนตรีพื้นเมือง ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นและงานหัตถกรรม นักเรียนศึกษาค้นหาข้อมูล เกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนประทับใจจากสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมา แล้วบันทึก ในลักษณะเป็นข้อเขียน บทกวี วาดรูปหรือถ่ายรูป ในขณะที่นักเรียนมีจิตใจจดจ่อและเรียบสลับ จึงจะเห็นคุณค่าของความงามและนักเรียนจะประหลาดใจกับลักษณะการรายงานสภาพความเป็นจริงในสิ่งเหล่านั้น ณ สถานที่นั้น ช่วงเวลานั้น ซึ่งในอนาคตอาจจะไม่มีใครได้พบเห็นอีก แต่สำหรับนักเรียนแล้วทำกิจกรรมนี้แล้วจะเป็นสายธารประสบการณ์แห่งศิลปะที่มีความหมายและมีคุณค่า

Wirtschaftswissenschaften

บรรณานุกรม

ครูเงิน [นามแฝง] เพลงไทยตามนัยประวัติ. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, ๒๕๒๕.

จตุณศรี วีระวานิช. คู่มือการสอนและการจัดการแสดง. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: ชวินและคณะ ๒๕๒๖.

เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี. สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย. ขอนแก่นฯ: โอเดียนสโตร์, ม.ป.ป.

ชมรมดนตรีสดวีรวิทยา. ดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภะการพิมพ์, ๒๕๒๓.

ชิน ศิลปบรรเลง. คุณหญิง และลิลิต จินดาวัฒน์. ดนตรีไทยศึกษา. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๒๑.

ทดลองคิด ประดิษฐ์สนุก สร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ - making Movable Toys. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด. ๒๕๓๑.

ทองวิทย์ แก้วศรี. ดนตรีไทย โครงสร้าง อภิวานศัพท์ และสารสังเขป. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๒.

ทวีสิทธิ์ ไทวิจิตร. สังคตินิยม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒.

อนันต์ อยู่โพธิ์. ศิลปะละครคนว่าและคู่มือนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนศิพร. ๒๕๑๖. (พิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุครบ ๕ รอบ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร)

_____. อธิบายนาฏศิลป์ไทย. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๔๔.

ธวัชชัย ชัยจิรนาทกุล และคณะ. เอกสารการเรียนรู้การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ. บุรีรัมย์: วิทยาลัยครูบุรีรัมย์. ม.ป.ป.

พิชัย ปรัชญานุสรณ์. ทฤษฎีดนตรีระดับเกรดสอง. กรุงเทพฯ: พับลิคิบบลิสมสพรินท์, ๒๕๓๓.

_____. สู่โลกดนตรี. กรุงเทพฯ: หนังสือพิมพ์, ๒๕๑๔.

พูนพิศ อมาตยกุล. ดนตรีวิจิตร. กรุงเทพฯ: บริษัท รักศิลป์ จำกัด, ๒๕๒๔.

วิชัย วงษ์ใหญ่. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ ของการสอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษา. สารพัฒนาหลักสูตร (๔๒) สิงหาคม ๒๕๒๗ ๓-๑๒.

ศึกษาธิการ. กระทรวง. กรมวิชาการ. หนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ. ๑๐๑ - ศ. ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑ - ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๕.

_____. หนังสือเรียนสังคตินิยม ๑ ศ. ๐๒๑ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖.

_____. หนังสือเพิ่มเติมพระเจ้าอยู่หัว ระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ ๒๕๓๐.

.....". ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา. เพลงวิทยุโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภา, ๒๕๒๖.

สวัสดิ์ ขัณฑิมศรี. หนังสือเรียน ศ. ๒๐๐๗ - ศ. ๒๐๐๘ คนตรีศึกษา. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์
วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๕.

สามัญศึกษา, กรม. หน่วยศึกษานิเทศก์. คู่มือการสอนวิชาศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
การศาสนา, ๒๕๒๐.

สารานุกรมนักวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์ "วิสตู" กรุงเทพฯ: บริษัท ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๓.

สิ่งที่น่าทำ. กรุงเทพฯ: บริษัท มาร์เก็ตติ้งมีเดียแอสโซซิเอตส์ จำกัด, ๒๕๓๒.

สุชาติ สุทธิ. เรียนรู้การเห็น : พื้นฐานการวิจารณ์ทัศนศิลป์ (Learning To see : A Foundation
of Visual Arts Criticism). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕.

สุนทรโวหาร (ภู่). พระ. นิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณี ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพฯ:
ศิลปাবรรณาคาร, ๒๕๑๑.

เสถียร ดวงจันทร์ทิพย์. หลอมน้ำใจให้ คุรุบญชค์ เกตุคง. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., ม.ป.ป. (บันทึก
ผลงานยิ่งใหญ่ให้ศิลปินแห่งชาติ).

รวารวุด สุวรรณฤทธิ์ และ ระพีพรรณ เทียมเดชะ. ๑๐๐ ปี เพลงเขมรไพรโยคกาญจนบุรี. กาญจนบุรี:
ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูกาญจนบุรี สหวิทยาลัยทวาวรดี, ๒๕๓๑.

Criswell, Susie G. *Nature with Art : Classroom and Outdoor Art Activities with Natural History*.
Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall Inc., 1987.

Feldman, E.B. *Varieties of Visual Experience*. New York : Harry N. Abrams, Inc., 1987.

Mittler, Gene A. "Clarifying The Decision - making Process in Art." *Studies in Art Education*. 25 :
14 - 15, 1983.

Stein, Leon. *Structure and Style*. Summy - Birchard Music. Princeton, New Jersey, 1979.

Zimmerman, Evid, "Diagraph Analysis and Reconstruction of Broudy's Aesthetic Education Theory:
An Exemplar for Aesthetic Education Theory Analysis and Construction, *Studies in Art
Education*. 23 : 39 - 47, 1982.

รายชื่อคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ. ๓๐๕ - ศ. ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖ ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ ๓ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.
๒๕๓๓)

๑. อธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
๒. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายทวี วรณพุม)	ที่ปรึกษา
๓. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายโกวิท ประวาลพกษ์)	ที่ปรึกษา
๔. นางสาวสุรี จุติกุล	ที่ปรึกษา
๕. นายศิลป์ ตราไม	ที่ปรึกษา
๖. นางรัตติยะ วิกลิตพงศ์	ที่ปรึกษา
๗. ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ (นางสุพรรณ สาทพงศ์)	ที่ปรึกษา
๘. นายวิชัย วงษ์ใหญ่	ประธานกรรมการ
๙. นายพิชัย ปรัชญาอนุสรณ์	กรรมการ
๑๐. นายวิฑูรย์ ไสแก้ว	กรรมการ
๑๑. นายศนันท์ แยมเมือง	กรรมการ
๑๒. นายปัญญา ทรงเสรี	กรรมการ
๑๓. นายอนันต์ สบฤทธิ์	กรรมการ
๑๔. นางสาววรรัตน์ กล้ายระยงค์	กรรมการ
๑๕. นางสาวทัศนีย์ ประสมเพชร	กรรมการ
๑๖. นางวณี สัตตาคกลม	กรรมการ
๑๗. นางกาญจนา เตชะวณิชย์	กรรมการ
๑๘. นายประเมษฐ์ บุญระชัย	กรรมการ
๑๙. นางบุญนาค จำปประยูร	กรรมการ
๒๐. นางวรรณภา โยธากิม	กรรมการ
๒๑. นางพยงค์ ทองหลิม	กรรมการ
๒๒. นายสุเพียร สุนันทบุรณ์	กรรมการ
๒๓. นายสมเจตน์ กาพิสัย	กรรมการ
๒๔. นายไพฑูรย์ บุญกานนท์	กรรมการ
๒๕. นางสาวทองสุข ม่วงไหมทอง	กรรมการและเลขานุการ
๒๖. นางสาวรัตน์ สี่โพบูลย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๗. นางสาวเพ็ญศิริ กัลยาณมิตร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ออกแบบปก

นายสมเจตน์ กาฬศิขย์

คณะกรรมการ

นางสาวทองสุก ม่วงไหมทอง

นางศรวิรัตน์ สีโพบูลย์

นางสาวเพ็ญศิริ กัลยาณมิตร

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
แจกฟรี แก่ผู้สนใจ ผู้ที่พิมพ์และโฆษณา
๓๖๐๐๐๐๐ (๒)

01133600013